

SZOMAHÁZY ISTVÁN
SZÖKTETÉS A ZÁRDÁBÓL
S EGYÉB ELBESZÉLÉSEK.

BUDAPEST.
RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA.
1887.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM
SZÖKTETÉS A ZÁRDÁBÓL.
A TÁNTI.
ISMERETLEN TÁJAK FELÉ.
A KIT A FARKASOK MEGETTEK.
ASSZONYI BOSZÚ.
A ZSÁDONYI GÁTAK.
GYŰLÖLÖM.
A SZERELMES AKTOR.

SZÖKTETÉS A ZÁRDÁBÓL.

Elbeszélés.

Kedves Leontine-om! Borzasztó! Gondolj reám, mikor kis fehér kötényedben a spájzban foglalatoskodol, mikor Eliz tanteod a marmelade-készítés mystikus titkaiba beavat; mikor mamáddal s bizonyára egy egész sereg gavallérral a tátrafüredi fenyvesek árnyas utain bolyongasz; s gondolj reám abban a bizonyos perczben, mikor az aranyos, imádott Aurél (még most is úgy vadul felfelé viseli a haját?) szemlesütve csókolja meg a kezedet, s esküdözik, hogy ennél bájosabb kacsó az egész világon nem lehet. Borzasztó, drága Leontine-om, borzasztó. Én még most is itt sóhajtozom ebben a középkori váromladékban és bármerre néznek szemeim, sehol sem látom azt a régvárt lovagot, ki az én felszabadításomra megjelennék; délczegen, tánczoló, fehér paripája hátán, a hogy mi (emlékszel abban a homályos kis fülkében a fejedelemasszony szobáján túl) elképzeltük.

Oh! egyetlen Leontine-om, a kegyetlen zsarnok anyák még most sem haltak ki a világból. Ugy-e az enyém milyen jónak, milyen szelidnek látszik, mikor te, a te aranyos jó mamáddal bekopogtatsz hozzánk? Milyen nyájas szavakat intéz hozzám, hogyan becézget, kényeztet előttem; valóban minden barátnőm megirigyel. Pedig képmutatás, valóságos képmutatás! Lám, most itt hagy senyvedni a kolostorban; egyedül, mikor ti mindnyájan az áldott vakációt élvezitek s nem gondol arra, hogy egyszer csak egy sötét koporsót visznek le a templom alatti sirboltba (brr! mikor a soror Agathát temették!) s hogy abban a koporsóban én fogok feküdni. Eljössz-e majd síromhoz, drága Leontine-om s megemelegeted-e a te régi, igaz barátnődet? De nem, semmi sem lesz a dologból, mert én nem fogok meghalni, csak azért sem, hanem kegyetlen, irgalmatlan boszut állok az egész familián. Még nem tudom mi lesz ez a boszu; de majd meglátod, hogy nem tréfálok.

Mert végre is; mi az, a mit ők felhozhatnak ellenem? Hogy túlságos élénk, pajkos a modorom, hogy a fiukat is fölülmulom a szilajságban, szóval valóságos «little devil» vagyok, a hogy Jenő cousinom mondani szokta? Talán azért, mivel még eddig nem vettem rá egy barátságos pillantást? Képzeld kedves Leontine-om, ez a rövidlátó tudós, ki folyton utálatosnál utálatosabb bogarakat gyűjt rakásra, s a nyakkendője mindig az ég felé áll: még azt várná, hogy én szerelmes legyek belé! Nem, kedves Jenő, ön csak maradjon a bogarainál, szúrja szépen egyiket a másik mellé, s aztán vonúljon be maga is a legközepébe, mert maga a legfurcsább bogár valamennyi között.

Hallgass és bámulj: odahaza szememre vetették, hogy a fiukkal czimboráltam s egész inkviziciót tartottak fölöttem azért, mivel azt a Don Quichotte-kirándulást rendezték. Hiszen elbeszéltem neked, mikor itt voltál, hogy egy szép nyári alkonyaton a Baranyai-fiukkal fölnyergeltük a csacsikat (én a Stellá-ra ültem) s elindultunk kalandozni a hegyekbe. Az egyik csacsit kineveztük Rozinantenak, Baranyai Géza volt a Don Quichotte, az a mamlasz Görgényi-fiu Sancho Panza, s én, noha ezt Cervantes nem így irta meg, a don Quichotte felesége. Mentünk, mendegéltünk, a csacsik nem fáradtak ki s legelsőben is elértünk egy 16. századbeli jezsuita templomromhoz s azt egyszeribe bevettük. Átusztattunk a Csergő-patakon, az uradalmi téglavetőnél kipányváltuk a csacsikat s magunk lobogó tűz köré telepedtünk. Egyszer jött valami siket vándorló szabó, azt Don Quichotte rögtön foglyul ejtette, lovaggá ütötte s aztán meghívta a tűzünk mellé vacsorázni. Szóval pompásan mulattunk, de odahaza az egész környéket fölverték értem s a János kocsis csakugyan megtalált bennünket és hazavitt.....

Képzelheted, kedves Leontine-om, mi történt? A családi tanács rögtön összeült, papa ingerült volt, mint Aradi ur, mikor a természetrajzot nem tudtuk (emlékszel milyen grimace-okat vágott?) s a drágalátos Jenő cousin erkölcsi prædicatiót tartott.... Én persze lesütött szemekkel álltam ott s egy szót sem szóltam; de magamban csak nevettem az egész zivatart. De végre egyhangulag elhatározták, hogy engem a kolostorba küldenek s három évig még csak át sem léphetem a szent küszöböt, hogy a világot megláthassam. És ezek a... (de mégsem mondok rosszat, hiszen elvégre is a szülőim) meg is tartották fenyegetésüket, s most én, drága Leontine-om, itt ülök, mint valami fogoly herczegasszony, a kit a kastélyából elraboltak; de - fájdalom - a nélkül, hogy valami csinos rabló lovag akarna szerelmet ébreszteni szivemben.

Oh! ez az unalom, ez valami rettenetes. Nincs egy hely, a hol bánatomat elsirhatnám, s egy barátnői szív, melynek panaszomat elmondhatnám. Az egyetlen férfiarcz, a kivel találkozom, a pater Remigius édeskés ábrázata, a ki minden reggel szabályosan megcsipkedi az arczomat és minden reggel óva int, hogy hagyjam el már egyszer a «hiu világi tetszelgéseket». Tetszelgéseket! Istenem! Nem tudom, ki előtt tetszelegném, hacsak az öreg kályhafűtőt nem akarnám elcsábítani, a ki bár süket, de rettenetesen hűséges a feleségéhez.

A sororok? Hiszen ismered őket drága Leontine-om. Méltóságosak, éreztetik velem, hogy rossz a modorom, s erőszakkal azon vannak, hogy belőlem is komoly, vallásos, kötelességeinek mindenben megfelelő, erényes nőt faragjanak. Jaj! Ha arra gondolok, hogy egyszer soror Barbarához hasonlíthatnék, a ki még életében sem nézett meg egy férfit! Nem, drága Leontine-om, inkább közösítsen ki a római egyház, de én bizony úgy titokban ezután is meg nézem azt, a ki nekem tetszik, s hagyjanak itt bár tíz esztendeig is a kolostorban.

Oh! egyetlen barátnőm, de keserves az én sorsom! Kérlek, írd meg mindent, a mi a nagy világban történik, írd meg az udvarlóiđ nevét, rajzold le az arczukat, a szokásaikat, a modorukat s gondolj reám, kinek senki, senki sem udvarol a nagy világon. Ugyis csak akkor élek igazán, ha ti reátok gondolok. Ilyenkor kiülök az éjszakai folyosóra, tekintetem a zárt udvarba vetődik, a hol - a kolostor emeletes szárnyai közt - van egy kis zöld oáz, egy kőasztal néhány paddal, melyen mindig ül valaki a sororok közül, s aztán nekiengedem magam az én végnélküli ábrándaimnak..... Ilyenkor az ódon kolostor elveszti szürkeségét, a régi park déli növények illatától terhes, s az ódon folyosók mintha dús aranyzirádákkal, drága márványpadozatokkal volnának bevonva.... Úgy képzelem, mintha a régi mórok királyi palotájában ülnék, az Alhambra káprázatos termeiben (emlékszel a Washington Irwing gyönyörű rajzaira?) s szinte előttem látom az oroszlanudvar pompás szökőkútjait, az infansnök tornyát s a fényes lakosztályokat, melyekben valaha hatalmas fejedelmek fogadták a vazallusok ajándokait.... A végtelen csendben úgy tetszik, hogy hallok a szökőkút mormolását, a fényes ménék robaját, melyek a pompás kapuívok alatt berobognak, s látom a khalifák arany öltönyeit.... A vacsorára hívó csöngetés szinte egy más világból idéz föl, melyet álmaimban folytatok...

Kérlek, drága Leontine-om, írd mielőbb, mert ellenkező esetben meghalok ebben a végtelen magányban, a mi körülvesz..... S akkor - hiszen tudod már hogyan szokott történni? - virágos koporsóban visznek le azon a dohszagú folyóson, a mi a sírbolthoz vezet, a sororok fehér öltönyükben égő fáklyákkal kísérek utolsó utamra pater Remigius elénekli a maga remegő hangján a circumdederunt-ot, s aztán beletesznek abba a sötét fülkébe soror Agatha mellé... Brr! Szinte kiráz a hideg, ha rá gondolok.

Oh! be irigylem ezt a levelet, a mi kimegy innen... Csókollak ezerszer drága kis Leontine-om s maradok a te pajkos, rossz, nevetlen barátnőd - Vilma.

Psz! Az Istenért nehogy meghallja valaki! Előbb engedd meg, hogy körülnézzek, nincs-e itt valahol a soror Barbara kémlelődő pillantása; mert ha megtudnák, amit veled közölni akarok, hát bizonyára bezárnának abba a mély börtönbe, melyben valaha - a törökvilág alatt - a súlyos rabokat szokták tartogatni.

Úgy bizony, kedves Leontine-om, kaland, valóságos kaland történt velem. Hiába rázod szöke fejcskédet s hiába gondolsz a kolostor ridegségére, mely minden kalandot lehetlenné tesz, ezúttal mégis megkönyörült rajtam az a hatalom, mely sorsunkat intézi, s mely az ilyen rossz modorú, nevetlen kisasszonyokra is tekintettel van, mint a minő e kolostorban a rabság keserű lánczait hordozza.

Hiszen ismered a kertünket, a sororok legfőbb büszkeségét, melyet valóságos Versailles-jé varázsolt a komoly Dominique ur, a sororok francia főkertésze. Ide szoktam lejárni dél-utánonként, gondolkodni, ábrándozni tirólatok, kik csinos Armandok, Elemérek s Aurélok oldalán járnak be a fenséges trouville-i partokat, Helgoland sziklás bérczoldalait, Ischl gyönyörű corsóját, (vajjon ott van-e ismét az a csinos francia mérnök, a ki tavaly olyan hű kísérőnk volt mindenfelé?) avagy Ostende septemberi saisonjára készültök, míg én.... De nem, nem panaszkodom többé, hanem azért is belenyugszom a «sors megváltozhatatlan fordulatái»-ba, ahogy irodalmi tankönyvünk egyik olvasmánya nevezi.

Tehát tegnap is a kertben voltam s egyéb multság hiján célzott dobáltam labdával a fatörzsekre, a mely művészetben, melleleg szólva, bámulatos gyakorlatot szereztem. Egyszer azonban - hogyan, hogyan nem? - a labda a fatörzs mellett repül tova, s nem találván gátat maga előtt, szépen átugrik a falon s azzal eltűnik szemeim elől. Én megállok mint a Lóth felesége, de alig van annyi időm, hogy boszankodjam, midőn a labda - úgy látszik valami erőteljes kéz által hajítva - szépen visszaröpül a lábaimhoz. Nem lennék az a regényes teremtes, a ki vagyok, ha én most már belenyugszom a történetbe s nem igyekezem megismerni azt a rejtélyes egyéniséget a ki a labdát visszadobta. Felkapom tehát s újra áthajítom a kerítésen. Egy perc, s a labda újra visszaröpül. Kíváncsiságom még jobban felfokozódik, s a légi posta a következő pillanatban ismét átröpül. Ekkor némi szünet áll be, de alig hogy pár perc eltelik, jön ismét vissza a labda, s egy kis fehér papírszeletet hoz magával az oldalán; mely valami vékony zsineggel van odaerősítve.

Szép, férfias betűkkel írva, állt ott pár sor: «Kicsoda ön? Kérem feleljen».

Képzelted kedves Leontine-om, milyen izgatott voltam. Hisz ez kaland, valóságos kaland! Ki tudja, micsoda lovag áll odakünn a fal mögött, a ki a letarolt rétekről kíváncsian huzódik a kolostorfal mellé, hogy az ismeretlen hölgyet kikémlelje. Talán valami szép, ifjú sorort sejt itt a kertben, a kit a szülői önkény kergetett e rideg falak mögé, valami bájos, ifjú leányt, ki szabadító után vágyakozik. S ő daczosan üt a kardjára: «Ha életembe kerül is: megszabadítom».

Csak hogy egy baj volt; iront nem hoztam magammal. Kerestem tehát valami hegyes követ s jegyzőkönyvem egy kitépett lapjára nagy nehézséggel rákarcoltam:

«Nincs czeruzám. Dobja át a magáét».

A labda ismét megfordult s visszahozta a czeruzát és a papírszeletet:

«Mindenekelőtt azt mondja meg, kicsoda Kegyed.»

Ekkor aztán a következő táviratozás fejlődött ki közöttünk:

(Én) Ön valószínűleg gondolhatja, hogy ifjú leány vagyok. Férfit nem eresztenek a kolostorba, s az öregebb sororok nem az ilyen levelezésben találják gyönyörűségüket. Engem itt fogva tartanak. De írja meg, Ön kicsoda?

(Ő) Szentkereszthy Pál, joghallgató. Az atyám birtoka itt van a kolostor mellett. Ha felmenne az önök tornyába, megláthatná a kastélyunkat. - Hogyan van itt fogva Kegyed? Talán soror?

(Én) Nem uram! Növendék vagyok s mivel rossz a modorom: a szünidőkre is itt kellett maradnom. Most útban vagyok a javulás felé, mivel különben örökös rabságban maradok. - Ugy-e Ön vakációzik itthon?

(Ő) Igen. - De Kegyedet, Kisasszony, nagyon szánom. Nem lehetne-e valamit tennem érdekében?

(Én) Aligha, Uram. Úgy őriznek, mintha kincs volnék. Pedig - ahogy ők mondják - regényes, rossz, nevetlen teremtés vagyok.

(Ő) Ha nem tévedek, Kegyed nagyon bájos lehet Kisasszony!

(Én) Miről gondolja azt, Uram?

(Ő) Ifjú lány, kit túlságos élénksége, regényessége miatt kolostorba zárnak, s a ki olyan kedves, mint Kegyed kisasszony, az kell, hogy bájos legyen.

(Én) Kedvesnek talál? - Pedig csepp kedvem sincs, higgye el. Én rövid időn meghalok, Uram.

(Ő) Az lehetetlen, Kisasszony!

(Én) Oh! nem lehetetlen. Ez a fogság megöl. Nincs senki, a kinek panaszkodhatnám. Pedig sokat, nagyon sokat kell szenvednem.

(Ő) Mondja el nekem bánatát, Kisasszony!

(Én) Oh azt nem lehet ilyen röviden.... Pszt! Ne feleljen többet!

Soror Barbarát láttam a kertajtón közeledni; alig volt annyi időm, hogy a labdát áthajíthassam. Komolyan, tekintélyesen jött elém s az összerakott ajkai közül kérdezte az ő vontatott, álmos hangján.

- Mit csinál itt Kegyed, gyermekem?

- Labdáztam, kedves Soror. De a lapdám átrepült a falon (s gúnyos ájtatossággal tevém hozzá) dicsértessék az Úr szent neve érette.

- Jó, menjen szobájába gyermekem.

Vissza-visszanézegettem, míg eltávoztam, s folyton azon remegtem, hogy Szentkereszthy Pál úr (régii familia, hiszen a történelemben sokat tanultunk egyik hadvezér őséről, ki magát a királyt is elfogta egyszer) még irni talál egy levelet: «Szeretem Kegyedet, kisasszony». Brr! Ha ez soror Barbara kezébe kerülne!

Te, kedves Leontine-om, a ki a pajkosságban éppen nem állasz mögöttem (csak hogy szerencsés szende külsőd olyan jó álarcz, melyen át soha sem fognak megismerni), te azonnal kitalálsz, hogy mit tettem legelőbb. Természetesen a toronyba lopóztam fel, hogy a Szentkereszthy-család kastélyát kikémleljem.

Távol, a jegenyefákon túl, melyek a Csergő-patakot szegélyezik, letarolt rétek, mezőségek között áll a kastély, jó félórányi messzeségben a kolostortól. Az épület arányait természetesen nem lehet meglátni innen, csak apró, fehér pontokként látszanak ki a majorsági épületek, közelebb erdők, rétek, melyeken végigsuhan az alkonyi finom fátyola; s e fátyolon át még tisztán láthatók a felrakott szénásszekerek, a hazakészülő munkások, s a kifogott kordé, valahol a szántóföldek között, melyben vígan szundikál a kis földmivesgyerek; míg a csacsi elmélkedve áll a kordé oldalán s a Bodri szunyogok után kapkod.... A kis gyaloguton, az eleven sövények

között valami lovas léptet végig, talán éppen Szentkereszthy Pál; kár, hogy háttal van erre; nem lehet megismerni az arczvonásait....

Gondolhatod, drága Leontine-om, mennyire izgatott vagyok most; s mily érdeklődéssel várom a holnapot, mely bizonyára ismét hoz valami fejleményt. Akármit gondolsz, de ebből kaland lesz és én kijátszom ezt a csúf, vén Barbara sorort, ki erőnek-erejével «jámbor hajadont» akar nevelni belőlem. Majd teszek én olyat, hogy odahaza is megemlegetik, - de meg itt is; - ha ugyan Szentkereszthy Pál úr is úgy akarja....

Csókollak ezerszer cziczukám (emlékszel-e milyen haragos voltál első éves növendékkorodban, mikor «czicza» gúnynevedre való tekintettel, az egész osztály úgy csufolt, mint a hogy a kis cziczákat hívják: cz-cz-czicz) s maradok a te örökké igaz, hűséges - Vilmád.

Nem megjósoltam tegnapi levelemben, hogy lesz valami fejlemény? Lett is, kedves Leontine-om, halld csak, amint következik.

Képzelheted, hogy alig vártam ismét a délutánt. Pater Remigius, mintha sejtett volna valamit, mise után még gondosabban czirógatta meg az arczomat: «Csak penitenciát, penitenciát gyermekek!» Ellenben a fejedelemasszony felidézett a dolgozószobájába s egyenesen a szemeim közé tekintve, adta tudtomra, hogy most meg van elégedve a viselkedésemmel s «ebben az értelemben» fog írni a szüleimnek is. Persze könnyű ilyen körülmények között megelégedni; hiszen maga Belzebub is jól viselné magát, ha semmi alkalma sem volna a gonoszságra.

Öt órakor (épen mint tegnap) lementem a kertbe, hol egy lélek sem járt. A szívem dobogott: vajjon ő eljön-e ismét? Szentkereszthy Pál úr már állandó helyet foglalt el álmaimban. (Persze ez csak frázis, ahogy a regényírók mondják. Igazában soha sem szoktam álmodni.)

Óvatosan körülnéztem még egyszer, nincs-e valaki a közelben s aztán nagy izgatottsággal ismét átdobtam a labdámat a kerítésen.

Várom néhány percig, - hiába! A labda künn maradt. Hallgatózom, semmi nesz se hallik. Elkomolyodom, néhány falevelet idegesen letépek s aztán - hiába tagadnám - majdnem sirva fakadok bosszuságomban.

De képzeld, cziczukám, mi történt? A magas fal mögött egyszerre valami ifju fő jelenik meg, rá két kar s alig hogy magamhoz térek az ijedtségéből, már az egész alak ott áll előttem a kerítésen.

Annyit rögtön észrevettem, hogy az urfi csinos, de azért egyszerre «elsötétült a homlokom» s mint valami intrikus színész, monoton hangon kérdezem:

- Kicsoda Ön?

A fiatal ember szelid mosolygással hajolt meg előttem (képzeld csak ezt a bemutatást, ő két ölnyire állott fölöttem) s mintha csak valami bálteremben volnánk, szeretetreméltó hangon válaszolt:

- Én Szentkereszthy Pál vagyok, kisasszony!

- De kérem, távozzék, mert valaki meglátja.

- Ha megengedi kisasszony, mindenesetre leszálok a falról, mert kívülről rámismerhet valaki.

- De az Istenért, csak nem fog idejönni a kertbe, hogy valami soror észrevegye.

- Legyen nyugodt kisasszony, senki sem fog észrevenni.

- De Uram!

- Bizzék bennem kisasszony!

Azzal nem is várt több engedelmet, hanem a következő perczben, mint valami evet, már ott állott az egyik fatörzsön, honnan ügyesen ereszkedett le a földre s ott állott meg előttem.

De akkor egyszerre elpirúlt (jól láttam, bár lesütöttem szemeimet) s zavarodottan nézett rám, miközben a kalapját forgatta a kezeiben.

De végtére mégis megszólalt: halkan és bátortalanul:

- Mégsem csalódtam, kisasszony!

Én fel nem néztem volna egy világért s szentesen, szerényen válaszoltam (miközben majdnem elnevettem magam, hogy milyen ügyetlenül áll ott Szentkereszthy Pál úr):

- Miben nem csalódott Ön, Uram?

Akár csak azt mondtam volna: «Legyen áldva a te végtelen kegyességed, Uram!»

Ő tovább is félénken:

- Kegyedben kisasszony! Ilyen képet festettem magam elé, mikor a kolostor magas falait mérlegeltem.

Én: Hát Ön bókokat mondani tette meg ezt a merész útát, mely egy új Verne-regény tárgyául szolgálhatna: «Voyage sur le mur.»

- Ez nem bók kisasszony. Kegyed valósággal bájos ebben a fehér ruhában s ez a kék atlasz-öv határozottan elragadó.

- De az Istenért, Uram! Távozzék ebből a kertből, mert a sororok minden perczben lejöhetnek.

- Oh! Hiszen itt elég hely van, a hova elbujhat egy ember. Ne üldözzön el kisasszony. Hiszen a Kegyed érdekében közeledtem.

- Én rajtam már mi sem segíthet többé. Én számúzve vagyok ebbe a magányba és itt fogok keseregni, míg meghalok.

- Ne beszéljen így kisasszony, mert nekem fájdalmat okoz.

- És én határozottan meghalok itt, Uram!

- Oh! ilyen rosszul nem áll még a dolog. Majd kigondolunk valamit, hogy Kegyed életben maradjon.

- Nem fog sikerülni. Én érzem, hogy sohasem távozom ebből a kolostorból.

- De bizzék bennem kisasszony. Én fájdalomában élénk részt veszek. Hiszen magam is csaknem hasonló sorsban szenvedek.

- Hogyan? Talán Önnek szintén rossz a modora s most valami barátkolostorba akarják betenni fráternek?

- Nem kisasszony. Kegyedet üldözik a szülői s egy kolostorba zárják. Az én sorsom épen ellenkező. Engem agyonkínoznak a szeretetükkel.

- Hogyan?

- Oh! az valami rémítő, kisasszony. Véletlenül egyetlen fiú vagyok a családomban. Szülőim, öregatyám mindenben a kedvemet keresik. Az egész rokonság úgy vigyáz rám, mint a szemefényére. Budapesten társalgót tartanak számomra, a ki mindenüvé elkísér; egy szabad perczem sincs az egész esztendőn keresztül. Idehaza minden lépésemet kikémlelik. Egy béres folyton kísér, hogy valami kóbor eb, vagy kóbor ember meg ne támadjon, este 9 órán túl nem

eresztenek ki, mert átfázhatnék valahogy; könyveket nem adnak, mert a szememet rontom, s vadászni nem engednek, mert hátha magamat lőném agyon. Oh! ez a szeretet valami iszonyatos, kisasszony. Ha a fejem megfájdul: a vármegye minden orvosát idecsitálják, hétszámra beteg-kosztont tartanak s a kánikulában is felöltőt adnak rám, mert tudja Isten, mi történik különben? Pedig én únom, gyűlölöm ezt a gondoskodást; irtózom e szeretettől, melylyel elhalmoznak, s kalandok után, veszélyekbe szeretnék rohanni, mint más kollégáim, párbajra menni, megverekedni, vadászatokat rendezni, s aztán - ilyen szép szemekbe nézni, mint a Kegyedé, kisasszony!

Ettől az utolsó mondástól még is megijedt (zavartan nézett a földre), mert, tudod cziczukám, hátha a szülői és az öregatyja meghallanák!

- Oh! hisz ez valami borzasztó! szóltam szánakozva. Szegény Szentkereszthy úr! S hátha mégis megszegi e szigorú parancsokat, ugy-e akkor a kegyetlen szülők s a gondos öregapó bizonyára a kuczkóba térdeltetik?

Észrevette a gúnyt s egészen elpirult.

- De nem, ez nem marad így kisasszony. Elvégre is én férfi vagyok s meg fogok szabadulni a gyötrelmekről. Valami olyant szándékozom tenni, a mit évtizedek mulva is megemlegessenek.

- Igazán? szóltam kitorő örömmel. Ön is szándékozik valami borzasztót tenni? Hiszen ez pompás! Tudja meg Uram, hogy én is lázadni készülök!

- Kegyed is? A szülői önkény ellen ugy-e? Akkor kellett, hogy mi találkozzunk egymással. Akkor kisasszony - mi együtt fogunk cselekedni!

- Oh! hiszen Ön most úgy beszél, mint valami hős. Hiszen Ön nagy dolgokra született.

- Férfi fogok lenni, kisasszony!

Oh! ha hallottad volna ezt a beszélgetést Leontine-om! Kikeltünk a szülői önkény ellen, mely már elviselhetetlenné válik, teljes szabadság után sóvárogtunk, mely mindenkire egyenlő legyen, s újlag és szilárdan elhatároztuk, hogy valami borzasztót fogunk cselekedni. Ha a világ minden kegyetlen szülőjét nem is büntethetjük meg, de a mieinknek meg fogjuk mutatni, hogy félreismertek bennünket. Nem, tisztelt zsarnokaink, ez egyszer csalódnai méltóztattak; mert «a rabszolgák lerázzák az igát, mely alatt görnyedeznek s kivívják ama szabadságot, mely a születés egyenlőségénél fogva minden emberi lényt megillet».

Ugy-e cziczukám, még sem hiába tanultam a történelmet; s ezt a mondatot, melyért (mikor a francia forradalmat tanultuk) oly sokat meggyötörtek, nem fogom oly könnyen elfelejteni. Valamint, hogy az is az eszemben marad örökké, a mit annak a csúf Annunciata sorornak («Kiszásson Ön legkeveszbe szem ildomosz») nyolczvanszor kellett leírnom büntetésből: «a hársfák és iharfák virágzata sátor, melyet egy széles gallérlevél támogat; virágaik illatosak s míg egyrészt theának és illatszereknek stb. stb.» No de még csak az kellene, hogy itt is elmondjam még egyszer.

De képzel csak kicsikém: mi történik ezután? Éppen a lelkesedésünk tetőpontján voltunk, mikor a kertajtó kinyílik s soror Barbara szigorú alakja megjelenik a lombok között. Éppen úgy tűnt fel hirtelenében, mintha csakugyan az Alhambra káprázatos kertjében volnék, a hol fekete ábrázatú kertészek (fülükben fényes aranykarikával) a gránátokat gondoznák, a távol citrom- és narancsfák alatt szivárványos szökőkút vize zummogna s a zöldből most válna ki épen a favorita rejtélyes alakja, hosszú, fehér capuchonjával, mely szépségét elrejteti.... Csak-hogy a másik perczben aztán magamhoz tértem az álmomból s feltűnt előttem az iszonyú valóság.... A kertben egy idegen gavallér, a kit velem egyedül találnak s szemközt a komor Barbara soror. Alig birtam szólani ijedtemben.

- Bújjon el gyorsan, az Istenért! rebegtem akadozva.

- De hova? szólt rémulten.

- Akárhova, a kertbe, a fal mögé, a lugosba, csak bujjon el hamar!

Remegve huzódott be az egyik köröndbe s én látszólag nyugodtan, de tulajdonképpen halálos izgatottsággal vártam ezt a rémulétes sorort, kinél még a mesékben sincs iszonyúbb teremtés. De szerencsére mitsem vett észre (hála Isten miops), s nyugodtan szólított meg:

- Ismét itt gyermekem? Inkább menjen fel szobájába és tanuljon valamit! Van ám mit pótolni! Mert mi egy tökéletes hajadont akarunk visszaadni a szülőinek!

- Igenis, soror! rebegém alázatosan.

Gondolhatod, hogy hova siettem leelőbb! A vén Tiboldot harangozás közt leptem meg; nem győzött csodálkozni, hogy az ilyen előkelő kisasszony mit kereshet a toronyban. De tudtam ám én, hogy mit keresek! Halálos aggodalommal kémlelődtém a kertünkbe s a szívem mindig hangosan dobbant meg, mikor az a gonosz, vén soror a körönd felé fordult. Féltem a szegény Szentkereszthy Pált, a ki bizonyára meghalna, ha ráakadnának s mindig türelmetlenebbül csaptam az ablakfára, mikor a soror a kertajtótól visszafordult. De végre - hosszú-hosszú idő után - megelégelte a sétát, a miben természetesen a Hufeland előírását követi (tudod kicsikém száz évig szeretne életben maradni), s elhagyta a kertet. Láttam, a mint a szegény Szentkereszthy Pál előugrik a lombok közül, mint az evet végigmászik a falon s a másik perczen már a lován ül, mely egy fatörzs mellett békén legelgetett idáig. S a leszálló homály mindjobban eltakarta az én hős lovagomat, a ki eddig már bizonyosan otthon van a kastélyukban s hallgatja a pironatásokat, melyekkel elhalmozzák, hogy eddig távolmaradt... Szegénykének talán vizes borogatásokat kell a nyakára tennie, mert hátha meghütötte magát «ebben az iszonyú hüvös éjszakában», a hogy azt édes mamája nevezi.

Kedves, jó, kis Leontine-om!

Hallgass ide és bámulj: a fordulat csakugyan megtörtént. Készülj el a legrosszabbra, a mit csak képzelni bírsz s aztán gondold még egyszer reám a távol Norderney sziklatömbjein, a hol harsogva török meg az Éjszaki-tenger, miközben udvarias gavallérok sugnak édes titkokat a füleidbe. Igen, kedves kis Leontine-om, mindennek vége: *Ő (hiszen tudod, hogy kicsoda?) megszöktet engem a kolostorból.*

Úgy van, kedves kicsikém, én szökni fogok. Ne nyisd fel nagyra a szemeidet; ne mondd, hogy «hallatlan»; szellemes, szép kis fejedet ne rázd meg kételkedve; ez most már a mi elhatározott szándékunk. Én teljesen megúntam ezt a keserű rabságot, melybe kegyetlen, zsarnok szülőim kárhoztattak, ő a folytonos kényeztetést unja, s férfi akar lenni, a hogy azok a híres hadvezérek, a kiket a családfája felmutat. Nos hát, ez a két daczos fő egyesült egymással, s most az egyszer méltó büntetést szab azokra a rossz szülőkre, a kik a saját fiatalságukat egészen elfeledték.

Oh! egyetlen kis cziczukám, csak egyedül te hiányzol a boldogságunkból. Ha te hozzánk csatlakozhatnál harmadiknak s aztán így entre nous bejárhatnók a viruló Itália narancserdeit, gyönyörködhetnénk a fenséges Adria hullámaiban, bejárhatnók azokat a helyeket, a hol egyszer Romeo és Julia története lejátszódott: oh! ez a boldogság egy egész életre elég volna! Mert tudnod kell, drágám, hogy mi ezt az utat szándékozzuk megtenni. A gyorsvonat elvisz bennünket Fiuméig, megnézzük a regényes Abbazziát s onnan a Földközi-tenger legklasszikusabb félszigetére hajózunk át: a regényes, szép, leírhatatlan Olaszföld vidékeire. És aztán sorba járjuk a helyeket, a hol egykor Petrarca énekelt; a hol a Dante felséges versei megszülettek; bejárjuk a helyeket, melyek ezredévek történetéről regélnek, s aztán elmerengve

gondolunk azokra, kik rég elmúltak innen s csak a kövek, a táj, a romok őrzik meg emlékeiket. S így bolyongunk egymással mértföldeken át, kart karba öltve, szerelemmel sziveinkben; s fölöttünk a klasszikus Italia hamisítatlan kéksége dereng, s a narancsfák zöldjében vígszavú madarak énekelnek boldogságunkról.... És aztán átkerülünk a regényes Guadalquivir partjára, a hol egykor a mór lovagoké volt minden, a mit a láthatár betakart; s járunk egyedül-a gesztenyefák erdejében, a gránátfák árnyában, melyek üdítő balzsamot kínálnak, a tájakon, a hol egyszer a vitéz Cid a gyászoló Ximene szívét lángra lobbantotta s aztán az Alhambra tündértermeiben, melyek még most is visszalehelik a szerelmet, a kéjt, mely egykor káprázatos rejtekeikben tanyát vert.... És aztán álmodunk, bolyongunk, örökké, a hogy én már annyiszor elképzeltem; ő a szememből olvassa ki minden vágyam, minden gondolatom; s teljesíti azt, még mielőtt kimondtam volna! Oh! hiszen erről, erről álmodtam én már régóta; s most, midőn a kép elém tárul, sóvárogva nyújtom ki feléje karjaimat s lelkesedve kiáltom, a hogy a Goethe álomszerű, bájos Mignonja: Dahin! Dahin!

Oh! kicsikém már előre kaczagok azon a megdöbbenésen, a mit a mi szökésünk előidézt. Mama, a ki eddig monoton szigorúsággal ismételtette, hogy «a leányt zárdába kell adni,» most sírva borúl majd az otthonhagyott apróságaimra s könyezve, zokogva emlegeti majd, micsoda jó szívem volt nekem, ha egy kissé pajkos is volt a modorom. Jenő cousin összehúzott szemekkel jó ki a bogarai közül s szóvalánul csóválja a fejét, hogy micsoda érthetetlen történet ez; hiszen az ő bogaraiból még eddig egy sem szökött meg a skatulyából. S az ő szülői! Hahaha! A jámbor öregapó, a ki béressel kísérteti, - a kedves, jó mama, a ki feltüri a felöltője gallérját, mennyire megijednek majd. «Csak legalább azt mondtam volna neki, hogy mindig a fal mellett járjon!» sohajt fel majd az öregapó. «Oh! Istenem még valami kocsi eltíporja azt a rossz kölyköt!» És a sororok! Képzeld kicsikém, amint majd ezek az eleven mumiák összenéznek, a mint majd soror Barbara bevonul önmagába s pater Remigius a világ ledérségét emlegeti! Oh! kicsikém! már ezért magáért is érdemes volna megszökni!

Persze, tudod, a dolog sok bajjal jár előlegesen; míg a pénzt összehozzuk, míg a szökési és utazási tervet megállapítjuk, szóval, a míg mindent véglegesen elkészítünk. Nekem van egy karpereczem, a mit a zárdába magammal hoztam s három igazi Louis d'orom, a mit még kis leánykoromban kaptam Eliz tantomtól: születésnap ajándokul. Ő az aranyóráját fogja elzalogolni (tudod vannak olyan helyek, a hol az ilyen arany-ezüstneműekre, ha valaki megszorúl, adnak pénzt) s előveszi azokat a penészes, régi lázsiásokat, melyeket kis fiúkora óta őriz: egy egész skatulya tele van velük. A könyveket is eladta már, melyeket különböző alkalmakkor kapott; lehet, hogy a csacsit is eladhatja, a mit az öregapja vett neki; de tudod ez nehezen megy, mert észrevennék, ha eltűnne.

A szökés módját körülbelül így határoztuk meg: Ő az equipage-ukat ideállíttatja a fal mellé, a bakon az öreg Mihály kocsissal, a ki immár huszonöt esztendeje viseli a Szentkeresztly-familia libériáját. A vén kocsis őt gyerekkorától fogva becézgeti s minden kívánságát vakon teljesítené. Ezen a részen tehát semmitől sem kell tartanunk. Én azon közben szépen lefekszem az ágyba s megvárom soror Barbara rendes esti látogatását. De alig hogy ő elmegy: én sietve lelopózom a folyósón, lekerülök a hátulsó lépcsőn a parkba (mint tudod, az ajtót csak akkor zárják be, ha a hivatalos vizit véget ért) s itt fogok várakozni, míg minden elcsön-desül. Akkor ő - a hogy a Miss Revil történetében olvastuk - fülemile-csattogás által fogja tudtomra adni, hogy várakozik. Én előlépek s bátran fölhaladok a létrán, a mi a fal mellé van támasztva. Azzal mindketten beülünk az equipage-ba, mely egyenesen a szent-keresztlyfalvi vasúti állomáshoz robot s onnan az éjféli gyorsvonattal leutazunk Fiuméba.... Mire szökésünket észre veszik idehaza, addig mi régesrég a Canale grande egyik sajkájában hallgatjuk a Piacettát....

Ugy-e, édes kicsikém, te meg fogsz siratni! Oh bár itt volnál, hogy kebledre borulhatnék, hogy még egyszer agyoncsókolhatnálak, mielőtt a messze útat megteszem! Tudod, cziczu-kám, én nagyon szeretem őt, s gyűlölöm ezt a rabságot, melyben itt sinylődöm. De mégis valami fájdalmas érzés lopózik a szívembe, hogy most mindent itthagytok, hogy az otthoni kis szobámban nem lakhatom többé, hogy a Stellát nem nyergelhetem meg, mint régen s hogy többé sohasem mehetek fürdőről-fürdőre, a hol annyi fess fiatal ember udvarolt a mamának, tudod kicsikém, valamennyi az én kedvemért! Oh! hogyan megsíratnak majd odahaza, hogy zokog majd az a kegyetlen familia s papa hányszor ismétli majd: «Várj rossz leány, hogy ezt tetted velem!» s aztán könyezik, mikor senki sem látja! Még talán az a csúf Jenő cousin is megsírat, s egy perczre elfelejtkezik arról a «ragyás futonc»-ról, melyet tegnap fogott. Mind-mind sírni fognak - de nem, azért se gondolok rá, - elfelejtkezem mindenkiről a világon... csak te sírj velem kicsikém... mert tudod... én is sírok ám,... sokszor éjjel is... hanem azért boldog vagyok.... Legközelebb már ki tudja, honnan kapsz levelet tőlem, de aztán felelj ám, gyorsan, sokat, melegen, mintha csak beszélgetnénk egymással. Hanem számítok ám rád, kicsikém.... Csókollak ezerszer,... Isten áldjon meg édes kicsikém, nem írhatok többet.

Hanem ugy-e - igazán, őszintén kérdelek - ezután is éppen úgy fogsz-e szeretni, ...éppen úgy, a hogy eddig szerettél?....

Oh! drága Leontine-om! Sirass meg! A kaland véget ért. Csúfos, siralmas véget. Istenem! minő szerencsétlenség! De ki is gondolhatta volna előre?

A szökésre a mult hét csütörtökjé választottuk: egy sötét világtalan éjszakát, melyben mitől sem kelle tartanunk. Ő esküdözött, hogy boldogok leszünk, a pénz már két nappal azelőtt együtt volt a tárczájában (képzeld: a csacsit is eladta 22 frtéért) s már előlegesen irt egy fiumei barátjának, ki együtt volt vele convictusban a budapesti piaristák gymnaziumában. Az felelt is, hogy várni fog bennünket a vasutnál s a jegyeket is készen tartja a Lloyd társaság Lydiájára, mely innen egyenesen Velenczébe fog bennünket szállítani. A szökés napjáig minden alkonyatkor együtt voltunk kertünkben; s arról a rejtélyes, de bizonyára boldog jövőről ábrándoztunk, melyet a déleuropai tengerpartok kellemes magányában eltöltünk.

Csütörtök délután titokban összecsomagoltam a legszükségesebbeket; néhány ruhaneműt, egy-két kedves könyvet, a mit valaha együtt olvasgattunk a kolostorban; a szülőim arczképét (tudod mégis látni akartam őket ott a távolban) s egy-két elhervadt virágot, a miket édes emlékül tartogatok. Beleraktam a kis csomagba az én picziny vánkoscámat is, amelyet mindenüvé magammal hordok, tudod kicsikém nem is tudnék elaludni, ha azt át nem ölelném a karjaimmal. Magát a csomagot elrejtettem a szekrényembe, s aztán nyugodtan mentem a vacsorához, mikor a hívó csöngetyű megszólalt a folyosón.

A lefekvésig minden jól ment. Persze öltözötten feküdtem az ágyba s úgy húztam magamra a takarót; s aztán mélyen aludtam, mikor soror Barbara, kis mécsével kezében, belépett a szobácskába. A szívem hevesen dobogott; hátha észrevenné, hogy ébren vagyok? De semmit sem vett észre; a mécsé ismét tovább vándorolt s a lépései is elhangzottak a folyosón.

Erre a pillanatra vártam. Gyorsan leugortam az ágyról, magamra kaptam a kis peluche-bundát, a csomagot kezembe vettem s aztán huss! kisurrantam a szobából. A szívem oly hangosan vert, hogy én megijedtem, vajjon a szomszéd szobában nem hallja meg-e valaki? De semmi sem történt; szerencsésen elértem az éjszakkéleti ajtóig, mely - a hogy előre tudtam - nem volt még bezárva.

A hogy a park nagy homálya körülvevett, egy kissé nyugodtabb lettem; valami végtelen öröm fogott el, hogy immár szabad vagyok; s óvatosan húzódtam meg annál a nagy almafánál, mely

a bejárat mellett áll. Pár percz mulva hallottam, a hogy a kis ajtót becsukták; soror Barbara végigvizsgálta a helyiségeket.

E pillanatban - nem tudom mitől? - végtelen csüggettség vett erőt rajtam. A kis ajtó kulcsának fordulása majdnem sírva fakasztott; s én könyezve álltam meg a fák között. Tudod, kicsikém, eszembe jutott, hogy immár teljesen ki vagyok zárva mindenünnen; hogy ezek a falak, melyek mégis megvédelmeztek eddigelé, egészen elzárkóztak előlem; s többé nem térhetek vissza ebbe a biztos menedékbe, melyben oly jól esett megpihennem, mikor odakünn fúj a szél s hózivatarok jártak a hegyek között. Egyedül álltam, egészen egyedül. Oh! cziczkám! te nem tudhatod, micsoda érzés ez; én sohasem fogom elfelejteni.

Hanem egyszer csak megszólalt a fülemülecsattogás; s az én lovagom mindig közelebb-közelebb jött s egyszer csak összetalálkoztunk az almafánál. Itt kezet nyujtott; de a keze nagyon remegett az enyémben.

- Siessünk! szólott halkán. Az equipage már künn vár bennünket a fal mellett.

- Pál! szóltam könyezve. Ugy-e Ön becsül engem ezután is, bár ilyen könnyelműnek látszom szemeiben?

- Imádom! felelt lelkesülve s megcsókolta a kezeimet.

Oh! drága Leontine-om! Nem olyan ám a szökés igazában, a hogy a Miss Revil történetében olvastuk. Nem megy ám az oly regényes könnyűséggel, a hogy a regények leírják. Ott nagyon egyszerű a dolog: «Miss Revil elhagyta hálótermét s gyors léptekkel sietett a fasorok közé, a hol a komor barna férfi már várakozott rá. Nem szóltak egymáshoz, bár a szivük hangosan dobogott. Előbb a leány ment fel a létrán, mely a falhoz volt támasztva, utána nyomban a férfi. Mégegyszer visszaneztek a szülői lakra, aztán eltűntek a homályban ». Oh! ha ez csak úgy menne. De amíg az ember «eltűnik a homályban» Oh! kicsikém! Ez valósággal borzasztó.

Nem írom most le, hogyan történt. Elég, hogy átszöktünk a kerítésen. Tíz lépésnyire tőlünk ott csillogott az equipage lámpája s az öreg Mihály egykedvűen ült a bakon. Mikor közeledtünk: rám nézett a lámpánál.

- Aunye be gyönyörű teremtés! szólt a bajuszát megpödörve. Valóságos herczegkisasszony! Mégis csak van eszük a jogászoknak.

- Nem kell beszélni Mihály bácsi! felelt Pál szégyenkezve. Inkább hajtson a hogy tud; a borraivaló nem fog elmaradni.

- Jól van ifiúr, csak üljenek be! szólt az öreg jókedvűen. A hajtás már nekem lészen a föladatom!

Előbb én szálltam be; aztán ő is mellém ült. A kocsi megindult. A messzeségben nagy homály borult a szántóföldekre; csak egy-egy kerek kis folt világosság jött velünk a kocsi oldalán, a hogy az equipage lámpája megvilágítá. Az erdőben nagy, hallgató fák maradtak el s a mélyben titokzatos sötétség honolt; sármányok, vörösbegek rég aludni tértek már. A kocsiba hűvös, esti szellő tódult s én fázva burkolóztam be bundácskámba. Majdnem sírva fakadtam. Egyszerre valami jellemezhetetlen bánat fogott el, a sírás erővel tódult a szivemre s a torkomat fojtogatta. Pál egész testében remegett s egy szót sem szól hozzám. Egyszer félve nyúlt a kezem után; de én elkaptam a magamét s a hintó másik sarkába húzódtam.

Jó félóráig mentünk már; s még mindeddig egy szót sem szóltunk egymáshoz. Nekem minden gyermekkori emlékem felelevenült s egy-egy perczre újra átéltem azt a sok derűs órát, a mit a szülői házban eltöltöttem. Most, az elhatározó perczben, sajnáltam ezeket a derült napokat, sajnáltam a szülőimet, a kik olyan szigorúak voltak hozzám és sajnáltam ezt a régi kolostort, a hol annyi ábrándot szőttünk egymással, az éjszakkéleti ablakot, mely a kis zöld udvarra

nyilik, a regényes folyosót, a kis hálószobát; de még a soror Barbara megszokott arcát is sajnáltam; hiszen az sem volt olyan rossz hozzám, a hogy én elképzeltem. S szinte haragudni kezdtem erre a nagy fiura, a ki innen elszöktetett s a ki olyan gyáva, hogy még szólni sem mer hozzám. Pedig, ha szólt volna: még sokkal inkább megharagszom.

Egyszer csak megállt a kocsi s arra mindaketten fölrezzentünk az ábrándozásunkból. Én megdöbbenve emelkedtem fel az ülésemről, s Pál kémlélődve tekintett ki az ablakon. Nagyon megijedhetett, mert szó nélkül esett vissza a párnákra.

- Mi a baj? szóltam aggódva.

- Oh Istenem! válaszolt halkán. Mindennek vége van! Oh! ez az akasztófára való Mihály. Istenem! mit csinálunk most?

- De mi az: szóljon gyorsan?

- Oh! végünk van. Ez a vén iszákos *haza* hozott bennünket.

Képzeld drágám, mi történik? A kocsis leugrik az ülésről s kitárja az equipage-ajtót. Előttünk egy nagy terasse terül el s három lámpa közt egy egész kíváncsi társaság mereszi ránk a szemeit. A Szentkereszthy Pál szülői voltak, a gondos mama, az aggódó öregapó s a familia többi derék tagja. Ez a vén kocsis mindent fölfedezett nekik előre s most idehozott bennünket az oroszlán torkába, nehogy a kis fiúval valami baj történhessék.

Oh! Istenem! Ebben a helyzetben minden bűnömért megbűnhődtem, a mit egész életemben elkövettem. A familia kíváncsian tódult oda az ajtóhoz s lámpával világítá meg az arcunkat.

- Mi történt itt édes gyermekem? kérde a mama kíváncsian.

- Szólj édesz fiam! Szólj! biztatá a nyájas öregapó.

De az «édesz fiú» nem szólt. Halálosan megrettenve ült ott a helyén s az arcát eltakarta a kezeivel.

Ez a gyávaság végkép kihozott a sodromból. E perczben mindent elfeledtem: a csalódást, a mi ért; a szégyent, melybe ez ügyetlen fiu belehozott; csak a dacz élt bennem, a mit az együgyü gyávaság támasztott fel. Egészen odaálltam a pislogató öregapó elé, s aztán olyan hangon, melytől az egész szerető család megrettent, félig könyeim között válaszoltam:

- Mi történt? Hát az történt, hogy megszöktettem a kis fiút. Ne aggódjon gondos öregapó, semmi baj sem történhetett. Én sem engedtem volna meg, hogy a Palika a fal mellől elmozduljon.

Gondolhatod Leontine-om! mi történt? A szülőim mindent megtudtak s másnap csakugyan elvitettek a kolostorból.

Mama aggódva rázta meg a fejét; de papa komolyan szólt: «Ennek a leánynak férjre van szüksége, kell, a ki megregulázza egy kissé». De Jenő cousin furcsának találta ezt a gyógyszer; hiszen ez a bogarak közt sehol sincsen szokásban.

És most,... most naponként idejár hozzám valami szomszéd földbirtokos; könyveket hord, méltányolja a modoromat s nagy ambícióval és sok jó akarattal igyekezik a szemeim közé tekinteni. Szegény bolond. Azt hiszi, hogy lesz oly idő, midőn még ő rá is gondolok. Nem, tisztelt összeesküvők, Önök mélyen tévednek. Sohasem lesz semmi ebből a dologból. Inkább meghalok, inkább koporsóba tesznek tizenhét éves koromban, s a halál fehér menyasszonya leszek, de senki sem fog engem kényszeríteni, hogy valakihez hozzámenjek, a kit nem szeretek.

Sirass meg tehát drágám s tartsd meg szívedben emlékemet. Lehet, hogy nagyon szomorú hírt hallasz csakhamar. De te élj boldogul s ne felejtsd el soha, a te igaz, hű, örökké szerető barátnődet

Vilmát.

U. I. Hanem ennek a földtúró úrnak olyan csinos kis bajusza van, amelyet te sohasem láttál életedben.

A TÁNTI.

Igen bizony, a «tánti», a hogy a régi jó világban nevezték, ez a vidám, kedélyes, hangulatos szó s nem holmi néni vagy asszonyság, a hogy az újabb nemzedék ismeri. Kinek ne lett volna egy kedves jó tántija, a kihez eljár vasárnaponként ebédre, a kinek háza menedéket képez a szigorú otthon elől, a ki szemüvegével gondosan, békítőleg jár ide-oda, ha a mogorva papa a rossz klasszifikáció miatt megneheztelne, a ki a város pletykái ellen megvédelmez, s a ki penészes ezüst lázsiásokat csusztat a kezünkbe, ha messze kollégiumra utazunk. Szóval egy valóságos második mama, a ki ugyanolyan nagy szeretet mellett még jobban kényeztet, jobban becézget bennünket. Külsőleg mindezt a sok jót egy örökös kávébarna ruha, s egy régi módi fejkötő képviselik; meg egy pár recézett fekete keztyű, a mi mindig olyan érdesen érinti az ajkainkat, ha kezet csókolunk.

Az én tántim egy hatvanhat esztendő, vidám, öreg asszonyság volt, a kit a férje, egy gazdag földbirtokos, csak néhány év előtt hagyott özvegyen. Azóta egyedül lakott abban a duplaföldű nagy, öreg házban, melynek termeit, folyosóit és óriási konyháját még a mult században építették, s melynek benyíloit, titkos ajtóit csupán ő maga ismerte. Hanem azért soha sem volt egyedül; a tágas nappali szoba mindig telve volt vendégekkel; az ozsonnák, ebédek sohasem értek véget s az ódon épületben állandó jó kedv és vidám kedély voltak az uralkodók. A tánti mindenre kíváncsi volt, a mi a környékbeli úri családoknál történik; a pörös feleket kibékítette egymással, visszas házasságokat kiegyenlített, a mennyiben mindkét félnek szépen elmondta a hibáit s jól hátba ütötte őket néhányszor; a keresztfiat mindenfelé pajkos csinyre tanította, s a keresztleányait a finom úri konyha titkaiba avatta: a mit ő a gróf szakácsától tanult leánykorában; s végül ha a vendégek elmentek, egész tanácskozásokat tartott Madame Clauffart-ral, a társalgónőjével, a holnapi ebéd menüjére vonatkozólag. Mert a tánti legfőbb élvezetét az képezte, ha vidám társaságot látott maga körül, ha nevettek, pajkoskodtak, mulattak körülötte; s ezért a leghíresebb szakácsnőket tartotta a vármegyében. Minden nap nagy asztalt kellett teríteni az ebédlőben, s tizenkét személynél kevesebb soha sem volt nála ebéden; azért az ezüstnemű állandóan használatban volt, s nem csupán kivételes alkalmakkor. És a környékbeli arisztokrácia szívesen járt a tántihoz; jó asztal volt nála és vidám társaság, s maga a tánti is mindenkit odavonzott. Valósággal szép volt még hatvanhat éves korában is, mosolygó, kifejező szemekkel s oly picziny fülecskével, mint valami miniatűr-kagyló; soha sem láttam szebb öreg asszonyt életemben. De a legtöbbre becsülték kedélyét, mely mindig víg, mondhatnám pajkos volt; szerette a tréfát és a jó csínyeket, de a szive olyan áldott jóságú volt, mint egy édes anyáé.

Ennek a kedves, jó tántinak a képe most is befonódik az emlékezetembe: maga az öreg ház is feltűnik előttem, az ódon folyosók, tágas termek, a hol játszottunk, mulattunk valaha; az óriási konyha, melyben a szakácsnő vezérsége alatt egy állandó hadsereg működött, tepsivel, főzőkanállal, habverővel és pecsenyeforgatóval. Még emlékezem egy-egy kisasszonyra, a ki idejárt, hogy a főzés titkait kitanulja, s szépen felkötötte a fehér kötényt, mikor a tánti a keze alá vette, hogy kiképezi. Apró gyermekkoromtól, mikor titkos félelemmel tekintettem be egy-egy homályos zúgba, a hol garmadával állott az aszalt gyümölcs, egész felnőtt kamaszkoromig, a mikor már egy-egy szép keresztleány szemei vonzottak ide: mennyi jó napot, feledhetetlen órát töltöttem ott! Ezeknek a napoknak bizonyos sajátságos, kellemes hangulata most is fennmaradt lelkemben; s mikor nemrég egy öreg asszonyságban fölismertem azt a szobalányt, a ki valaha a tántimnál szolgált, ez a hangulat olyan erővel fogott el, hogy napok kellettek, míg valahogy elmosódott a lelkemből.

Mintha ma történt volna, olyan élénken előttem áll az a jelenet, mikor egy nap a tántim kocsisa, az ostoba Ambró, követségbe érkezett hozzám, s fejkavarva - mert mindig a fejét vakarta, ha beszélt - átadta a rábizott üzenetet, hogy délután négy órára pontosan ott legyek az ebédlőben. Emlékszem, hogy az nap nagyon jó kedvem volt: épen a szép Kállaynétól kaptam levelet, a ki távolról rokonságban állott velem, s a kit a legszebb, legaranyosabb asszonynak tartottam az egész világon. Titokban, a férje háta mögött, sokat leveleztünk egymással, s a mikor lehetett, össze is jöttünk, itt vagy ott, hogy elpanaszolhassuk egymásnak bánatunkat. Akkor épen derült, vidám tavaszi nap volt; engem a huszonnégy esztendő boldogsága sugárzott be: szerelem és ifjúság; azt hittem, gyönyörű szép az élet, s mindenki affektál, a ki pesszimista.

Mintha most volna, úgy előttem áll a nagy lépcsőház, melyen négy órákor felhaladtam, a mosolygó néma Andreasz, a tánti német inasa, ki bizalmas hajlongással tárta fel az ebédlő masszív tölgyfaszárnyait s maga a nagy ebédlő, nehéz, ó-divatú butoraival, ezüsttel kiveret pohárszékével, melyeken vígan sugárzott szét a beszűrődő tavaszi napsugár; s maga a tántim kedélyes, jó öreg arca, azok a pajkos szemek, melyek még most is megtartották egykori fényüket. Igazán érteni lehetett ama sok elsárgult szerelmes költemény keletkezését, melyeket némelykor együtt olvastunk át, ha a regényes multak világába (a nagy Napoleon előtti időkbe) visszazálltunk. De legjobban a szép Kállaynéra emlékszem, az elragadó Gizellára, ki ott ült szemközt a tántimmal, mosolygó arccal, mint mindig, s egy világos, halványsárga ruhában, melyet ma vett fel először. Mindketten nyájasan üdvözöltek, mikor beléptem s odaültettek maguk közé, hogy semmi se hiányozzék a boldogságomból.

- Jőjj, jőjj ifjú pásztor! - szólt a tántim. - Bolyongtál-e már ma a mezőkön, erdők, hegyek szakadékaiban, mint a hogy az te hozzád illik?.. Nézze gyermekem, milyen valóságos ókori pásztorfő ez! S igazán olyan naiv és ábrándos, mint a ki folyton faunok és szatirok incselkedését szemléli.... Semmi a jelenkor gondolkodásából..... Olyan hangulatba hoz, mintha a Daphnis és Chloe történetét olvasnám. Úgy ám, ifjú pásztor.... Hanem most már üljön le és hallgasson.....

Mialatt elhelyezkedtem, a madame Clauffart számára talált valami dolgot. A kulcsesomagot rábizta, aztán elküldte a hetedik szobába, hogy ott rendezzen valamit.

A mikor a léptei elhangzottak, mosolyogva nézett a szemünk közé és megszólalt:

- Nos hát! Térjünk át a tárgyra. Uram! Asszonyom! Önök súlyos bünténnyel vannak vádolva. Igen, itt most komoly tárgyalás folyik. Ezért lettek megidézve..... Önök szeretik egymást.....

Annyira megijedtünk mind a ketten, hogy semmit sem bírtunk válaszolni e támadásra.

- Ah! vádlottak hallgatnak! - szólt mosolyogva. - Elismerik, hogy a vád jogos..... Különben hasztalan volna minden tagadás.... Egy bizonyos jól ismert nőszemélyt elfogtak útközben a pandurok.... Tiltott árut vitt: levelet... Elkobozták és behozták.... A büntény nyilvánvaló... Ennek halál a büntetése.

A szemeink közé kaczagott az ő pajkos ravaszágával. Láttuk, hogy minden föl van fedezve.

- Áhá! Félnék, ugy-e?... Nos tehát kegyelem... Csak én tudok a dologról... A postillon d'amour szárnya kétfelé van metszve..... S az epedéseket, - tevé hozzá gúnyos sóhajtással, - elolvastam.

És hogy semmi kétségünk ne legyen, azonnal kivette a zsebéből a leveletem; tele az én jól ismert szarkaláb-betűimmal, a melyben randevut kértem a szép asszonytól, ha a férje nem lesz a városban. Csupa forró szerelem, egekben járó szó minden egyes sorban.

Titokban egymásra néztünk, aztán én is, a szép Gizella is lesütöttük szemeinket és mélyen elpirultunk, a hogy azt minden jóízű ember tette volna hasonló esetben.

De a tánti könyörtelenül tovább folytatta a tárgyalást.

- Nos gyermekem? Lásna, hová jutottunk? - szólt affektált komolysággal. - Levelezések a férj háta mögött.... Nő, kinek derék hitestársa van, egy éretlen fiúval kössön viszonyt..... Mert ön nem más, mint egy éretlen fiú, ifjú pásztor.... Csak az olvasmányai rontották el és az a túlzott regényesség... Azt hiszi, önnek is kell szeretnie, mivel minden regényhős szeret..... S mivel asszonyt szeretnie tiltva van: természetesen asszony a választott...

- De tánti! - vágtam közbe elkeseredve, - Magáz engem, mintha most látna először az életben... Pedig régebben.....

- Soha! - szólt kegyetlenül. - Én *önt*, ismétlem, *önt*, magázom, mivel nem érdemli meg, hogy tegezzem.

Aztán a szép Gizellához fordult, ki szó nélkül ült székében.

- Lásna gyermekem, mire visz a könnyelműség!... Pedig talán nem is szeretik egymást... Ha jól tudom: ez az ifju ur már akkor ismerte önt, mikor a zárdából hazajött..... Nos! szólt-e akkor valamit szerelemről?.... Úgy-e nem?... Pedig biztattuk s tervünk is volt vele.... Csakhogy neki nem a lány kellett, hanem az asszony, a kihez tiltva van közelednie... Az ilyen viszony éde-sebb, mert akadályokkal jár... De nem addig van ám, uracskám... Nem csináljuk a regénye- ket.... A pásztor-költemények ideje lejárt s az öné, ifjú ártatlanság!...

- Nem! - szóltam daczosan. - Ha vétkeztem is, de az nem áll, hogy ámitok. Én őt igazán szeretem s nem csupán, mivel tiltva van.

- Ne higgyen neki gyermekem! Mindenkit ámit, még saját magát is..... Csak a regényes akadályok csábítják..... Képes volna ily körülmények között bárkit megszeretni.... Majd meglátja...

A szép Gizella sírt, én is könyeztem s mind a ketten nagyon szerencsétleneknek éreztük magunkat. Szerencsére a madame elvégezte a fehérenműek rakosgatását s visszajött az uzsonnához terítettetni. A tánti is megsajnálta bennünket titokban; hiszen távolról sem haragudott úgy ránk, a hogy mutatta, s az ozsonna alatt vissza akarta varázsolni a régi jó kedvet. De sőt, mint később a furfangos Andreasz visszamondta, sokat kaczagott azon, hogy ő mennyire elzékenyített bennünket jól összeszidta a szép asszony férjét, miért olyan éhhetetlen? «Ha jól meggondolom, semmi sincs a dologban csodálatos... Magam is ezt az ifjú pásztorot részeltetném a kegyeimben!...»

A dologról pár nap mulva nem is beszélünk többet; naiv létünkre a levelezést is abbahagytuk s jól emlékszem, milyen lemondó pillantásokat váltottunk egymással. Én - nem szégyellem bevallani - sírtam is egyszer odahaza; úgy éreztam magam, mint Romeo, s őszintén szólva, egy kissé jól esett az a tudat, hogy engem is a szerelem tett boldogtalanná.

Néhány napig nem mertem ellátogatni a tántimhoz; mindig rettegetem, hogy gúnyolódó szemével rám néz s ingerkedő beszédjével a kétségbeesésbe kerget; s eltelt egy hét, míg ismét odabátorkodtam. De azonnal feltűnt, hogy a nagy lépcsőház szőnyege újjal van kicserélve, s még a bizalmas Andreasz úr libériája is mintha újabb lett volna. Minden komolyabbnak ünnepiesebbnek tetszett előttem.

- Miért ez a szokatlan fény? - kérdeem az öreg szolgát, midőn a lépcsőkön felkanyarodtam.

- Hjah! most másképpen lesz! - fontoskodott a komornyik. - Kisasszony van a házban; annak a kedvéért sok megváltozott.

Valóban egy új kisasszonyt találtam az ebédlőben: a tántim férjéről való unokahugát; egy bájos, feketébe öltözött leányt, a ki mindent nagy, kinyitott szemekkel hallgatott végig, mint-ha csodálkoznék: de azért pompásan tudott nevetni is, hogy az apró fehér fogacskái kaczerán bukkantak ki a piros ajkszélei közül.

Éppen valami marmelade készítés-módján vitatkoztak, a hogy beléptem; de rögtön elhagyták és azonnal az ajtó felé fordultak.

- Nini! csakugyan ön az, ifjú pásztor, - szólt a tánti csodálkozva. - Már azt hittük, hogy teljesen a faunoknak szenteli magát..... De hiszen ti nem is ismeritek egymást.... Amyntas öcsém..... azaz dehogy, a közönséges életben nem ez a neve..... Simándy Albert, a híres agarász fia, a ki annyira regényes, hogy egy magányos szirthasadékban szeretné eltölteni az életet... Ilon hugom.... Csak hamar kezet egymásnak, hisz rokonok is vagytok, rajtam keresztül.

Kezet ráztunk s néhány udvarias szót váltottunk egymással; de a tánti kedélyessége folytán csakhamar bizalmasabbá lőn a társalgás; csacsogni kezdett mindenről a világon, én néhány adomát beszéltem el, s azokon nagy jó kedvvel kaczagott. Igazán sohasem láttam szebben nevetni életemben.

- Valóban nagyon csinos leány! - szóltam a tántimnak, midőn az előszobáig elkisért.

- Ah! már dobog érte a szived, ifjú Daphnisom.... Pedig kár... igazán kár... Ő többé nem fogadhatja el a hódolataidat, mivel menyasszony.....

- Menyasszony? - kérdém önkéntelen ijedséggel.

- Igen barátom, - menyasszony! - felelt gúnyos közönnyel. - Hiába volna a romantika!

Másnap, harmadnap szintén ott voltam; sőt vasárnap ebéden is, s akkor a jó szerencse éppen Ilon kisasszony mellé helyezett az asztalnál. Addigra egészen jó barátok lettünk egymással; ő kigúnyolta a gyöngéimet s én a kiejtésével bosszantottam; mivel valami sajátságos idegen-szerűség volt a beszédében, a mi végtelenül jól illett neki s én csupán azért szerettem vele beszélgetni, hogy ebben a kiejtésben gyönyörködjem. De azért fenszóval sokat kigúnyoltam; utánoztam a beszédmódját; persze túloztam is, a mennyire tőlem telt, s ő mindannyiszor boszankodva csapott a kezemre. Kedves, jó és vig leányka volt, a ki elérte a tréfát; valóságos pajtáskodás volt az, a mit mi egymással elkövettünk.

Utoljára már annyira ment a bizalom, hogy még a vőlegénye leveleit is megmutogatta. Nem csodálom, hogy a ficzko olyan ihletett hangulatban írt; magam sem lettem volna jobb, ha a helyében vagyok. Eget-földet összecsitált, hogy ő mennyire szerelmes; minden második nap küldött valami ajándékot s egyre azt kívánga, hogy bár szárnyai nőnének, legalább oda-röpülhetne és megölelhetné. Ez óhajlás ellen elvben magamnak sem lett volna kifogásom, hanem a kivitelben már az Ikarus szárnyait ajánlottam volna, hadd pottyant volna valami tengerbe az akasztófa.

Alig volt a leány két hónapig a tántim házában: már egyre-másra jöttek a sürgető levelek, hogy jöjjön haza; hogy ő mennyire türelmetlen és kétségbeesett; és a rettenetes elfoglaltsága miatt még sem bír hazulról elmenekülni. A ficzko valósággal égett a szerelemtől: alig várta már a lakodalmat. Pedig Ilon kisasszonyt szinte nehezünkre esett volna már elbocsátani; annyira hozzászoktunk mindnyájan, kik a tánti házában megfordultunk. Madame Clauffart egészen háttérbe szorult a francia regényei mellé; ő volt a tanácsadó, a felolvasó, a titkár és az egész ház szemefénye. Még a cselédség is megszerette; hogyne, mikor például a szakácsnőnek ő írta a szerelmes leveleit s az öreg Andreaszsal órákig beszélt a leányáról, ki egy szerencsétlen estén feldöntötte a lámpát s a lángok közt lelte halálát. Belőlem is egészen más embert csinált; a szép Kállaynét majdnem elfelejtettem miatta, s alig vártam, hogy a kertben fölkeressem délutánoként. Karcsú, hajlékony fehér dereka olyankor üdén vált ki a zöldből s csengő hangját már messziről megismertem. Virágokat téptünk, kaczagtunk, érzékenykedtünk; néha a tánti meséit hallgattuk, ki pajkosan mondta el, mint tette lóvá néhányszor az udvarlót; s végül a kerti házban ozsonnához ültünk s a komoly madame Clauffart-ral incselkedtünk.

Egy alkonyatkor elmerengve fogtam meg a kezét, s a hangom remegett, mikor szólni kezdtem:

- Oh! Ilon! Miért menyasszony már kegyed?

- Mivel megkértek! - szólt hangosan felkaczagva. - Csak nem gondolja, hogy visszautasítom? Nem olyan könnyű a mai világban férjhez jutni. A ki okos: az él az alkalommal.

- Láss! Miért nem ismertem én kegyedet előbb? - szóltam a kezét megszorítva.

- Ez a természet titka! - szólt nevetve. A másik perczben már eltűnt a bokrok között s gúnyos kaczagása sokáig visszacsengett a fülemben.

Egyszer - mintha ma volna, úgy emlékszem rá: szép őszi délután volt - avval a kellemetlen hírrel fogadnak, hogy Ilon kisasszony a legközelebbi héten elutazik. Valószínűleg elhalaványodtam, mint a hogy regényhősök tenni szokták ilyenkor; de azt bizonyosan tudom, hogy odahaza nagyon sokáig nem birtam elaludni ezen az éjszakán. Egész valójában feltámadt bennem ama bizonyos érzés, mely nélkül nem léteznének a poéták; s úgy képzelem, hogy én Ilon kisasszony nélkül örökre boldogtalannak fogom érezni magamat. Egész éjjel «hánykolódtam a fekhelyemen», a hogy a könyveimbéli szerelmesek cselekednek s természetes, hogy a jó Isten napját sem érdemleném meg, ha a párnákat nem «áztattam volna a könyeimel».

Másnap reggel merész elhatározástól dagadt keblem; rohantam egyenesen a tántihoz, a kit még az öltöző asztalkája előtt találtam.

- Hol ég Amyntas? - kérdé ijedten, a hogy beléptem.

- Sehol sem! - szóltam lihegve. - És ha nem félek, hogy kinevet, bizonyára hozzátettem volna, hogy «a szivemben».

Azzal mint az áradat indult meg belőlem a szó; s az éjjeli képzelgésektől mámorosultán, elmondtam neki, mennyire szeretem Ilont; hogy nélküle nem bírok élni s bizonyára öngyilkos leszek, ha az enyém nem lesz. A vőlegényét pedig megölöm, ha másképp nem akar lemondani a kezéről.

Végig hallgatott mosolyogva, aztán megszólalt:

- Bizonyos vagy abban, hogy szereted?

- De tánti! az előadottak után....

- Jó! jó! tehát elhiszem. De hogy jut eszedbe, hogy menyasszonyba légy szerelmes?

- Lehet-e a szivnek parancsolni?

- Lehet bizony, barátom, ha kell. S itt alighanem lesz rá szükség.... Mivel a vőlegény bajosan fog leköszönni a te kedvedért.

- Akkor megölöm! - szóltam sötéten.

- Szinte nehezen esik, Amyntas, hogy önt a bravók köpenyével és kecskeszakállával elképzeljem. De hát most csak egyelőre menjen haza s hűtse le magát, majd délutánig gondolunk ki valamit.

Természetes, hogy délutánig nem találtam a helyemet; alig vártam, hogy az ebédnek vége legyen, rohantam fel a tántihoz.

- Nos? Van-e már valami? - kérdem türelmetlenül.

- Csak egy mód! - szólt susogva. - Persze ezt még tanácsolni is alig merem. De hát a mint mondod.....

- Örülten szeretem.

- Nos, igen. Tehát az az egy mód, ha sikerülne őt kompromittálnod.

- Kompromittálnom?

- Igen. Ha például én rajtakapnálak valami tiltott cselekedeten.

- Hogyan?

- Teszem fel, te holnap bemegy hozzá és letérdelsz előtte. Ő persze meglepetésében szólni sem tud, te bevallod, hogy örülten szereted, keze után nyulsz, és azt ajkadhoz szorítod, s én, esetleg néhány barátnőm is, épen abban a perczen nyitunk be a szobába. Zavar, pirulás, szigorú pillantások, egy-két komoly erkölcsi leczke, a világ szájának fölemlítése s könnyen megeshetik, hogy célhoz jutsz általa!

- Oh! ha úgy történnék, tántim! - szóltam sóhajtván s mind a két kezét megcsókoltam örömmel.

A «jelenet» idejét másnap délelőttre tűztük ki. Egész nap izgatottan jártam ide-oda, remegtem, hogy a dolog nem sikerül s legalább százszor föl akartam rohanni a tántimhoz, hogy még sem egyezem bele a cselvetésbe. De mindannyiszor meggondoltam, hogy akkor Ilon kisasszony elutazik, egy-két hét múlva oltárhoz lép valami együgyű ficzkóval, a kit én sohasem láttam, s nekem talán örökre le kell mondanom arról, hogy viszontlássam valaha. S ez a gondolat ismét megerősített az elhatározásomban: inkább bármit, mintsem hogy az megtörténjék.

Gondolhatni, micsoda nagy szivdobogások között mentem fel másnap a tántimhoz. Homályosan emlékszem, hogy a lépcsőkön találkoztam valakivel, a ki megszólított s hírül adta, hogy a pör, melyet egy hó előtt megindítottam, jól áll... Azt hiszem, a vén Náczi fiskális volt, de bizonyosan a világért sem tudnám megmondani.

Andreasz úr lesegítette az előszobában a kabátomat, én megkérdeztem, «hol találom a kisasszonyt?» s a másik perczen már egyedül voltam vele a szobában. Hanem előbb Andreasz úr által hírül adattam a tántimnak, hogy megkezdtem a «rollémat».

Ilon kisasszony egy kedves karton-ruhácskában ült kis dolgozó asztalkája előtt s levelet irt a vőlegényének.

Íme, a jelenet lefolyása:

- Mit dolgozik, kisasszony?

- Levelet írok.

- Kinek, ha szabad tudnom?

- Fellegi Gráczsián úrnak.

- Ah! már ismét. Kegyed mindig erre az úrra gondol, a kit ismeretlenül is szeretnék meggyilkolni.

- (Gúnyos utánzással:) Meggyilkolni! Ön csakugyan regényesebb, mint hittem volna.

- Nem kisasszony, ez nem regényesség.

- Hát micsoda?

- (Pathoszszal:) Szerelem.

- Ah! Szerelem! Ha ezt a tántija hallaná! (Utánozza a kiejtését:) Nem szégyelli ön magát ifjú pásztor, hogy ilyen romantikus?

- (Komolyan:) Mindenre kérem, ne gúnyoljon. Ha szivembe látna: tudná, hogy igazat szólok. Nem érdemlem meg, hogy kegyed így bánik velem. De bárhogyan is, én mindenképen szeretem kegyedet.

- Tehát komolyan beszél?

- Szivemből, kisasszony!

- Jó, tehát nem gúnyolom. De hiszen látja, hogy nincs célja ez érzelemnek. Nekem vőlegényem van s így minden vallomás hiábavaló.

- Nem, kisasszony! A dolgon még lehetne segíteni. Semmi sincs elkésve. Csak azt mondja meg, becsül-e engem valamire?

- Mindenesetre. De azért botrányba soha sem fognék beleegyezni.

- De kisasszony!

- Soha uram!

Elérkezett a pillanat. Térdre borultam eléje, s kis kezét az enyémbé szorítottam.

- De ha szeretem kegyedet! - szóltam. - Ha képe szivemben van s nem bírom onnan kitörölni. Szánjon meg, mindenre kérem. Mondja, hogy szeret!

E pillanatban a szárnyajtókat széttárálták s a tántim vezetése alatt egy egész csoport különböző vendég jelent meg a küszöbön. Természetesen mindannyian állva maradtak, a hogy bennünket megláttak, ajkaik mosolyra hajoltak, míg a tánti haragtól szikrázó szemekkel közeledett.

A jelenet a tetőpontra hágott. Ilon felugrott helyéből s elpirúlva, könyezve állt meg az ablak függönyei mögött. Én a földre néztem, a szőnyegre s még ma is emlékszem arra az elrémült szarvasfejre, mely a szőnyeg himzései közül rám bámúlt.

- Mi történt itt? - szólt a tántim szigorúan.

Semmit sem szóltunk. Csak a vendégek mosolyogtak az ajtónál.

A tánti egy szót sem szólt többet; a vendégeket a másik szobába vezette s a másik perczben ismét ott volt mellettünk a szobában.

- Házamat gyalázat érte! - szólt ünnepélyesen. - A városban beszélni fognak rólam. Mintha tűnni látnám azt a dolgot, a mit eddig mindig fentartottam: a tisztességet. Ez nem maradhat így. Bár életem árán is, de a szennyet le kell mosnom házamról. Tudjátok-e, micsoda a kötelességetek?

Mind a ketten hallgattunk.

- E kötelesség teljesítése nem tűr halasztást, - folytatá. - Ennek meg kell lennie. Beleegyeztek-e, hogy a hiba jóvátétessék?

- Igen! - szóltam halkán; míg Ilon a fejét ingatta, hogy ő is beleegyezik.

- Ugy hát jójjetek gyermekeim! - szólt szelíden. - Minden jóra fordul.

Gyöngéden kézen fogott bennünket s egy egész sor szobán keresztül az összegyűlt vendégek elé vezetett. Mindannyi kíváncsian nézett ránk, hogy a szobába léptünk.

- Kedves barátnőim! - szólt a tánti vidoran. - Ime van szerencsém az új mátkapárt bemutatni. Albert öcsém a mai napon eljegyezte Ilon hugomat s én kérlek benneteket, adjátok jó kívánataitokat az enyéimhez.

Mindannyian nekünk estek, kéz kéz után nyúlt felénk, a mosoly elnémult az ajkáról s mi alig győztük a sok jó kívánatot megköszönni.

Mikor a vendégek eltávoztak: az én szép menyasszonyom szó nélkül vonúlt vissza szobájába, s mikor a tántim intésére utána lopóztam, sírva, keserves, nagy könyeket ontva borúlt az asztalára.

S én nem tudom hogyan, de magam is csaknem könyekre fakadtam e pillanatban. Az a gondolat, hogy én e kedves, jó leánykát ily helyzetbe hoztam, hogy neki keserúséget, fájdalmat okoztam szenvedélyemmel, nekem is majdnem elfojtotta a torkomat.

- Megbocsát-e valaha? - szoltam hozzá megindulva.

Könyes, nagy két szemét reám fordította s igazi, odaadó bensőséggel nézett a szemeim közé.

- Igen! Igen! - szolt melegén. - Hiszen vonzódok önhöz. Talán örülök is, hogy így történt. De most hagyjon el, nagyon fel vagyok izgatva. Ki kell, hogy sírjam magamat!

Oh! milyen boldog voltam e pillanatban!

Minek mondjak többet? A lemondó levelet másnap délelőtt elküldöttük a vőlegényhez. Pár nap múlva a válasz is megérkezett: egy könyekbe fült jeremiád, melyen majd halálra kacagtuk magunkat. Fellegi Gráczian ur kétségbeesése a mi boldogságunknak volt alapköve.

Egy hónap múlva a lakodalmat is megültük. Olyan jó kedvünk volt, hogy még az áldott, jó tántit is megtánczoltattuk.

*

És most ugy kellene, hogy vége szakadjon a történetnek. Hiszen a záró sczénát minden becsületes drámában a lakodalom képezi.

Bizonynyal itt is úgy történnék, ha én a lakodalmam után egy héttel nem kapok egy levelet. Régen porladó, jó drámairók ismerik ezt a levelet, mely a drámákban rendesen megérkezik. Csakhogy ott a lakodalom előtt szokott jönni, s nem úgy mint én nálam, megfordítva.

A levél természetesen névtelen volt s így szolt:

«Simándy Albert urat egy jó barátja figyelmezteti azokra a gyalázásokra, melyekkel Fellegi Gráczian X. város minden társaskörében elhalmozza. E rágalmak és becstelenségek századrésze is elég volna, hogy egy becsületes férfi, ki állását fenn akarja tartani a társadalomban, élethalál-harczot kívánjon miatta».

A levél nem is lepett meg nagyon; hiszen körülbelül el voltam rá készülve, hogy a vőlegény, kitől menyasszonyát elraboltam, nem fogja ezt minden szó nélkül elhallgatni. Ugy látszik, igazam volt; ime! a ficzkó már kezdi az inzultációt s minden áron készen van, hogy provokáljon. Rögtön elkészültem a határozatommal.

A nőmnek semmit sem szoltam a dologról; mintha egy napra dolgom lett volna a jószágunkon, elutaztam X-be.

Egy öreg fiskális bátyám lakott a városban; annál voltam ebéden.

Ebéd után, mikor már minden anekdotán és megbeszélendően túlestünk, látszólag közönyösen rátértem az én tárgyamra is.

- Ejnye bátyám! nem tudná megmondani, hol lakik ez a Fellegi Gráczian?

- Fellegi Gráczian? - szolt az öreg úr megütődve. - Ilyen nevű urat nem ismerek.

- Dehogyan nem! - szoltam mosolyogva. - Fellegi Gráczian, ha jól tudom, megyei hivatalnok. Már hogyne ismerné, mikor idevaló születésű?

- De öcsém, engem tüzes szekeren ragadjanak el a pokolba, ha valaha csak emlegetni is hallottam.

Boszankodtam egy kissé a dolgon; de aztán úgy magyaráztam meg a dolgot, hogy az öreg úr keveset jár a társaságokba, s inkább a magaszőrü öregebb urakkal ismerős. Fiatalabb, világias embertől kell tudakozódnom.

Fölmentem tehát a kaszinóba, a hol minden ismerősömet együtt találtam; szörnyen örültek velem, el sem akartak bocsátani. De sajnós, exkuzálnom kellett magamat; Fellegi Grácián úrral kell találkoznom.

- Ha jól tudom, nincsenek theátristák a városban, - szólt az egyik megyei aljegyző csodálkozva.

- Hát kinek kellene a theátristák?

- No mivel olyan színészes nevű urat tetszik emlegetni.

- Hogyan? Ön nem ismerné Fellegi Gráciánt?

- Hát hogyan ismerném, mikor soha sem hallottam felőle.

- De hiszen az lehetetlen. Fellegi Gráciánt! Egy idevaló születésű embert ne ismerjenek!

A megyei aljegyző bámulva nézett rám s aztán hangosan odafordult a többiekhez:

- Uraim! Ki ismer valami Fellegi Gráciánt?

Mindannyian hallgattak; csak egyik öreg úr, a vén jószágdirektor vakarta a fejét, mintha a gondolatai között keresgélne.

- Fellegi Grácián! Mintha hallottam volna már emlegetni valahol.....Ördögbe is, hol volt az?... Ha jól emlékszem, Hamletet játszotta... azaz nem.... összetévesztém a dolgot.... Én Fellegormi Szaniszlóra emlékszem!...

Magamon kívül rohantam le a garádicsokon. Hol van egy ember, a ki Fellegi Gráciánt ismerje?

Napestig lóttam-futottam; egyik helyről a másikra; senki sem tudott felvilágosítani. Ezt az urat az egész városban egy teremtett lélek sem ismerte.

Tessék most már egy fölthalálhatatlan és ismeretlen úrral megverekedni.

Valami iszonyú sejtelem támadt bennem; hogy én meg vagyok csalva s engem felültettek odahaza. Vissza sem mentem a fiskálisokhoz, hanem kocsira ültem és hazahajtottam. Egyenesen a tántim háza előtt álltam meg a kocsival.

Madame Clauffart-ral együtt épen a konyhában voltak, a befőzött gyümölcsök fölött szemlét tartani s Andreasz ur egyre tuszkolt, hogy várjam meg őket a szobában. De nekem nem volt annyi türelmem, hanem rohantam utánuk a konyhába.

- Nos ön még most is oly szeles, ifjú Daphnis! - szólt a tánti. - Azt hittem, hogy a feleség megváltoztatja!

- Nem, most nem arról van szó, - felelém izgatottan. - Hanem azt szeretném tudni, kicsoda az a Fellegi Grácián?

A tánti mély én a szemembe nézett egy pillanatig, s vidor, pajkos mosolygás deríté fel az ábrázatát.

- Ah! tehát ön gyanít valamit uracskám? Nos jó, tehát mindent tudjon meg. Igen, az ön gyanuja alapos, Daphnis..... Fellegi Grácián nem létezik..... A levelek Ilon hugom bátyjától származtak..... Semmi sem volt igaz abból, a mit eljásztunk..... Sőt még a kompromittálást is előre tudta Ilon.... De hát a ki úgy ismeri önt, mint én, uracskám, az tudja, hogy Ilon hugom kezét csak azért is visszautasította volna, mivel könnyen jut hozzá.... Önnek regényesség kell;

az szeretette meg önnel a szép Kállaynét is, a kire rá sem nézett, míg megkaphatta volna... No hát csináljunk regényeket, ha önnek úgy tetszik... a fő, hogy boldogok legyenek s én hiszem, hogy Ilon hugom boldoggá teendi önt.... Igen, igen uracskám, így áll a dolog... S ön ne haragudjék Fellegi Gráciánra, mivel az tette önt boldoggá!....

Szó nélkül rohantam haza, hogy Ilont vonjam számadásra a komédiázásért.

Csakhogy itt még rosszabbul jártam. Nem hagyta elmondani mindazt, a mi ajkamon volt, hanem karjait nyakam közé fonva, mélyen, szerelemmel tekintett a szemeimbe.

- Hát nem látod be, miért történt mindez? szólt hizelegve. - Nem látod be, hogy - szerettelek?

Lehet-e erre válaszolni?

És bizony igaza volt a tántinak: soha sem volt okom megbánni, hogy cselt használtak ellenemben.

Csak a szép Gizella néz rám olykor mosolyogva (alkalmasint a névtelen levelet is ő írta) s gúnyolódva, csipősen kérdezi:

«Nos uram! Hogy érzi magát? Mikor írt utoljára - Fellegi Grácián?»

ISMERETLEN TÁJAK FELÉ.

A mult ősszel volt, hogy egyik előkelő szépirodalmi lapunkban valami spanyoltárgyú elbeszélést olvastam. Daczára amaz ellenszenvnek, melylyel egy-egy fiatal genie kalandozásai irányában viseltetem, ez az elbeszélés tagadhatatlanul volt reám bizonyos hatással. Meleg, mondhatnám valóságos költői kedélylyel írta le a regényes spanyol világ egyik-másik alakját; az örökzöld erdőkben vándorló cigányokat, a Guadalquivir festői partjait s egy-egy ragyogó szépségű sennora elbűvölő szemeit; szóval épen azokat a dolgokat, a melyeket az ilyen spanyol rajzokból már teljesen megszoktunk, s melyek önkénytelenül feltűnnek képzeletünkben, midőn a szép félszigetet emlegetik. De e megszokott tárgyakon bizonyos költői báj ömlött el: egy álmadozó, meleg kedélyű ember költészete.

De feltűnt ez az elbeszélés más okból is; a név miatt, mely alája volt jegyezve. Ugyanaz a név volt, melyet minden nap olvastam, ha lakásomban megfordultam; azon a névjegyén, mely négy rajzszeeggel a szomszéd ajtóra volt szegezve. Magát a név viselőjét is gyakran láttam; a szép nyári alkonyatok idejében gyakran kiült a folyosóra, valami könyvvel vagy újsággal a kezében; s ilyenkor volt alkalmam, hogy megfigyelhessem. Szelid külsejű, halvány fiatal ember volt, s szemében egyre ott égett az a tűz, a melynek jelentőségét annyira megtanultam a kórházakban. A halvány vonásokból, a ragyogó fekete szemekből kikandikált az a borzasztó rém, a melyet tüdővésznek neveznek; s a melynek sehol a világon nem találtak orvosszert.

De még e jelek nélkül is ki kellett volna találnom a bajt; arról a figyelmes, gyengéd gondozásról, a melylyel egy öregedni készülő asszonyság ezt a felnőtt fiút elhalmozta. Minden perczen kitekintett rá az ablakon; némelykor kitepegett s valami kendőt hozott magával, hogy a fiút leterítse s egy-egy meg nem figyelt pillanatban könyeket is láttam a szemeiben. Az anyai szeretet volt e könyekben; az a végtelen, leirhatatlan érzés, mely csak az égből vehette eredetét.

Azon az estén, melyen az elbeszélés megjelent, magam is kiültem a folyosóra; s vidoran, jókedvvel bámultam azt az élénk mozgást, a mi egy ilyen nagy pesti házban az alkonyat idején kifejlődik. A vízvezetéknél daloló, kiabáló cselédek; az ablakokban ismeretlen, közönyös, érdektelen fők kandikálnak ki; s alant az udvarban a házmester vitatkozik valami inasfiúval.

De lassan-lassan elhallgatott ez az esti lárma, fölénk csendes, derült őszi est borúlt; a mi még az ilyen rideg, komoly fővárosi házat is vidámabbá és kedvesebbé teszi.

Sokáig ültünk ott a folyosón. A szomszédom az átelleni ablakot bámulta; én csendesen szivarozgattam magamban. Mindeddig egy szót sem szóltunk egymáshoz. Nekem az egész valómat átjárta az az érzés, a mit az ilyen arcz ébreszteni szokott; ez a halálos ítélet, mit nincs hatalmában senkinek sem megkegyelmezni, s mely az *ártatlan* emberekre van kimondva.

Csak arra riadtam fel, mikor mellettem valami ajtó nyílt meg s azon át egy gyöngéd, aggódó arczú nő jött ki a folyosóra. A szomszédom anyja volt. Oda ment a fia mellé, kezét gyöngéden a magáéba szorította, a kendőt jobban reá adta s aztán ő is hallgatva állt meg közöttünk. Egy pillanatban véletlenül találkozott pillantásom az övével; s akkor láttam, mint ingatja fejét csendesen s mint néz fel az égre. Ez a pillantás mondta meg, hogy az anya mindazt a sok rettentő dolgot tudja, a mi következni fog.

Egy kis ideig ott állt, de azután megszólalt:

- Nem gondolnád fiam, hogy le kellene feküdni?

A fiú csendesen ingatta a fejét: «Nem, korán van még.»

- De ez a hűvös esti levegő megárt, fiam. Máris fázol. Lásd, én tudom, mi jó te neked s jó szándékból beszélek. Nézd, már mindenki bement a folyosóról. Neked méreg ez a levegő.

A fiú izgatottan bocsájtá el az anyja kezét s aztán boszúsan dörmögé.

- *Nekem méreg?* Hát mi bajom van *nekem?* Beteg vagyok én?

- Nem, nem fiam, - szólt az asszony türelemmel. - De gyenge vagy még. Szükséged van az erőre. És ez a levegő mindenkinek megárt.

A fiú nem felelt többet, de láttam, hogy rám néz a homályban.

- Bizony igaz! - szóltam a beszélgetésbe. - Magam is bemegyek már. Az ember derekasan meghűtheti magát. De talán nem is illik, hogy mi szomszéd létünkre nem ismerjük egymást. Én N. N. vagyok, állami tisztviselő. Hiszen látásból már régebb idő óta ismerősök vagyunk.

- Oh! bizony jó ismerősök, - szólott mosolyogva. - Nagyon örülök, hogy közelebbről is megismerkedhetünk. Én Illés Jenő vagyok, hivatalomra nézve «semmi sem» jelenleg.

- Bohó te! - szólt az anya gyöngéden.

Fölkeltek, hogy bemennek a szobába.

- Talán nem lesz önnek alkalmatlan, ha bejő hozzánk néhány perczre, - szólt az anya szívélyesen. Úgyis később szoktunk csak lefeküdni.

Bementem velük a lakásba, mely csupán egy kicsiny, ízléssel butorozott szobácskából állt. Az asztalon könyvek, hirlapok, iratok heverték szerte-széjjel, bizonyosságául annak, hogy itt mindig foglalkozik valaki.

A fiú nagyon szíves házigazda volt, széket hozott, leültetett s aztán, miután a maga pohár tejét kiitta, maga is leült mellém. Beszélgettünk, tréfálkoztunk, bohóskodtunk s néhány percz mulva olyan jól összeismerkedtünk, mintha gyerekkorunktól fogva jó pajtások lettünk volna. Mindent elmondott, a miről csak gondolta, hogy érdekelhet. Elbeszélte, hogy csak néhány hónap óta laknak a fővárosban s hogy ezelőtt lent laktak valami alföldi pusztán, a hol az atyja gazdatiszt volt egy grófnál; s hogy micsoda jó életet éltek ott. Hogy ő csupán a falut, a pusztát szereti, igazán, lelkének egész hevével s nem csupán affektációból, mint sokan a városiak közül, a kik soha sem jártak talán a vidéken. Ő ott volt csak otthon, ha az ismerős tanyák között, a kedélyes kukoriczásokban elkalandozhatott s ha a falusi jó barátokkal elmulathatott. De - fájdalom - az atyja meghalt az idei tavaszkor; valami csúf betegségben, tüdővészben, «a mit mi gyermekek szerencsére nem örököltünk». Mert van egy nővére is férjné: ispánné a gróf jószágán. Ők aztán egyedül maradtak; vagyonuk sem volt elegendő, felköltöztek hát ide a fővárosba, a hol inkább találkozik valami. Szobát fognak kiadni, talán élelmezésre is jó ide valaki, meg aztán «én is keresek csak valamit». Talán itt is megélhetnek.

- Oh! bizonyára! - feleltem s úgy tettem, mintha mosolyognék.

Szóba került az elbeszélés is; s a fiú valóságosan kipirúlt, mikor beszéltem róla. Bizonyos zavarral, szégyenkezéssel hallgatta a dicséreteimet; nem szerénykedett, nem tiltakozott ellenük; de félve tudakozódott, vajjon itt-ott nincs-e benne valami ízléstelenség? Mert ő nem így gondolta ám, a hogy megjelent; ő más, melegebb hangulattal kívánt irni, a mi az ő lelkét egészen átjárta. Utoljára már teljesen neki bátorodott; itt-ott mosolyogni kezdett s aztán jókedvű gúnnyal kezdte el a spanyol rajzot becsmérelni s nevetve emlékezett meg arról az exkurzióról, melyet a fiatal írók kivétel nélkül megtesznek eleinte: valami más, messzeeső országba, a hol mindenféle extravagancia megállhat.

Valóságos jó barátok voltunk, mikor elváltunk egymástól.

Attól fogva aztán majdnem minden nap együtt voltunk; hol ő nálam, hol én nála s a lehető legjobban összeösmarkedtünk. Ő némelykor felolvasta előttem egyik-másik dolgozatát, tanácsot kért egyik-másik pontra vonatkozólag s a lapokban megjelent cikkek fölött olyan józan és okos ítéleteket mondott, hogy valóságos élvezet volt vele beszélgetni.

Ezekben a beszélgetésekben az egész lelkét kiismertem a szomszédomnak.

Oh! ezek a gondolatok egy egészséges embernek is megásták volna a sírját. Ez a szerencsétlen fiú az emberiség legnagyobb problémáiról gondolkodott: multak és jövődők földeríthetetlen titkairól. Csak a lét örök rejtélye érdekelte; az emberi szemek által föl nem vetett fátyol rejtélyei. Mi az élet célja? Mi lesz az emberből a halál után? Van-e valami felsőbb erő, mely az egyetemes világ szilárd logikáját létrehozta egykor s mely kormányozni fogja azt az idők végeiglen? Éjszakák csendjében ez járt ennek a halálra ítélt fiúnak az eszében; és nem birt megnyugvást találni. Isten! Örök erő! Halál utáni élet! Micsoda felfoghatatlan dolgok ezek! Lehet-e, hogy ha egyszer porrá válik minden, a mi énünket képezte, valami rejtélyes, örökké sejtett erő keljen új öntudatra, a mit emberi léleknek neveznek? Hol keljen öntudatra? A csillagok között, az üres semmiben, annak a fölfoghatatlan lénynek oldalán, melyről mindenki beszél, de a kit senki sem hisz teljesen? S mi az a lélek? «Én» volnék az az üres levegő, az a láthatatlan erő, a mit annak neveznek? Érthető-e ez? Fölfogható-e? S a fiatal ember e vigasztalan gondolatok khaoszában minden hitét elveszítette lassankint, a mi gyermekkori napjait átvilágítá és földeríté. Teljes atheista vált belőle és nem hitt semmit a túlvilágból.

Ezeket a gondolatokat mind híven közlé velem, és sokat disputáltunk egyik-másik pont fölött. Ezekből a vitatkozásokból teljesen kiismertem, és sokszor sírt a lelkem, mikor arra a végre gondoltam, a mely eléri nemsokára. Oh! be sokszor mosolyogtam, mikor együtt voltunk; pedig a szívem facsarodott el, mikor az arczára írt halálos ítéletet megláttam.

Attól fogva aztán sokat jártunk együtt, künn, a városliget sűrűjében, egészen a szűz erdőségig, a hol még igazi madárdal hallatszik, s friss erdei illat érzik, mint arra, a távol kelet felé, hol az én barátom szülőföldje feküdt. Ezekben a sétákban egészen földerült a kedélye, víg, gyermekkori emlékeiről beszélt, melyeket sohasem fog elfelejteni, azokról az ártatlan csínyekről, melyeket pajtásaival elkövetett. Ilyenkor nevetett, kaczagott, hogy az erdő fái csodálkozva tekintettek rá s a madarak víg csicsergéssel viszonozták jókedvét. Tréfált, bohóskodott, ugrált; mert a kedve egészen gyermekes volt; maga is gyermek maradt. A nagy gondolatok csak akkor gyötörték, ha egyedül volt: az éjszaka néma csendjében, a mikor minden hallgatott körülötte. De az ilyen vidám, napfényes délutánokon egészen más ember lett. Gúnyolódott az olvasmányai fölött s maga fölött is; megszólt mindent; de nem rosszakaratból, hanem tréfásan, gyermekes pajkossággal. Egyszer-egyszer találkoztunk valami magányos sétálóval; a ki lassan, állig begombolva járt a fák között; arczán szintén ama iszonyú betegség kinyomatával, mely örök réme marad az emberiségnek. Ilyenkor elkomolyúlt, le-lecsapott egy-egy virágot a pázsitról s lassan mondta: «Ha ilyen színben volnék: rögtön meglőném magamat.» Oh! gondoltam magamban ilyenkor; hiszen mintha csak magad járnál itt, te szegény nyomorult! Ki tudja, melyitek fog előbb *haza* térni?

Egyszer nagy meglepetés ért a szomszédom részéről. Vidám, nyári alkony volt odakünn; a nagy háromemeletes ház födelén még végighuzódott egy sugár a mosolygó nyári nap derűjéből s ez a részvétlen, komoly ház mintha barátságosabb lett volna egy pillanatra. Mi ott ültünk a folyosón; ő egy iszonyú plaidbe burkolva, melyet az édes anyja hozott ki számára, én egy könnyű nyári kabátban, s a szegény fiú egyre nem birt belenyugodni abba, miért kell neki a plaid, ha nekem nincs rá szükségem? Ezerféle dologról elbeszélgettünk; s egyszer csak észrevétlenül ismét ott voltunk az ő pusztájukon, a hol ilyenkor ökröket terelő béresek kiáltása hallatszik, arató leányok víg dalolása, nyájas esteli harangszó a távol Karczag felől.... Ő a pajtásaival odakünn jár a szérükön, a hol még most is morog az otromba gőzcséplő s a kis

sátorban egész vásárt rögtönöz az Iczig szomszéd.... Legények, leányok vidám kacagása hallik, a hogy hazatérnek; még ő maga, az úrfi is nevet, a mikor a vén Lőrincz tréfálni kezd: ez a jókedvű paraszt agglegény, a ki nélkül nincs mulatság a pusztán.... S otthon kiülnek a szederfa alá, tücskök méla czirpelését hallani; s azután nyugalomra térnek s jól alusznak reggelig....

A fiút egész lelkesültségbe hozta ez a visszaemlékezés; a szemei csillogtak s talán épen olyan boldog volt egy pillanatra, mintha ott ülne a régi szederfa tövénél. Az ilyen vidám nyári alkony különben is igen nagy befolyással van az emberi lélekre; s az érzékenyebb embernek nincs titka, melyet ilyenkor ki ne vallana. Szomszédom is vidáman fecsegett mindenről; a visszaemlékezések után terveiről, jövőjéről beszélt; mindjobban belehevült, s e perczen az egész ambícióját kiismertem. Hogy ő nem olyan író kíván lenni, mint a minők ma nagy részben vannak; a kik üzletnek, fejős tehénnek tekintik az irodalmat; őt, érzi, ugyanaz a láng hevíti, mely már a mesés ókorban is átlengette azokat, kiket a múzsa kiválasztott s ő még nagy dolgokat akar művelni.... S hogy én nem tudom, micsoda végtelen lelkesedés lobog ő benne s micsoda nagy érzelmek hevítik. Ő azt akarja, hogy megemlegessék még századok mulva is; s lelkesedjenek azon, a mit ő érezett....

Jó, hogy ez a szerencsétlen nem látott a homályban.

Egyszer csak elhallgatott s nagysokára szólalt meg ismét:

- Ha tudná... Még egy titkom van... Bizonyára kinevetne...

- Nos! ki vele! - szóltam vidáman.

- Akarja hallani? Igazán?

- Természetesen.

- Szerelmes vagyok barátom! - szólt halkán, s egy kis gúnyt akart vegyíteni a szavaiba; de nem sikerült. Szinte láttam, hogy elpirúlt.

- Oh! hiszen az nagyon érthető... Az ön korában... Az volna a baj, ha nem szeretne... Nos, kicsoda a választott?

- Azt nem fogom megmondani! - szólt határozottan.

- Ah! hát csak ennyire bízik bennem? - szóltam mosolyogva. - Valóban büszke lehetek rá....

- Hát igazán akarja tudni?

- Természetesen.

- A kis Irma az... De ki ne nevéssen....

A kis Tibál Irma egy végtelenül kedves leánya volt s ott lakott velünk szemközt a második emeleten. A színi iskolába járt s az a hír volt elterjedve, hogy kiváló művésznő lesz egykor. Különös bájjal tudott szavalni s azt hiszem, a szomszédomat is e művészetével ragadhatta el.

- A kis Irma, - feleltem mosolyogva. Hiszen majdnem bizonyos volt, hogy így lesz. Ő egy aranyos, tizenhét éves esztendő leánya, ön fiatal ember, akinek szíve van, egymás átellenében laknak; mi természetesebb, minthogy beleszeressenek egymásba?

- Ah! csakhogy az a kérdés, hogy ő mint érez irántam?

- Hiszen éppen az. Ezt meg kell tőle kérdenünk.

Az volt éppen a kérdés, hogy mint kérdezzük meg? Ő a világért sem vállalkozott volna a legcsekélyebb nyilatkozatra sem; levélről meg pláne hallani sem akart. Végtére is abban állapodtunk meg, hogy én leszek a postillon d'amour.

- Nem talál ön engem egy kissé nevetségesnek? - szólt, mikor elváltunk. - Kezdek érzelgős lenni, ugy-e? Affektálok a poétát.

- Ne szégyelje ön ezt az érzelmet! - szóltam tréfás pathosszal.

- Én szeretek barátom! - sohajta gúnyosan. De hirtelen elkomolyodott. - Higyje meg, hogy igazán érzem! - szólt. S nagyon megszorította a kezemet, mikor elváltunk.

Másnap rögtön látogatást tettem a kis Irmánál. Elmondtam neki a mit a barátom rám bízott s nem kellett bővebb magyarázatokba bocsátkoznom. Teljesen megértette, hogy mit akarok.

- Engem szeret ez a szegény fiú? - szólt szomorúan. Hisz az természetes, hogy mit felelek. Mondja meg neki, hogy én is szeretem.

- Igen, ön a legkedvesebb és legjobb leányka, a kit ismertem valaha, - szóltam megindulva.

A szomszédom még javában a könyveit búttá, mikor a jó hírt megvittem. Beléptemre mélyen elpirult; úgy látszik, restelte, hogy a múlt este oly bizalmas volt irányomban s szeretete volna, ha a dolgot meg nem történtté teheti. Hanem mikor az örvendetes üzenetet meghallotta, majd hogy a könyei ki nem csordúltak.

- Igazán? S bizonyos ön benne, hogy ő szeret? - szólt hevesen.

- Hiszen ő maga mondta, barátom.

- Igen, de az ifjú leányok szeretik a tréfát. Talán valami csínyen jár az esze. Hátha kigúnyol, ha elhiszem. Nem szeretnék nevetségessé válni.

- S ön olyannak ismeri őt, a ki az ily tréfát elkövetné? - szóltam komolyan.

- Nem! nem, csak tréfálok, - felelt. - De hisz a dolog annyira hihetetlen. Higyje meg, álmoknak tűnik fel az egész, a hogy a poéták mondani szokták. Hogy egy ilyen bájos, kedves teremtés szeret engem! Ön nem érezheti, milyen boldog vagyok.

S vidoran, mosolyogva járt ide-oda; mutatta a dolgozatait, melyekkel legközelebb a nyilvánosság elé lép, s a mik, reményli, ki fognak emelkedni abból a tengerből, melyet a köznapiság alkot. Fürge és beszédes volt ezen a napon s jobban örvendett a létnek, mint a pillangó, mely vidáman röpköd a napfényben.

Oh! milyen tiszta szerelem volt ez! A fiú felolvastott a leánynak s az egész lelkével hallgatta. A leány elszavalta az ő verseit, ő megcsókolta a kezét s aztán ott tartotta magánál s órákig simogatta, a nélkül, hogy szólt volna valamit. A leány valóságos jó pajtása lett, együtt tréfáltak, nevettek, bohóskodtak, annak panasolta el, ha baja volt, s attól kért tanácsot, mielőtt belefogott volna valamibe.

Egyszer az alkonyatban arra kérte, hogy hadd csókolja meg a homlokát. A leány odahajolt hozzá s nem ellenkezett, s a fiú eltörölhetetlenül ott viselte ezt a csókot az ajakán. Ez a csók elfeledtette vele, hogy szenved; úgy érezte, hogy egészséges és boldog s valami új önérzet és bizalom támadt keblében. Attól fogva mindennap egy rózsát viselt a gomblyukában, a mit ő adott neki, a szerelmese. S együtt olvasták a verseket, a mit a költők intéztek a szerelmeseikhez: ezeket a bájos, vidám apróságokat, melyek maguk is oly kedvesek voltak, mint a virágok.

Hanem egyszer csak eljött az ős; az esős, unalmas ős s a fiú köhögött és lélegzési zavarokkal küzdött. De semmibe sem vette a baját s vidáman csevegett a kis színésznővel. Az arcza megsoványodott lassanként s azt a rejtelmes, sovárgó kifejezést ölté fel, a mely ezeket az ártatlanul elítélteket jellemzi. Oh! a leányka jól látta ezt a kifejezést; ama melankholikus mosoly alatt is, melyet magára erőltetett.

Egy este halványan, nyugtalanul jött be hozzám s alig birt szólani az izgatottságtól.

- Nos! mi az? - szóltam rémulten.

- Ah! én veszve vagyok! - szólt halkán. - Beteg vagyok, halálosan. Tudom, hiába tagadják előttem. Mindent tudok.

- De mi jut önnek az eszébe?

- Oh! ne szóljon. Megcsókoltam a kezét és ő *könyezett*. Tudom: miért? Most értem az egészet. Ő nem szeret, hanem szán. Azt gondolja magában: Tegyük boldoggá ezt a fiút *addig*. Nem sokáig tart. Eltemetik. Vége lesz. Édes Istenem!

....Teljes súlyával leroskadt egy székre s a kétségbeesés örvényező fájdalmával zokogni kezdett.

.....De még itt nem volt vége a dolognak. A farsangon megkérte a leányt egy előkelő ügyvéd. (Bolond ország ez a miénk: a színésznőink tisztességesek s mégis férjhez tudnak menni!) A szülői szerint nem volt ok, a miért visszautasítsa. De hiszen a leány maga sem szerette a fiút, csak szánta. Örültség lett volna nem élni a szerencsével. Az eljegyzési hírt valamennyi lap közölte.

Nekem időközben el kellett mennem Budapestről. A minisztérium leküldött az Alföldre, hol valami folyamszabályozásra kellett felügyelnem. A mocsarak, mezőségek között egészen elfelejtettem Budapestet. Ez a munka eltartott egész a tavaszig.

A mikor visszatértem, már virágzásnak indult a sás s a gólya vígan kelepelt a mocsári tanyák födelén. A tavasz zsongása töltötte be az egész mindenséget. Virágok keltek új életre, a pázsit vígan bújt ki a föld alól s visszatérő madarak csicseregtek a levegőben.

Szinte furcsán esett az ellentét, mikor Budapestre értem. Hónapokon keresztül nem láttam más emberi arcot, mint a lánczhuzó vagy gátcsináló parasztokeát s most szinte idegenül éreztem magamat, mikor a bérkocsi az aszfaltos utcák végigrobogott. Fényes kirakatok, tündöklő tüköruvegek, bájos leányarcok prémes bundáskáikban, cilinderes, rövid kabátú urak, rakásra halmozott gyümölcsök mindenütt, melyeken végig tűz még egyszer a délutáni napsugár, mielőtt nyugalomra térne. Valóságos falusinak éreztem magamat az első pillanatban. Csak gyorsan haza s öltözzünk át újra budapestinek. No hiszen rakásra halmozódott eddig a por a lakásomon.

A nagy, háromemeletes ház ott állott most is, mint régente. A kávéházban ugyanaz a kifosztott arcú dáma, a szivarárudában a képes lapok legújabb számai s a szénárús pinczéjében ugyanaz a halavány arcú hölgy kötöget, a ki régente.

A házmester, a goromba Simon, ott állott a kapuban s ugyancsak örült, a hogy meglátott.

- Nini, a tekintetes úr! Már azt hittük, vissza sem tér többé, - szólt nyájasan; a mi az ő arczán nagyon furcsául vette ki magát.

Az első kérdésem a szomszédomat illette.

- Hogy van a szegény fiú? - szóltam, a hogy leugortam a kocsiról.

- Ma alighanem vége lesz! - felelt a házmester, miközben a bundám után nyult. - Haldoklik. - S rákiabált valami gyerekekre, a ki köveket dobált a házfalra: «Packst di', Saubub!»

Nem vártam meg, mit beszél még; hanem rohantam fel az emeletre. Nem gondoltam meg, hogy kiméletlenség ilyenkor berohannom; hanem a következő perczen már ott voltam a szobában.

Oh! bár ne lettem volna!

Nem írom le egy haldoklás borzalmait. A ki már látta, az úgyis tudja, milyen? s a ki nem, annak nem fogom a nyugalmaát megzavarni. Hanem ezt a jelenetet soha sem fogom elfelejteni.

A fiú soványán és összeesetten hánykódott fekhelyén, kapkodott levegő után és sírt, itt az utolsó kapu küszöbén. Egy perczre egészen magához tért, megismert engem és az anyját, a ki fuldoklott a zokogástól; és ebben a perczben tudta, hogy vége lesz a következő pillanatban, hogy földdé válik, tehetetlen röggé, és e szerencsétlen, nyomorúlt fiú nem hitt semmiben, a mi megvigasztalhatta volna. Tudta, hogy vége lesz mindjárt, örökre, feltámaszthatlanul, nem érez többé, nem lesz: sohasem a világon. És ebben a rémítő öntudatban elkiáltotta kétszer, hogy a szivemet hasította: «Meghalok, mamám! mamám!» és a következő pillanatban meghalt.

És én nem hiszem, hogy ez úgy lehetne, a hogy ez a szerencsétlen fiú hitte. Az a logika, mely az egyetemes világban nyilatkozik, nem engedheti meg, hogy ily rettentő dolgok történjenek s aztán minden megszűnjék utánok. Kell lenni valaminek, a mi e borzalmakat jóváteszi. Ennek a szerencsétlen fiúnak atheismusa bennem hitet ébresztett - az Isten iránt.

A KIT A FARKASOK MEGETTEK.

A történet mindenki előtt ismeretes már. Sivító szól, szállongó hópihék, fehérbe öltözött erdőségek, bolyongó vándorok és didergő koldusasszonyok: egy évszázad minden karácsonyi történetének motívumai. Hozzáadva ehhez a rengeteg téli csendjét, a farkasok ordítását, a tajtékzó lovakat, a fölgyújtott Säckerhets Tendsichor-csomagot, a kétségbeesett csöngetést, szóval az iskolai kézikönyvek minden óvszerét e bestiák ellen, s végül egy rakás csontot s egy pár csizmaszárba rejtett csonka lábat: olyan hangulatos kis karácsonyi rajz kerekedik az egészből, mely jeles ifjú művésznök N. N. által illusztrálva, ritkítaná párját a karácsonyi könyvpiacra. Valami jó cím is akadna hozzá, a szokott népies modorban; teszem fel mindjárt «A Sipőcz Ferkó balesete».

De - fájdalom - a dolog nem novellában esett meg: ott még csak megvigasztalódik az ember valahogy, bárha a vadonatúj történet el is érzékenyíti. A valóságos élet is mímelni kezdi a novellistákat; mintha csak azt mondaná: «Jól van; tehát én közeledem felétek. Ha Mohammed nem jó a hegyhez: a hegy jó Mohammedhez.»

Az eset úgy történt, hogy egy álmos téli reggelen szörnyű hír kelt szárnyra a székvárosban. A hír nem volt más, mint hogy az ifjú segédszolgabíró, Kajafás Dénest, a hogy az éjjel a csunyi-rengetegen áthajtatott, fölfalták a farkasok.

Nem kell mondani, micsoda rémület lön uralkodó a székvárosban. Kajafás Dénes a legnagyobb korhely volt a vármegyében; italban, táncban legyőzhetetlen; a kire az emberek bizonyos bámulattal szoktak tekinteni: valóságos fenegyerek! Az igaz, hogy az orra az utóbbi időben egy kissé rezesedni kezdett; hogy az adósságokat kifizetni összeférhetetlennek tartotta egy valóságos gavallérral; ellenben adósságokat csinálni éppen nem volt elvei ellen; hogy minden távollévőt megszólt, még a saját édesapját is; de mindezek helyett meg volt benne a hirhedt korhelyek szeretetreméltósága; bizonyos szellemesség az ötletekben; valami jól illő emberszólás (hiába tagadnók: ennek egyikünk sem ellensége) s a mi a földolog: a legelső kortes volt a vármegyében. És ez nagy szó, hiába tagadnók; még ma is, mikor - fájdalom - már csak öt-évenként van rá szükség (pusztulnak az ősi alkotmány sarkkövei); hát még abban az időben, mikor a megyei zajos restaurációk voltak napirenden. Olyankor érzi csak minden jelölt egy valóságos jó kortes szükségét; a ki inni tud a végtelenségig, beszélni a fölséges nép nyelvén, megkacagtatni a demokráciát, sarokba szorítani az ellenfeleket, s füllenteni a vakmerőségig. A ki mindezek felül meg van edzve minden külbenyomás ellen; s nem sokba veszi, ha a koponyája egy-két fokossal jó érintkezésbe. A dicső alkotmány mindezeket megkivánja a korteseitől; s a nemes szentgáliak megadják, ha éppen rákerül a sor. De a mi ivásnál, szónoklásnál, füllentésnél és hadakozásnál mind följebb való: valóságos meleg, zamatos csókokat kell váltani a föld népével; csattanós, czuppanós, bor- és más fűszerszámszagú csókokat, a mi ugyan mind az érzelmek legközvetlenebb kifejezése, nagyon lelkesítő; de szintén megkivánja a maga emberét.

Nos tehát a megboldogult Kajafásban egy ilyen, sokféle erényekkel bőven felruházott egyént nyelt el a vadállat; s azért nagyon felfogható az a fölháborodás, melylyel a nevezetes hírt fogadták. Hiszen akkor vége innen-onnan a vármegyének; mert a jó korteseket nem lehet minden bokorban feltalálni.

Aznap éppen megyei gyűlés volt a székvárosban; az egész vármegye minden valamire való nemese egybegyülekezett. Az ódon folyosón valóságos serege nyüzsgött a karoknak és rendeknek: tollas, kalpagos, atillás férfiak, büszke, daczos pillantással, a hogy az a száznyolcz törzs utódaihoz illik; körbefutó fekete szakállal, merészen ívelt sasorral; egyik-egyik valódi

húnarcz, a hogy az Attila harczosait elképzeljük. Mindez a sok kardos, ragyogó embertömeg a szerencsétlen segédszolgabíró esetét pertraktálta. A szittyá arcok közül sokan könybe lábadtak, mikor az elhúnyt virtusait emlegették; és nem volt senki, a ki egy dicsérő szót ne szentelt volna emlékének. A szánalmat növelni meg éppen alkalmas volt a megboldogult özvegyének megjelenése; a ki zokogva, talpig gyászban ment végig a folyosókon, egyenesen a főispán megyeházi termébe, hogy tanácsot kérjen tőle balsorsában.

- Hát kicsoda látta a szerencsétlent? kérdé a főorvos szánakozva.

- Vándorlegények jöttek az erdőségen keresztül, válaszolt a viczispány. A csúnyi tisztáson heverték szanaszét a lovak csontjai, a segédszolgabíró csézája, s két pár csizma, tövig levágva. A szerencsétlen Kajafásnak ezüst sarkantyuja is ott volt még a csizmákon.

- Oh! micsoda talentum volt ez! kesergett a physikus! Micsoda ész! A vármegye nem foghatja fel ebben a pillanatban, mit veszített benne!

- És micsoda kötelességtudó hivatalnok! - folytatá a viczispány. - Ez elhanyagolt külső alatt buzgó lélek lakozott. Oh! ez nem ismerte a restáncziát!

- Milyen szív! Milyen szív! - sóhajtozott a megyei baromorvos.

Éppen a szolgabíró közeledett; hivataltársa az elhúnytak. Elcsüggedt, lehorgasztott fővel jött végig a folyosókon.

- Mit szólna az esethez? - tudakolták innen is, onnan is.

- Oh! ma nehéz volna nyilatkoznom! - szólt szomorúan a vármegyei alkirály. (A király a viczispány.) - Ez a veszteség a szívemig hat. A jobbkezemet veszítettem el az elhúnytban.

- Minő jellemet veszített el a vármegye! - búslakodott az archivárius.

- Éppen tegnap fizette le nálam minden adósságát! - zokogott a kis gyógyszerész. Rendkívül pontos fizető volt a megboldogult. Oh! akár az egész vagyonomat rábíztam volna.

- És végtére is csak a hír tette korhelylyé! - fakadt ki az egyik földesúr. - Valóságos ünnepnek kellett lenni, ha ő kártyát vett a kezébe. Akkor is vesztett: nem értett a makaóhoz.

A főispán közeledett: félbe kellett hagyni a siránkozást. A megyei nagyterem, melyben valaha a hírneves ösök szónokoltak, gyorsan megtelt a karokkal és rendekkel. Maga a galéria is benépesedett; s az emberár maga után vonta a gyászbaborúlt özvegyet is, ki ott sem hagyott fel a zokogással.

A főispán, egy simaarczú, örökké mosolygó mágnás, ki csak negyedévenként egyszer jött le Bécsből a megyegyűlésekre, leoldotta kardját és állva maradt a nemes urak színe előtt.

- Tekintetes karok és rendek! - kezdé elegáns hanghordozással. - Mint mindnyájunk által tudva van: az éjszakán a vármegyét súlyos csapás érte. Az isteni gondviselésnek úgy méltóztatott határozni, hogy társunkat, tekintetes Kajafás Dénest egy okatlan vadállat által szólíttatja ki az élők soraiból. Könyezve állunk ez eseménynyel szemben; hiszen a veszteség, mely ért bennünket, majdnem pótolhatatlan. Nagy ész, kitűnő szorgalom, valóságos római jellem s játszi szeretetreméltóság voltak benne a legszebben egyesítve. Egyike volt azoknak a ritka embereknek, a kiknek nincs ellensége, csupa jó barátja.

- Oh! nem állom ki! nem állom ki! - zokogott fenhargon az özvegy.

A teremben általános volt az elérzékenyülés; majdnem mindenki könyezett. Innen is, onnan is zúgó felkiáltások hallatszottak: «Emléket! Örök emléket!»

- Igen! Emléket! - folytató a főispán. - Olyat, mely megilleti őt. Évkönyveink jegyezzék fel nevét, mint olyat, ki el nem muló érdemeket szerzett a vármegye jóléte körül. Bátor az igazi emléket sziveinkbe írta; s ez a «monumentum ære perennius!»

Ebben a percben a főispán mögött levő ajtó nagy robajjal kinyílt s valami támo­lygó alak bukott be az ajtón. Egy jól ismert hang kurjogott végig a termen:

- Hallgass te mosolygó czukornád! Hunczut az egész vármegye!

A nagy csendben, mi erre a váratlan közbekiáltásra támadt, mindenki az ajtó felé tekintett. S ime ki állt ott? Egy össze-vissza gombolt, sáros, félre­csapott kalpagú patrióta: a farkas által fölfalt segédszolgabíró.

- Mit tájtátok a szátokat tulkok? - folytató akadozva.

Mindenki látta, hogy a farkas-gyomrából jött jövevény - iszonyúan be van *káfolva*. Talán nem is annyira a farkas gyomrából jött, mint inkább a hajagosi csárdából.

- Hát kendet nem falta fel a farkas? - mordult rá a viczispány.

- Felfalta ám az ősapádat, te sehonnai! - kaczagott a jövevény. - «Még mielőtt megházasodott volna».

- Vezessék ki innen ezt az embert! - szólt huzódozva a főispán! Hiszen ez az ember most is részeg, mint mindig. Valóságos nyűg a vármegyén!

- És mi eddig túrtük! - szólt a megyei physikus. - Az ilyen gézenguzt. Ennek nincs párja a históriában.

- Csak a felesége miatt! - szólt kelletlenül a viczispány. - Elvégeztünk helyette mindent, csak-hogy a szegény asszonynak jusson valami.

- Oh! csak most látom! milyen teher volt a nyakamon! - morgott a szolgabíró. - Nem tudja azt más nálamnál!

- Szóval jellemtelen ficzkó! - tódítá az archivárius.

- Adósságcsináló, lump, ki sohasem fizet! - nyögdécselt a gyógyszerész.

- És hamisjátékos! - fejezé be a földesúr.

Az ünnepelt azonban mit sem hallott az egészből; leroskadt a főispáni katedrara s ott kezdett hozzá a szunnyadáshoz. Csak nagy nehezen tudták a megyei huszárok feltámasztani.

Az asszony nem is bírta maga elvezetni hazáig; kellett egy hajdu, a ki elkísérje.

- Oh! te korbély, gazember, - sipítózott az egész úton. - Hát megint csak visszajöttél a nyakamra! Mikor azt hittem, sohasem látlak többé! Mikor már hálaimákat mondtam, hogy megszabadúltam tőled! Nem tudsz már valahára elpusztulni a föld kerek­ségéről! Oh! te országos betyár!

A férj mind e kifakadásokat nem hallotta. Ő még folyton úgy képzelte, hogy a hajagosi csárdában ül; s a cifra szolgáló az ölében. Álmosan, vontatva dűnnyögte:

- Ugyan csókolj meg még egyszer Panna! Az áldóját ennek az ezüsttallérnak! Van még oda-haza belőle!

ASSZONYI BOSZÚ.

Van egy ismeretes anekdotánk, a mely elég gonosz módon illusztrálja, milyen állapotban volt némely szolgabíró, ha sokat veszített a makaón. Éjfélután jön haza a vármegyei kiskirály, miután teljesen megkopasztották a czimborái. Az előszobában ásítva várja a vén Pál, a kapitulációs megyei huszár. «Van-e zsidó az áristomban?» mordúl rá a szolgabíró. «Nincs.» «No, ha nincs: hát reggelre legyék!» - dörmögi mérgesen s morogva megy be lefeküdni.

Ebben a históriában szintén ilyenformán történt; a fiatal szolgabíró majdnem teljesen «elkészítve» botorkázott haza hajnali négy órakor. - A lakása együtt volt az esküdtével, ki szintén bonvivant garçon ember volt, nagyon szerette a szépet: asszonyban és gusztában egyaránt. Annak a szobáján káromkodva csörtetett végig; a sötétben feldöntötte a kis éjjeli asztalkát, a miért természetesen még jobban megharagudott; elég az hozzá, hogy a szunyókáló kollega is felébredt a zajára.

- Te vagy az? - dűnnyögé félálmosan.

- Nem, a Hamlet apjának a lelke! - mormogá mérgesen a szolgabíró.

- De jó, hogy felébresztettél! - folytatá tovább az esküdt. - Legalább mindjárt megadhatod az utasításokat reggelre! Az este egy leányzót fogtak el a pandurok, a ki még tizenegy óra után is az utcán bolygott. Itt várja a kóterban a büntető igazság kezét!

- Ki kell kötni egy félnapig! - szólt bosszúsan a szolgabíró. - Hanem a ki engem holnap délig háborgat, menten agyonlövöm!

Azzal aztán ment be a harmadik szobába, - lefeküdni.

Nem is háborgatták másnap délig; ellenben az elfogott leányzóval az utasítás szerint bántak el és kikötötték egy fél napra. Ez a büntetés már manapság teljesen kiment a divatból, valamint a nyílt piacon való csapatás is; pedig micsoda szép látni való volt az hajdanában! Mikor szombaton délutánonként felállították a nagy piacon a derest, s a két nyalka, czifra megyei huszár megkezdte működését; a megyei urak körülállták az emelvényt, köröskörül pedig a kávé, zsemlyés, disznózsír-áruló komámasszonyok sopánkodtak; többet ért ez, mint valami theatrum. Mikor aztán a delinkvens felállott és alázatosan megköszönte a strófot: micsoda szép multság volt mindaz a szegény föld népének! Avagy mikor a bűnbe esett hajadont kikötötték a szégyentáblához s az egész világ ott ment el előtte, hogy a bűnt megutálja; szemérmes hajadonok elfordították róla a tekintetüket, életvidám fiatal urak mosolygva kacsintottak feléje, ha szép volt, s pajkos inasok megdobálták a ruháját. Mindenki láthatta, mennyire meglakol, a ki vétkezett!

A rab ezúttal csakugyan szép volt; egy huszonkét esztendő árva leány, a ki anya nélkül nőtt fel, mindenféle könyörülő ember kegyelméből; valóságos vadrózsa, szép, ámde tövises. Daczos, vad teremtés volt; olyan sötét szemekkel, hogy senkisé tudta kiállni a pillantását, a ki csak azért is megtesz valamit, mert tudja, hogy eltiltották. Nem volt rossz, bár annak tartották, s a mult éjjel is ártatlanul fogták el a pandurok. De ha már itt egyszer olyan szigorúak voltak az erkölcsök; ahhoz minden jóra való hajadon köteles magát alkalmazni!

Lehet gondolni, micsoda nagy néptömeg járt körüle azon a félnapon, mennyien csúfolták, ingerelték, boszantották; elegáns fiatal urak csettentettek mellette a nyelvükkel s maga a főispán is (a ki épen lentjárt a megyegyűléseken), azt mondta volna a szekretáriusának «Hm! de csinos fruskát tart lánczon a vármegye» s háromszor is visszafordult feléje.

A leány csodálatosan szép volt, a hogy a szél a haját felborzolta s egy-egy göndör gesztenye-szín fürt a fehér nyakára hullott. Eleinte sírt s az egész oszlopot majd kidöntötte a helyéből; de utóbb egészen elfolytak a könnyei, a szemeit lehúnyta, a fejét oldalra hajtá s mozdulanúl túrte, a hogy egy-egy piszkos szó, vagy egy-egy göröngy hullott feléje.

Mikor délben eloldották: a szép fekete szemei megvillantak, s fehér fogsorai kilátszottak, a hogy suttogott valamit. Hanem azt ember nem értette meg.

Csak egy pár szó volt az; valami nagy fenyegetés, vagy ünnepélyes fogadás: «Az az ember az én kezem által fog meghalni.»

Nem látta, nem ismerte a szolgabirót, a ki ezt a szégyent reá mérte; hanem azt megfogadta, hogy megöli!

És azután hetek-hónapok multak el; a leány megismerte a szolgabirót, a ki őt akkor a világ csufjává tette: a mint azokat a leányokat szokás, kik szemérmetlen arczczal, csúf beszéddel járnak a férfiak között; meglátta a szép, férfias barna arczát, melyről csak ugyan mosolygott az ifjúság; és megfogadta, hogy ennek az embernek az ő keze által kell meghalnia. - A szép leány mindig ott viselt a keblében egy éles tórt; hogy majd kéznél legyen, ha szükség lesz rá!

De hetek, hónapok alatt nem volt alkalom, hogy elővegye. Mert az nem lenne jó, ha hátulról, titokban leszúrná, mint azt az orgyilkosok teszik. Nem! annak valahogy másképpen kell megtörténni; valahogy szemtől-szembe, hogy a halálvivódásában gyönyörködjek; és azután hadd jöjjön el majd a börtön, vagy akár a hóhér pallosa!

Két év múlt el és ez a várvavárt percz még mindig nem jött meg! A leány gyűlölete semmit sem enyhült s a tőr mindig ott rejtőzött a keblében.

Egy meleg nyári napon történt (a komposzesszor urak ilyenkor mind a pinczegádorokban poharaznak), hogy a vármegye urai tagosítani jártak odakünn a falvakban. Az instituczió új volt még akkoriban, a szegény nép azt hitte, hogy ő ellene készül valami, fogadott bujtogatók itt is, ott is szónokoltak az urak ellen, szóval nagy felkelés készült mindenütt. Különösen a tabodi kisebb nemesség inzurgáltatta a maga jobbágyait, vasvillák, régi fringiák napvilágra kerültek, Napoleon előtti puskák lehozódtak a padlásokról, s mikor a «vármegye» ünnepélyesen beállított, a községi korcsmában fellelkesült tömeg egy percz alatt egészen körülfogta a deputációt. A helyzet nagyon veszedelmesnek látszott, fenyegető mormogás hallatszott a közelből, egy-egy bujtogató szónoklatokat intézett a néphez; hogy végre im elérkezett az idő, melyben az átkos zsarnokság alól felszabadulhat, s a fejét kihúzhatja a járomból, melylyel az urak kényük-kedvük szerint vezetgetik! Ez a darócz harcza a bársony és selyem ellen; az erőteljes föld népe-é az inczi-finczi, simaképű urak ellen; mutassuk meg, ki mire képes, felebarátok!

A szolgabiró már a pisztolya kakasát húzta fel, hogy legalább bátran haljon meg, ha már vesznie kell, mikor - földből-e? légből-e? - egy magas, karcsú leányalak bukkant fel előtte.

- Akar-e megmenekülni? - szólt hozzá rejtélyesen.

- Hát ki vagy te? - kérdé a szolgabiró csodálkozva.

- Azt ne kérdezze, hanem kövessen! - folytató a leány. - Tudok egy utat, melyen ellopózhatsz. Hanem akkor gyorsan utánam!

A szolgabiró megszorítá a kezében a pisztolyát; hiszen rosszabb úgy sem történhetik vele, mint a mi most fenyegeti és azzal megindult a leány után.

Előbb a bokrok közt kellett végig bandukolni; lassan, bújkálva, nehogy a távolból láthatók legyenek; vigyázni, nehogy a tövisek megtépják őket, ellenálló ágakat félrehárítani az útból. A leány egészen el-eltűnt egy-egy kanyarulatnál; csak néha bukkant ki karcsú alakja a bokrok

közül s megállt, hogy kísérőjét bevárja. Némelykor csupán a kezével intett neki, hogy merre jöjjön; egy-egy vízfolyást átugrott előtte, miközben formás kis bokáját is megmutogatta; de az egész úton egy szót sem szóltak egymáshoz.

A téglavetőnél kezdődött az erdő, a hova be kellett kanyarodni; akkorra majdnem egészen eltűnt a nap a távol láthatár szélén. Az a vidám, kellemes szaka volt ez a nyári napoknak, mikor a melegség már majdnem egészen elmúlik, de azért világos van még, s a távozó nap visszaverődése gyönyörű narancsszínre festi az ég alját. Erdők, mezők között élvezet ilyenkor bolyongani, a hol egy-egy ürge szalad át az úton s élénkszávú madarak csicseregnek a vetésekben.

Az erdei tisztásban megálltak egy perczre; a gyors szaladás egészen kimerítette őket. A leány leült a pázsitra és a férfi mellé telepedett. Ilyenkor hangja, illatja van az erdőségeknek: valóságos élet van a fák között. Vén cserfák, tölgyek mintha mosolyogtak volna, hogy ágaikon megfészkeltek a madarak; s a távolból mélán hangzott ide az erdő dalosának fájdalmas melódiája.

A szolgabíró csak itt nézte meg jobban a leányt, a mikor már egészen mentve érezte magát. Karcsú termete egészen kivált a zöldből, ruháját itt-ott megtépte a túske s a haját egészen felborzolták az ágak. Olyan volt mint valami erdei leány: a nagy, mélyen néző, fekete szemével.

A szolgabíró fiatal ember volt, szerette a szépet s azért a leány, ki olyan csodálatosan megmentette, s kivel most egyedül volt itt az erdőségben, egészen fölizzgatta. Mélyen nézett a szeméibe s azután gyengéden nyúlt a kezei után. A leány kiállta a pillantását s a kezét is átengedte; sőt még az ellen sem szólt, mikor a fiatal ember a derekát átfonta. Mintha egészen megigézték volna a mosolygó szemek, melyek elmerültek az övéibe....

Hanem mikor a szolgabíró feléje hajolt, hogy csókot lopjon az ajkairól, akkor félrehárította magától.

- Nem! - szólt suttogva... nem lehet!... most nem....

- Hát ki vagy te? - kordé a fiatal ember kíváncsian.

- Ha akarja tudni, - szólt lassan, - hát kísérjen ma haza... *Otthon* mindent elmondok....

- Oh! hogy ne! - felelte készséggel. - Minden bizonynyal hazakisérlek.

Azzal ismét megindultak: az alkony már leszállt, kéz a kézben, hogy el ne veszítsék egymást. - Most már többet beszéltek, mint előbb; a fiatal ember lelkesen, hogy ilyen pompás kalandra tett szert; a leány lassan, mintha gondolkodnék. - Egészen sötét volt, mikor kiértek az erdőből; a kis fénybogarak már felgyújtották lámpáikat s a városból is ide látszott a világosság.

A leányra valami ház maradt az atyjától; egy kis nádfedeles viskó, melynek felét egy szegény favágó birta bérben. - Hátral az udvarban volt egy kis szoba, a melyet ő foglalt el.

- Erre jöjjön! - szólt lassan, - hogy meg ne hallja valaki. Megyek magam előre!

Beértek a szobába, melynek ablakai tárva álltak; a leány megszorítá kebelében a tört. Aztán bereteszték az ablakot s a függönyt lebocsáták. A kis gyertya regényesen világítá be a szobácskát, az egyszerű tiszta butorokat, melyek valami csodálatos kellemet nyertek, a hogy a leány megjelent közöttük.

Egy pár perczig izgatottan járt ide-oda, mintha rakosgatna valamit; a tört a kezébe szorította s aztán odaült a fiatal ember mellé.

- Nos, - szólt a szolgabíró kíváncsian. - Szólj gyermekem! Mi az oka, hogy megmentettél?

A leány arcát két kezébe fogta és egyenest a szemei közé nézett. Szép, lelkes szemei egészen odatapadtak az övébe. Vidám, ifjú vonásai majdnem ellenállhatatlanok voltak ebben a pillanatban. Nincs asszony, a ki ily pillantást után erős maradhatna....

A leány megrázkódott egy kisé. A hogy e két szem elmerült az övébe: valami csodálatos ígélet fogta el. Valami névtelen vágy, hogy ajka odatapadjon az övéhez. Szíve hevesen dobogni kezdett.

- Nos megmondod-e, gyermekem? - szólt a szolgabíró. Hangja olyan dallamosan, behizelgően csengett a fülébe. És azután nem várt több feleletet; hanem mintha el akarná rabolni azt a csókot, a mit az erdőben megtagadtak tőle, a leány piros ajkait hevesen szorítá a magáéira.

Még küzdött egy pillanatig; de a csók teljesen megfosztá eszméletétől. A tört eldobta magától s fehér karjai a fiatal ember nyaka köré fonódtak.

- Mert szerettelek! szerettelek! - suttogá, mintha álmodnék.

....Asszonyok! leányok! Egy szép, mosolygó fiatal ember ellen sohase tegyetek fogadást.

A ZSÁDONYI GÁTAK.

Az öreg Homokos patak, ahogy a tavasz közeledett, szokás szerint ismét nyugtalankodni kezdett; s a mi havat a távol hegyekből magával hozott, mind kiöntötte odalenn a mezőségeken, a kukoriczásokon s egész falukat elzárt a világtól. A községekben egész respublika támadt; viczispány, szolgabíró nem járhattak a vidéken, kurrenssek, rendeletek sem jöhettek. Maguk a jegyzők voltak az urak. Nem volt felsőbb hatalmasság.

Hogyan, hogyan nem, odafenn a vármegyénél egyszerre eszébe jutott valakinek, micsoda garázdaságokat követ el a Homokos; megsajnálta a szegény falusi komposzesszorokat, a kik ilyenkor hiába várják a vendégeket s még a kártyájuk is elpenészesedik. Elég az hozzá, hogy a vármegye nagy dolgokkal lépett fel: szabályozni kellene a Homokost. Beszélik, hogy a viczispány megsokalta, a mit az indzsellér, az öreg Lipóczy Samu az utóbbi napokban elveszített a makaón: s azért találtak ki számára valami dolgot, hogy elvonják a kártyától.

Az öreg Homokos-patak az egész vármegyét végigfolyta; malmokat, kallókat hajtott mindenfelé s százhárom molnár szemlélte a vizét mindennap; de sehol sem csinált annyi galibát, mint idelelni a zsádonyi komposzesszorátusban, a hol minden évben rendesen kiöntött, s egész tengereket csinált a községek köré. Ott kellett fogatosítani a szabályozást.

Az öreg Lipóczy Samu felpakolta a kocsiderékba a műszereit, maga mellé vette az esküdtet, a fiatal Zsály Károlyt (az végezze majd az írásokat) s megindulának Zsádonyba.

A vetések már itt-ott kibújtak a földből, a messze völgyekből csörgedezve folyt el a hó a bokrok alján s vidám, kellemes pacsirtaszó üdvözlé az új tavaszt. Mintha látni lehetett volna a kikelet ébredését: a föld, a távol hegyek, az elrejtett völgyi zúgok mintha zsongtak volna valamit a levegőbe: élet, mozgás volt mindenfelé.

Egész a Homokos-patakig folyton tartá szóval a vén indzsellér az esküdtet, annak minden kártyázási mirákulumot végig kellett hallgatnia, a mit egy hosszú élet tapasztalata felmutathat, s hol nevetni, hol elbámulni, a hogy az elbeszélés szelleme megkivánta.

A zsádonyi határon már szemmel látható lőn a Homokos garázdasága; még most is vízben állt minden, piszkos foltok éktelenkedtek a mezőkön, melyek az áradatból visszamaradtak, ragadó vendégmarasztaló sár mindenütt; a kocsit is négy ökör vontatta be a faluba.

Szerencse, hogy a szegényes helységben még akadt valami ütött-kopott kastély, a hol a vendégek megszállhattak; egy tizenhetedik században épült, omladozó úri lak, valóságos lőrésablakokkal az utcára; de még azok is vaskosarakkal voltak behálózva. A kapu fölött fényesen ragyogott a pompás Sóspathaky-czímer: az otromba egyszarvú a pánczélos lovassal; azt még most is megtisztogatták évenként. Egyébként veszett, pusztult minden; mindenki azt hordta el, a mit éppen akart; csoda, hogy a szép jegenyék megmaradtak a kastély előtt, az öreg Homokos-patak partjain.

Az indzsellért már ismerték itt, a hogy az egész vármegyében; nem volt úri család, a ki ne lett volna vele baráti viszonyban. Az öreg Mydas-kutya megnyalta a kezét, midőn a kocsiról leugrott; a vén Bóryné, a gazdaasszony, a kötésével szaladt ki a kapu elé; maga a mogorva Sóspathaky Tibold is szaporább lépésekkel jött, a mint a megálló csézát megpillantotta. A vén nemes talán vadászni volt valahol; puska a vállán s tarisznya a hátán; beszéltek, hogy napokig bolyong a mocsarakban a szalonkákért. Most is egész sáros, szurtos volt; csupa véletlenül jött éppen haza, hogy vendégei érkeztek.

- Az ám! - dörmögé messziről. - A vén Lipóczy Samu! Hát ezt micsoda szél fújta erre? Nem járnak már ezen az úton a vendégek!

- Megszabályozzuk a Homokost, öreg! - kiáltá az indzsellér. - A vármegye gondot visel rátok! Nem lesz többé vizözön.

- Minek az? - dörmögé az öreg nemes. - Ki hallott ilyet? Miért nem hagyjátok úgy, a hogy az isten teremtette? Mit avatkoztok a természetbe? Aztán meg már madár sem jár erre egy ezred-éve!

A két vén csont sokáig eldisputált egymással, míg elhelyezkedtek, a mi még délután szerencsésen megtörtént. Az indzsellér az esküdttel egy szobába került, mert a többit nem lehetett fűteni; pedig esténként még ugyancsak elkelt a meleg kandalló.

Ahogy aztán a sok czakumpakot, instrumentumot lerakták, bevonultak az ebédlőbe; bort, kártyát hoztak elő s a két czimbora hozzákezdett a mulatáshoz.

A szegény esküdt már kétségbeesett, hogy ő itt kövé vál unalmában, mikor a vén Bóryné megszólította. A falu néhai tanítójának felesége volt, kit az «uraság» a kastélyba vett, hogy egyetlenegy leánykáját fölnevelje. A vén asszony nélkül már régen lába kelt volna mindennek; még a ház s az a néhány föld is rég elgurult volna, a mi az «uraság» egyetlenegy tulajdonát képezte.

- Jőjjön Zsály ur, jőjjön! - szólt hozzá barátságosan. - Hiszen ez a két masztodon föl nem kel innen reggelig. Lesz itt búsulás és historizálás! Jőjjön majd elvezetem valahova!

Azzal vitte a kastély földszinti részébe, az ő saját lakásába, mely a konyha mellé volt építve, hogy mindig áttekinthesse a birodalmát. Csinos két kis szobácska volt ez: talán az egyedüli lakályos rész ebben a romhalmazban; tiszta, fehér függönyökkel, melyekből csakúgy áradt szét a levendula és rezeda illata.

A kis dolgozó-asztalka tele volt mindenféle fehérneművel s az egyik széken most is ült valaki, a hogy beléptek. Egy félénk pillantásu, ifju leányka, kinek valami fehérnemű-varrás volt a kezében, s éppen egy könyv mellől rezzent föl, a hogy az ajtónyitás megzavarta.

- Oh! az nem járja! - szólt Bóryné ingerkedve. - Hogy te tovább olvass, míg én nem vagyok itt. Azt nem engedem, hogy te előre tudd, mi következik?

- De mikor olyan szép, nénikém, - szólt a leányka álmodozva.

A Sóspathaky-familia utolsó tagja volt ez, kivel a név örökre elvesz immáron; mert a vén Sóspathakynak már nem igen lehetett reménye gyermekekre. S leánya sem olyan, a hogy egy ilyen ősrégi család tagjához illenék; semmi dacz és szigorúság; ellenben csupa szelídség, báj és kellem minden tettében és vonásában.

A bemutatás megtörtént; hiszen tulajdonkép nem is volt erre akkoriban valami nagy szükség; a megyebeli nemes családok nagyobb részét ismerték egymást, komasági, sógorsági viszonyban állottak, s rendesen nem kellett mást mondani a bemutatáskor: «Tudod, az öreg Zsály Tamás fia, a ki ekkor meg ekkor itt vadászott; téged is az ölében hordott, ha jól emlékszem.»

Azzal aztán az ifjú esküdt is be lőn véve a kompániába; a mi annyit tesz, hogy ő is hallgathatta, a mit Ágnes kisasszony felolvasott: mindenféle csodatörténeteket a tiszteletes úr könyvtárából (az úgy örökölte valahonnan), s ő is sóhajthatott, ha valami nagyon megtetszett neki, akár Bóryné asszonyság.

És ez nagyon kellemetes multság volt. A fiatal esküdt órák hosszáig elhallgatta volna, mert Ágnes kisasszony igazán szépen olvasta a történeteket. S maguk a történetek is remekei voltak az elbeszélő művészetnek; legalább az esküdtnek úgy tetszett, annyira el volt ragadtatva.

Úgy megkedvelte ezt a multságot, hogy alig győzte várni, míg megint odakerülhet; s mikor az indzsellér odakünn mindenféle lánczhúzó paraszttal vesződött s a mocsarakat regulázta: ő

az Ágnes kisasszony felolvasásainak volt buzgó hallgatója. A két kurucz sokszor éjjelutánig is elmakaózott az ebédlőben; volt elég idő, hogy a tiszteletes úr klasszikusait megismerjék.

Az esküdt fiatal ember volt, Ágnes kisasszony ifjú leány, a ki még sohasem látott eleven gavallért; pedig az öreg Bórynéval sokat ábrándoztak arról, hogy milyen lesz, ha egyszer megjelenik? Azt hiszem, még ebben a rendkívül skrupulózus világban sem kell különösen indokolnom azt a tényt, hogy ez a két ifjú teremtés lassankint nagyon beleszeretett egymásba.

- Hallod-e öcsém! ebből nem jó lesz! - mondá az öreg Lipóczy Samu, ahogy egy este a gyertyát elfújta s a pipájára gyújtott. - Ennek a kis kolibrinek nagyon is csapod a levét! Nem tudom, mit szól az asszony odahaza, ha megtudja?

Igen bizony az asszony; mivel a szegény esküdtnek felesége is volt, - és pedig a féltékenységeről megyeszerte nevezetes felesége. A szerencsétlen Zsály Károlyt a legszánandóbb embernek tartották a kollegái, kit a felesége pórázon tartott, minden órájáról, de sőt minden perczéről be kellett számolnia odahaza.

Az indzsellér figyelmeztetése tehát nagyon megijesztette a szegény esküdtet; eszébe jutott, mi lenne odahaza, ha ezeket a felolvasásokat megtudnák; meg hogy a leánykát soha sem láthatja többé, ha egyszer innen eltávozik; és azért szó nélkül a fal felé fordult, - és semmi írói túlzás nincs benne, ha azt mondom, hogy legalább féléjszakán nem bírta behunyni a szemeit.

A szabályozás pedig lassankint véget ért; a vadvizek szépen lefutottak, a mocsarakat kiszárította az indzsellér ügyes keze; de még a vén Homokos is beleszorult a gátjaiba, mint az ifjú leány, ki ruganyos, duzzadó termetét karcsúbbá teszi a vállfűzővel.

Az eltávozás előtti napon az indzsellér elkísérte a vén nemest a vadászatra; valahol akadt még a padláson egy régi inzurrekcionális puska, melyet a francziák ellen hordott Sóspathaky Gábor, ki lovas kapitány volt a fölkelés idejében. Hajnal óta lesték a szalonkákat a nádasok közt; nem volt eset, hogy éjszaka előtt megjöjjenek. Bóryné pedig a konyhában volt elfoglalva; készítette a búcsúvacsorát, meg a pogácsákat, melyekből otthon is jusson a gyermekeknek.

A kúria háta mögött volt a kert; valaha díszcserjékkel, üvegházakkal; most az is pusztult, csenevészett, csak egy kis virágos rész maradt meg belőle, melylyel a két nő bíbelődött. A többi részt benőtte a bogács, a vadfű, az ökörkóró; a szép szökőkút medenczét összetörték; a kis ozsonház pedig, mely valaha a Sóspathaky-dámák víg nevetésétől visszhangzott, most egészen megrepedezett, összeromlott, mióta elhagyták; innen-onnan csak egy kőrakás fog belőle megmaradni.

Itt sétált az esküdt és a leány s még utoljára mindenfeléről beszélgettek, mielőtt elválnának. Előbb a kertről, az üvegházról, a kastélyról; aztán az olvasmányaikról, a hőseikről; s utoljára, mikor már elég lelkesült volt mind a kettő, magukról is. És mi az, a mit egy regényes, ifjú leány s egy szerelmes férfi beszélhetnének egymással, mielőtt elválnak? Minden bizonynyal ama tökéletesen új dolgok, melyeket a régi századévek éppen úgy ismerhettek, a hogy a jövőendő kor szerelmesei; s a melyek csakugyan új dolgok maradnak, bárha minden szerelmes ajkán megfordulnak. Ne vessünk, gúnyolódjunk fölöttük, ha úgy tetszik; bizony ha rá kerül a sor, mi is elmondjuk valamennyit s mi is azt hisszük, hogy ezeket még senki sem mondta el régebben: legalább is senki ilyen őszintén.

A leányka szótalanul sétált az esküdt oldalán, s úgy tetszett neki, hogy most igazán ama regényes hangulatos világában élnek, melyeket annyiszor elképzelt már e pusztuló kert bokrai között, midőn az alkony homályában elmerengett. Hiszen mit nem hisz el egy ilyen ifjú leány, ki a világtól elzárva növekedett fel, csupán a regényei társaságában? Bizony minden szép fiatal ember igazi lovagként jelen meg előtte, s minden vallomás arannyal ér föl szívében.

Zsály Károly pedig ontotta a szót, a hogy csak egy lelkesült szerelmestől telik; egészen átjárta a szép, ifjú leány varázsa, ki fehér ruhájában oldalához simúlt; érezte, hogy mindenre képes volna, hogy ezt a végtelen szerelmet megvédelmezze.

- És ez mind, mind igaz volna, a mit ön elmond? - szólt a leány boldogan.

- Kétkednék benne? - válaszolt a férfi. - Nem érzi a szíve, hogy egy igaz szív van közelében?

A leány mitsém válaszolt, de pillantása világosan elárulta, hogy csakugyan érzi azt, a miről a férfi beszél.

- Igen, Ágnes! Sohasem feledem el kegyedet. Ha eltávozom is innen: a szívem mindig itt marad. Értsen meg: örökre.

- Igazán mondja ezt? Igazán? - szólt a leány s szeme csak úgy sugárzott a boldogságtól. Valóságos leányos lelkesültség ragyogta be a pillantását: szűzi, ártatlan, mégis annyira elragadó.

A szerelmes Zsály Károly nem bírt ellentállni ennyi bájnak, s felelet helyett a leány fehér kis kacsóit szorította ajakához. S ez a csók még jobban megrészesítette s minden akadályt elfeledtetett vele, a mit az élet közéjük helyezett. Csupa szív, csupa érzés volt e perczen. S a hogy a vén filagória előtt elmentek, nem bírt többé ellenállni a vágynak, hanem a leányt magához ölelé s ajkát annak üde, piros ajkaihoz szorítá.

- Oh szeretlek! - suttogá a leány elhalóan, s arcát egészen elborítá a vér. Hogy bírt volna ellentállni e csóknak, midőn a rég várt igazi tündérlovag állt előtte, kiről már annyit beszéltek az olvasmányai s kiről tudta, hogy megjelen egyszer életében. Íme, most itt van a valóságban; érzi, hallja, hogy itten van!

Sokáig sétáltak a kertben s mintha e bozotos, tüskés hely is elváltozott volna, úgy érezték, hogy a tündérek elbúvölt kastélyában járnak. Csakhogy érezhetik-e azt a tündérek, a mit ők éreztek?

Másnap hajnalban már készen állt a kocsi az indulásra; a vén Lipóczy Samu megitta a maga szilvóriumát, felpakolta a műszereit s még egyszer kezet rázott a szóvalan Sóspathaky Tibolddal, aztán behuzódott a bundájába. A szegény Zsály Károlynak annyi sok mondanivalója lett volna; de hiába, semmit sem lehetett; csak egy pillantás, egy kézszorítás s a kocsi kigördült az udvarból.

S a szegény esküdt az egész úton át egy szót sem szólt többé; szinte sírni szeretett volna arra a gondolatra, hogy többé nem jöhet ide, hogy mindennek vége szakadt immár; vége, alig hogy megkezdődött. Pedig érezte, hogy mire volna képes szerelmében! S íme, most ismét az asszony hatalma alá kerül, ki kegyetlen, szigorú hozzá, ki minden lépését megvigyázza s titkos kémrendszert léptetett életbe, hogy kivel s mikor beszél, ha eltávozott?

Érezte, hogy a távollétet sohasem lesz képes elviselni.

Azonközben az egész ügy lefolyt; a vármegye tudomásúl vette, hogy a Homokos szabályozva van; az indzellér jegyzőkönyvi köszönetet kapott s új tiszteletdíjakat, hogy makaózhassék (mert különben a műszereit is eladta volna), s az egész irat-csomó bevándorolt a megyei levéltár polczaira.

Csakhogy alig telt el két-három hét a szabályozás óta: ime, egyszerre jelentést kap a viczispány hogy a zsádonyi gátak szerencsésen összedőltek; rögtön jöjjön valaki, hogy újra fölépítse, mert különben nagy baj támad a helységben.

A viczispány nagyon megcsóválta a fejét erre a hírre; röstelte, hogy a jegyzőkönyvi köszönet már kézbe van adva s jól összeszidta a vén Lipóczy Samut, hogy ennyire kompromittálta a vármegyét. Ha még legalább egy évig eltartott volna - hiszen, mint a komáromi fazekas mondta, semmi sem örökké tartó, - de két hét, ez már mégis hallatlan!

- Bizony szégyelheti magát urambátyám!

Az indzsellér szintén nem tehetett egyebet, mint hogy a fejét megcsóválta s aztán újlag felpakolta a műszereit s elküldött Zsály Károlyért, hogy utaznak. Az esküdt haragosan dörmögött valamit, hogy ejnye, de soha sincs nyugta az embernek! s aztán szépen elbucszúzott a feleségétől s ment el Zsádonyba a mérnökkel.

Az új munka szintén eltartott vagy két hétig; most már vigyázni kellett az építkezéssel; s az alatt volt jó dolga az esküdtnak a szerelmese mellett. Egész nap a kerti utakat járták s a kopott Ámor-szoborra esküdöztek, hogy soha sem fogják egymást elfelejteni. Ezekben a sétákban a Mydas-kutya volt a garde de dame.

Csakhogy minden véget ér; a gátak újlag elkészültek, s a két úr ismét elutazott a székvárosba. A vén Lipóczy Samu nyugodtan járhatott fel a kaszinóba: a félbeszakított makaó-partiek folytatására.

De a harmadik héten hallatlan eset történt: zsádonyi előljárók hirül hozták a viczispánynak, hogy a gátak másodszor is bedőltek a Homokoson.

- Lehetetlen az! - kiáltá az indzsellér elképedve. - Ötven éve szolgálom a vármegyét, de még ilyen eset nem történt velem. Az ördög avatkozott bele ebbe a dologba.

De bizony, a hogy meggyőződtek, az eset mégis lehetséges volt. A gát csakugyan össze volt omolva s legalább három heti munka kellett, hogy ismét helyreálljon valahogy.

Az indzsellér most már gyanakodva szemlélte az esetet s a saját pénzén külön őrt fogadott a gátak mellé. Annak egész éjen át ott kellett barangolni a Homokos környékén s minden gyanús mozdulatot megfigyelni az éjszakában.

Hát - Uram bocsáss! - az ötödik héten ismét hivatja a viczispány az indzsellért s szinte remegett az izgatottságtól, ahogy belépett a szobájába.

- Bátyám! - szólt hozzá szigorúan. - A dolog már minden határon túlmegy. Krónikák se beszélnek ilyet! Az éjjel újlag bedőltek a zsádonyi gátak!

- Bedőltek! - kiáltá Lipóczy Samu. - Akkor maga az ördög dolgozik az én munkám ellen. Mert én nem bírom különben megcsinálni!

Az őrt, ki a gátakra felvigyázott, beidézték: mindenünnen megforgatták, hogy mit tud a dologról? de ahogy kiderült, az semmi gyanusat sem vett észre, ember sem járt a Homokos környékén az éjszakában: - szóval a dolog a rejtelmesség színét kezdte fölvenni.

Az indzsellér két napig nem ment fel a kaszinóba, a szobájából sem jött ki busultában; hanem a harmadik napon ismét elment a viczispányhoz.

- Gondoltam valamit, - szólt titkolózva. - Ha megengeded, öcsém, még egyszer fölépítem azokat a gátakat.

- De akkor jó lesz félretenni szent Gringenőrt! - válaszolt az alispán mogorván.

A csézát újlag befogták, Zsály Károlyt ismét kizavarták a felesége mellől - és azzal hajrá! megint csak megindultak Zsádonyba.

Két hétig tartott a munka, a vén Lipóczy Samu egy perczre sem távozott el az építés mellől, minden követ megnézett és minden munkást személyesen ellenőrizett; olyan munkát ötven év óta nem készített még. Egy ezredév viszontagságainak győzelmesen ellenállhatna.

Mikor a gátak egészen elkészültek, maga elé hivatta azt embert, ki a minap felvigyázott s szigorúan meghagyta neki, hogy éjjel-nappal ne távozzék el a Homokostól.

- Te pedig öcsém haza mehatsz! - szólt az esküdthöz. - Én Tibold barátom egyfogatúján Gyánkra megyek, a menyemet látogatni. Az írásokat beterjesztheted a vármegyének.

El is utaztak mindketten; Zsály Károly a székváros felé, az indzsellér pedig a Sóspathaky csészáján: be a gyánki hegységekbe.

Az alkony lassankint lehuzódott a vidékre, a Sóspathaky-ház portája bezáródott, nagy, mély csend volt mindenütt. Csak a vén Mydas feleselgetett a majorságbeli kutyákkal s az öreg diófa susogott a pusztuló kertben, ahogy az alkonyi szellő meg-megrázta a leveleit.

Ebben a nagy, zavartalan csendben, az útmelléki bokrok árnyékába huzódva, egy homályos, titkolózó alak lopózott be a zsádonyi határba. Minden lépésénél óvatosan körülnézett; ha valami gyanus neszt hallott, megállott útjában s egyszer, midőn a kis falusi hídnál egy magányos vándorló legény alakját meglátta, fürge léptekkel tűnt el az útmellék bokraiban.

Ez a titkolózó, rejtélyes alak az indzsellér volt, a vén Lipóczy Samu, ki a legközelebbi falunál leszállott a kocsiról, s míg a kocsis tovább hajtott a hegyekbe, gyalogosan, bujkálva jött vissza, hogy az ismeretlen ellenséget kikémlelje.

Este tizenegy óra volt, a hogy a Homokos partján végig lopózott, mindenütt a patak bokros oldalán; egészen az új zsádonyi gátakig, melyektől csak pár lépésnyire terült el az a lapos erdő, hova a szabályozás után a mocsarak, vadvizek lefutottak.

Ide bújt el az indzsellér; a sás egészen eltakarta az emberi szemek elől, de ő a ragyogó holdvilágban mindent tisztán megláthatott. Szerencsére nagy bőrcsizmái voltak, melyek bírták a vizet; különben nem tudott volna megenni a térdig érő mocsárban.

Nagyon sokáig állt ott egy helyben s lassan-lassan már únni is kezdé a leselkedést. A gátak környékén semmi sem történt; csak az örül állított paraszt járt föl meg alá, nagynéha állva meg a gát mellett, hogy elaludt pipáját újra meggyújthassa. A békák is felébredtek a mocsárban s közvetlen közelből kezdték el a kardalukat; pedig az indzsellér irtózott minden csuszó-mászó állattól. A pipája sem volt nála, melyre rágyujthatott volna; pedig a nádak között csak úgy hullámozott a szűnyograj, melyet csak erős pipafüsttel lehetett volna némileg elkergetni.

- Most nem tudsz jönni, gézengúz? - dörmögé a vén Lipóczy Samu mérgesen. - Most úgy-e nem mered mutatni az ábrázatodat?

Éppen éjfél utött a faluban, a hogy az örül hagyott paraszt megállott sétájában. Minden irányba széjjelnézett s aztán a két ujját az ajkai közé dugva, hangos, átható füttyöt bocsátott bele az éjszakába.

A jeladásra valami távoli lépés zaja hallatszott; s aztán egyszerre - innen is, onnan is - két fegyveres ember bukkant ki a holdvilágra.

A parasztnak a fejükkel intettek s a fegyverüket leemelték a vállaikról. Akkor tűnt ki, hogy két csákánynyal vannak fölfegyverkezve.

A paraszt szintén eltűnt egy pillanatra s aztán egyszerre a híd alól bukkant ki. Akkor már ő is egy csákányt tartott a kezében.

Az indzsellér csak várta, hogy mi lesz a készülődésből? Mozdulatlanul, lélekzetét visszafojtva állt a nádasban.

A három ember még egyszer körülnézett: aztán szóltak valamit és a gát felé közeledtek. Ott összedörzsölték a kezeiket, hogy erejük legyen a munkához: a paraszt egészen hangosan mondta:

- Kezdhetjük!

Ekkor fölemelték a csákányt és nehezen, súlyos ütéssel ejtették le a gátakra.

Ez volt az, a mit az indzsellér várt. A három embernek nem volt annyi ideje, hogy a csákányt másodszor is fölemelhesse s ő már ott állt előttük a gát mellett s aztán nem válogatva többé, melyik az, a ki éppen ott áll, az elsőnek nyakát, mely a kezébe került, majd halálra szorongatta haragjában.

- Akasztófa! - kiáltá rekedten. - Tehát te vagy az ördög, a ki ellenem dolgozik! No, majd adok én teneked haramia!

A két másik ember természetesen már a bokrokon túl járt akkor; a szegény kollegát egyedül hagyták a feldühösödött ellenféllel. Majd csaknem a hideg kirázta szegényt ijedtében.

- Oh, tekintetes uram! - nyöszörgé rémüldözve. - Ereszsze el a nyakamat, mindent elbeszélék.

- Hát szólj gazember! - kiáltá az indzsellér; s a nyaka helyett a karját ragadta meg, de oly erősen; mintha vaspántokkal lett volna megszorítva.

A nyavalyásnak kellett néhány percz, míg magához tér s csak jó idő múlva volt képes a száját felnyitni.

- Ártatlan vagyok, nagyuram! - nyöszörgé ijedten. - Hogy mertem volna én ezt a magam akaratából megtenni! Csak parancscsal, fenyegetéssel tudtak rávenni, hogy ezt a nagy bűnt elkövessem.

- És ki volt az, a ki fenyegetett? - szólt szigorúan az indzsellér.

- A tekintetes esküdt úr! - folytató a paraszt. - Előbb pénzt ígért, hogy a gátakat ledöntsem, azután derest és áristomot. Azt mondta, minden bűnt magára vesz, ha valami kitudódik.

- Az esküdt! - szólt az indzsellér elbámúlva. - Zsály Károly? A vármegye embere? De hiszen ez lehetetlen!

Megcsóválta a fejét, mintha valami hihetetlen történnék s aztán a halálra ijedt embert egyedül hagyva, tépelődve indult el a falú felé. Ezer és ezer gondolat fordult meg a fejében.

Nagy csend volt már. Még a vén Mydas is elhallgatott. A három ember eltűnt, mintha az éjszaka elnyelte volna őket. Csak a Homokos susogott a partjai között, a hogy a rozzant fahídon áthaladott.

A Sóspathaky-kuria háta mögött volt a kert, melyben a fényes ősök gyönyörködtek valaha. Most egy rozzant sövény vette körül az út felől: azon bárki átléphetett, ha úgy tetszett neki.

A kert felső végén, a nagy diófánál, úgy rémlett az indzsellérnek, mintha beszédet hallana.

Kíváncsian állt meg a sövény mellett; csakugyan nem tévedt hiedelmében. De sőt a beszélgetőket is meglátta a holdfényben: Ágnes kisasszonyt és *Zsály Károlyt*.

Igen, Zsály Károlyt! Az esküdtet, ki ma délután visszautazott a székvárosba.

A mérnök gondolkodott egy perczig; aztán átvette magát a palánkon és mielőtt a pár elmenekülhetett volna, már ott is állt előttük a diófánál.

- Jaj, - rebegé a lányka s ijedtében a fiatal ember karjai közé menekült.

- Nos! Itt barátom? - szólt a mérnök szigorúan.

- Igen, visszatértem, - felelt a fiatal ember rezignálva.
- S a gátak? Összedőltek ismét? - folytatá nyugalommal.

- A gátak?

- Nos igen, a gátak. Mivel ezek, úgy látszik, többbe kerülnek önnek, mint a vármegyének.

A fiatal ember látta, hogy minden kiderült. Felugrott helyéről s a vén Lipóczy Samu kezét hevesen szorította a magáiába.

- Bátyám! - szólt könyörögve. - Elárulna-e azért? Nem volt-e ön valaha szerelmes? Nem tudja-e, mire képes az ember, ha ez az érzelem elragadja? Hiszen e gonosztett nélkül soha sem jöhettem volna többé ide. Tudja, milyenek otthon a viszonyaim. Egy lépést sem távozhatom ellenőrizetlenül. Pedig szeretek, halálig szeretek!

E heves könyörgésre a kis leány is fölemelte szemeit. Szinte ártatlan naivsággal szólt az öreg úrhoz:

- Igazán elárulná bácsim? Mikor csak azért tette, hogy egy kicsit beszélgethessünk?

Lipóczy Samu maga elé nézett egy darabig. Köhögött, mintha az esti szellő ártana neki. Pedig dehogy, a vén mérnök a saját ifjúságára gondolt e pillanatban.

Dörmögve szólt:

- Jól van. Meg vagy te verve. Ha hazamégy: kijut a kereszted. Hadd mondják hát én rám, hogy kontár lettem öreg napjaimra. Ennek a galambnak a kedvéért!

Azzal megfordult, újra átugrott a sövényen és a másik perczen már eltűnt az éjszakában.

GYŰLÖLÖM.

... - Hagyj el! Ne üldözz! Viselem én keresztemet magam. Viselem. Régóta. Majdnem le-roskadok alatta. Mindenütt sötétség körülöttem; fény azt meg nem világítja, sugár azt fel nem deríti. Hagyj el tehát! Lábaidhoz roskadva kérlek: Hagyj el! Ne üldözz!

- Tehát újra ez a felelet? - kérde a férfi s szemei lángoltak.

- Ez. Most és mindörökké.

- Tehát eltaszítasz magadtól?

- Nem én. Nem taszítalak el. Csak irgalmat esdek. A lelkem nyugalmáról van szó.

- És azt más nem háborgatja-e?

- Háborgatja Áron. Kínozz és gyötör. A nap és éj minden órájában egyenlő teher az. A sötétségből kiválik s ott kísért az éjszakában. Egy arc, mely a kárhozatba visz.

- Nem tudsz-e attól megmenekülni?

- Ha tudnék! Ha el lehetne üznöm magamtól! Ha eltilthatnám, hogy megjelenhessék előttem! Ah! de hogyan volna az lehető?

- Tehát csak arról álmodol? Engem eltaszítasz miatta s a beteg urad becsületén foltot ejtesz érte?

- Oh! ne kínozz kérlek! Vétket követsz el. Nem tudod, mit beszélsz. Oh! tudtam-e én mi az: egy férfival bajt és szenvedést megosztani; követni azt veszedelmeken át; ha az üdvözülni, vele üdvözülni; ha az elkárhozik, vele kárhozatba esni? Sírní, ha az sír; örülni, ha örül. Azonkívül nem látni senkit a világon; mennyországot érezni jelenlétében; poklot ha távol. Tudtam-e én Áron, mire fogadkoztam?

A szél zúgva tört át a fákon s a kopár hegyormok, rengeteg erdők, mintha fáztak volna érintésétől. A nő még jobban összehúzta magát; s a leszálló alkonyatban nem látszott más, mint szemeknek csudás sötétsége.

- Lásd! - szólt a férfi s szemei lángoltak. - Én veled üdvözülnök, ha üdvözülsz s veled esem kárhozatba, ha elkárhozol. Sírok, ha sírsz; örülök, ha örülsz. Rajtad kívül senkit sem látok a világon. Mennyország lakik bennem, ha mellettem vagy, poklot érzek, téled távol.

- Távozzál!

- Oh! könyörülj meg rajtam! Itt a porban kérlek. Lásd, milyen nyomorult vagyok.

- Távozzál, mondom!

A sárguló fák sírva hajlongtak a szélben s zizegő levelekkel hintették be az avart, mely pusztaság és kietlen volt mindenütt.

A férfi sokáig állt szótlánul. Szikrázó szemekkel bámúlt a nőre, ki álmodozva tekintett a távoli erdőségek felé. Sűrű, fekete haja lobogott a szélben, s szemei csudálatos sötétségben égtek. Egyszer egy varjú repült fel előtte s arra felrezzent; egész testében megrázkódott s azután újra az összefolyó erdőségbe veszett pillantása.

A férfi sokáig nézte őt s egyszer-egyszer egész testében megremegett. Aztán halkán közeledett a nő felé, s mikor már egészen ott állott mellette, akkor egyszerre magához karolta s égő vágygyal szorította kebléhez.

- Az enyém fogsz lenni, - kiáltá, s hangja rikácsolt a szenvedélytől. - Ha az egész világot meg kellene gyilkolnom miattad: azt is megtenném.

- Áron! - sikoltá a nő, s kétségbeesve igyekezett a férfi karjaiból kimenekülni. Arcza végtelen megvetést fejezett ki s hangja mindig rémültebbé lön. Egyszer aztán kibontakozott s a férfit messze taszítá el magától.

S akkor egy pár perczig hallgatva néztek egymásra. A nő eltépett ruhákkal, a férfi még mindig gyötrő izgalommal szívében. Seholy lélek a közelben; csak a szél zúgott át az erdő fái s a levelek zizegése hallatszott.

- Gyűlöllek becsstelen! - suttogá a nő és sötét szemeit nem fordította volna el a férfi arczáról. Az egy ideig szembe nézett vele; daczosan, mint a farkas a báránnyra; de egyszer csak lesüté szemeit s csak a sárga leveleket bolygatta lábaival.

- Hát jól van! - suttogá ő is, s hangját alig lehetett meghallani. - Hát harczot akarsz. Nem félsz tőlem! Jó! Hát én is tenni fogok. Meghallják azok is történetedet, akiket az halálra fog sebezni. Elmondom, kivel találkozol titokban s viselheted egy férfi halálát sziveden. Mert e hír ölni fog. S hadd öljön; akarom, hogy gyilkos légy!

- Te az uramnak akarsz szólni, - suttogá a nő s iszonynyal takarta el szemeit. - Az rémítő lesz! E hír azonnal eloltja benne az utolsó életszikkát. De te nem teszed azt! Te jó vagy Áron! Hiszen te tudod, hogy nem vagyok bűnös, inkább szerencsétlen, kit siratni kellene. Hát vétkeztem-e? Hát mit tettem én, hogy nagyobbra nőjjön szenvedélyem? Oka vagyok-e én? Nem. Te nem szólhatsz Áron, ha az egy Istent hiszed lelkedben.

- Még ma szólni fogok! - felelt a férfi, s lassan kiszámított kinzással ejtette ki a szavakat.

- Átkozott légy, ha megteszed, - kiáltá a nő. - Százszorosát érezd a kínnak, melyet neki okozasz! Te lész a gyilkos, nyomorult s nem én!

A férfi gúnyosan nézett végig a nőn, s aztán szó nélkül megindult. Alig pár száz lépésnyire volt a város; a zsidóváros, görbe utcáival, piszkos csatornáival: az emberiség páriáinak tanyája. Néhol egy öreg asszony állt a kapuban s valami érthetetlen zsidó jargonban kiáltott át a szomszéd ház udvarába. Kiöntött szemét, repkedő pihék, papírossal betakart ablakok s néhol-néhol valami hosszú kaftános zsidó, a jelül szolgáló folttal öltözetén. Néhol pereltek és kiáltoztak; másutt bezárt ablakok mellől leskelődtek ki, ha nem jön-e valaki, a kivel üzletet lehetne csinálni. S ha aztán valami tisztos öltözetű, más városrészből való polgár ment végig az utcákon: mint siettek előtte mindnyájan kalapot emelni, mint hajtották be a gyerekeket az udvarba s mint törekedtek hízelegni a nagy úrnak! Oh! milyen véghetetlen nyomorult az, a kiből az önérzetet kiölték s még mennyivel nyomorultabb, a ki azt kiölni igyekezett.

Az ifjú nő egyedül maradt az erdőszélen. Némelykor a kezébe akadt leveleket tépdelte s lelke egészen másutt járt azalatt. Hát igazán vétkes-e? Hát bűn-e az, hogy egy férfiarcz szívébe lopta magát? Hát tudta-e, mi az: örök hűséget fogadni valakinek? Hát elviselheti-e a szív azt a gondolatot, hogy soha, egész a sír bezártáig nem lesz szabad szemébe néznie annak, ki nappal és éjszakában elűzhetetlen gondolata? Sohasem? Rémitő gondolat!

S aztán Áronra gondolt, az ura öcscsére, ki szikrázó szemekkel igyekezett elcsábítani, s ki boszúból a saját bátyját is kész a sírba üldözni. A haldoklót, kinek e tudat pokollá teszi végső napjait....

És ha az meghal, s ha már az anyaföld, az édes, a jó, magába fogadta, mint lesz ő egy férfi akaratahoz lánczolva, kit gyűlöl, s a ki elől nem lesz menekülés.*

---

* A régibb zsidóknál a nő, férje halála után, csak annak öcscséhez mehetett nőül s mással csak úgy léphetett új házasságra, ha az e jogáról írásban lemondott. Ez írást *Chelizeh*-nek nevezték. Ezt a tárgyat vette alapul a fentebbi elbeszélés. Sz. J.

Oh! milyen igaztalan minden a világon. Mily könnyen kihál a hit, s mily sivárság az egész földi lét!

- Eszter! - riasztá fel egy hang az álmodozót. - Jőjj haza. Az urad hivat. S gyorsan jőjj, ha életben akarod találni.

.....Ah! a gyilkos!

A nő sietve, lélekzet nélkül emelkedett fel s futva rohant a város felé. Nem tudta, mint nyitja fel az ajtót, s mint botorkázik be egy homályos szobába, a hol egy halálos beteg nehéz lélekzése hallható.

Az ágyon egy nagy, sovány férfi ült, a kinek arcát össze-vissza nőtte a szakál; arcza halovány volt s csak mélytüzű szemei villogtak. Előtte valami zsidó nyelven irt könyv feküdt, tele a héber philosophia tételeivel; abból nézett fel, mikor a nő a szobába lépett.

- Jőjj ide Eszter! - szólt s hangja akkor is csendes és nyugodt maradt. - Ül ide mellém és hallgass meg: mert fontos az, a mit mondani kívánok.

A nő melléje ült az ágyra s szemeit nem tudta hozzá felemelni.

- Halálom órája közelít, - szólt a férfi - s én jól érzem azt: itt, a szivemben. Már nem soká tarthat. S nem is félek tőle, sőt boldog vagyok, hogy közellétét érzem. De mielőtt eltávoznám e földről örök nyugalom helyére, lelkemet egy tehertől kívánom megmenteni. Téged illet az. Ül ide mellém s jól vigyázz szavamra!

A nő még lélekzetét is elfojtotta.

- Én tudom titkodat, - szólt a férfi s egy perczig szünetet tartott beszédében. - Én tudom, hogy te nem szeretsz engem. Nem mostantól kezdve s nem öcsém szavaiból; én már régen olvasok lelkedben.

- Ah! Istenem! - suttogá a nő a homályban.

- De azért nem haragszom rád, Eszter. Nem tehetsz te arról. Tudom én azt. Megvallhatom e pillanatban. Oh! én már régen kísérlek figyelemmel. Utánad lopódtam az éjszakákon, midőn te lopva keltél fel ágyadból s én álmodot hazudtam szemeimre. S azután láttam, kivel találkozol. Minden szavakat kilestem. Jól hallottam én, mint utasítád őt el, mint hivatkoztál én reám, ki ellen nem kívánsz vétket elkövetni s mint küldted el őt messze útra, csak hogy a kísértésnek ellent állj. Nem haragudtam rád Eszter! Sajnálalak. Nem tehetted te arról. Ezt az érzést is az «örökké egy» csepegtette szivedbe s én annak minden intézkedésében megnyugszom.

A férfi elhallgatott egy perczre, de csakhamar folytatá:

- És én kívánom a halált, mely te neked szabadságodat visszaadja. De egy dolog nem enged megpihennem. Ha én meghalok, te öcsém akarata nélkül soha férjhez nem mehetsz s ha ő úgy kívánja: örökké viseled özvegységedet.

- Oh! ne beszélj így, - suttogá a nő. - Mily gondolatok lopóznak te hozzád. Dehogy halsz meg s dehogy kívánnék én férjhez menni, ha te özvegységben hagynál.

- Nem akarom én azt, - folytatá a férfi s szemeit a levegőbe mereszté, mintha ottan beszélne valakivel. - Neked boldognak kell lenned. Én kívánom azt! Neked egyesülnöd kell avval, a kit szeretsz, s én nem akarom, hogy halálom után is boldogtalanná tegyelek!

A nő nem szólt, csak a férfi kezét fogta el, s azt halmozá el csókjaival.

- De erre csak egy mód van - folytatá az, s arcza egészen megváltozott a míg beszélt. Látszott, mily küzdelmébe kerül az, a mit mondani akar. Iszonyú tusa dúlhatott lelkében. - Csak egy

mód van - folytatá. - Ha én még halálom előtt elválok tőled s így öcsémnek minden joga azonnal megszűnik hozzád.

- Nem, nem! - kiálta a nő, rémülten tartva kezeit maga elé! - Soha az életben. Veled maradok az életben és halálban, veled drágám, a ki olyan nagyon jó vagy hozzám.

- Nem, annak nem szabad megtörténni! - suttogá a férfi, s hangja a sok beszédől egészen elgyengült. - Ne légy gyermek, Eszter! Nekünk el kell válnunk, hogy te boldog lehess azután. Nem volna a sírban sem nyugtom, ha téged boldogtalannak hagynálak. Hiszen én tudom, hogy te becsülsz engem. Tudom én azt, azért az elválás nem fog a mi viszonyunkon változtatni. Eljössz te azért az én pihenő helyemhez s rá fogsz borúlni sírhalmomra. Tudom én azt és boldog vagyok.

- Oh, te égi jóság! - suttogá a nő.

- De sietnünk kell Eszter. Érzem, hogy már nem sok van hátra itt alant. Sokszor valami fényt látok s én tudom mi az! Mennyország, tulvilág! Már nem sokszor kel fel a nap - s én együtt leszek őseimmel. Meglátom a patriarkhákat - s oh! milyen gyönyör lesz az. De addig neked is boldognak kell lenned Eszter. Hívd elélem öreg barátomat, kivel minden bajt megosztottam az életben, az elmegy s elhozza a rabbit, ki bennünket elválaszt egymástól. De gyorsan járjon, semmit se késsetek. Hívd ide, ha nem akarod megrövidíteni napjaimat.

- Oh, minek gondolsz te arra! - rebegé a nő.

- Hívd, ha nem kívánod halálomat, - szólt a férfi s harag tükröződött pillantásában, a miért ellene szegülnek kívánatának. Attól megijedt a nő, s kiment a szobából. Néhány perc múlva egy másik férfival tért vissza a beteghez.

- Csakhogy itt vagy, - suttogá az. - Kérni akarlak valamire. Hiszen te mindig jó voltál hozzám. Most sem tagadod meg kérésemet. Menj el és keress fel egy rabbit valahol s a nélkül vissza ne térj hozzám. Akárhonnan hozod, de itt legyen. S gyorsan járj, mert én már nem sokat várhatok. Megteszed-e nekem utolsó kérésemet?

- Elhozom, - szólt a férfi megindulva, s kezet rázva a beteggel, azonnal útnak indult.

S az csoda volt, a mi ezután történt. A beteg férfi állapota rosszabbra fordult s rabbi még egyre nem jött el, hogy utolsó óráit megnyugtassa. Már két nap mult el és két éj és még semmi hír közeledtéről. A beteget gyötré a láz s kínozták a fájdalmak: de a lázban is egyre az elválásról álmodott s nyugtalanul hanykolódott fekhelyén. A harmadik nap reggelén magához tért. A vihar elült s a nap kisütött azalatt. A zsidóváros szűk utcáiban a napfény játszott az ablakokon. Mindenütt mozgás és élénkség volt. A beteg felkönyökölt ágyában. Szemei ragyogtak, mintha ismét ama fényt látták volna a levegőben. Hangja bágyadt volt s gyenge. Csak suttogni birt már.

- Még most sem jött-e meg? - szólt.

- Nem, de nyugodj meg, - rebegé Eszter. - Ne is jőjön soha, minek válnánk mi el egymástól?

- De én nem halok meg addig, míg el nem jön, - suttogá a férfi. - Az én akaratom erősebb a halálnál. Te neked boldognak kell lenned. S bár érzem a halált, nem megyek utána, míg ő itt nem lesz.

Este még rosszabbul lett a beteg. A bágyadt őszi nap csendesen tűnt el az erdőségek mögött s odakünn nagy hidegség borult a hegyekre. Mintha a leszálló nap minden nyugalmaát elvitte volna, izgatottan hanykolódott fekhelyén.

- Jönnek-e már? - suttogá néhányszor.

Lassankint leszállt az éjjel is; a nép, a zaj elhallgatott lassankint, s az egész városra mély csend borult. A beteg úgy érzé, hogy a levegő zúg körülötte s fényes víziók lebegnek szemei előtt. - Nem, nem megyek még - suttogá néhányszor, vagy legalább hitte, hogy suttogja. Félig álom, félig ébrenlét borult szempilláira s arczát a láz egészen kipirította.

- Oh! mint szeretlek, - sugá öntudatlan s mintha valakit megölelt volna a levegőben. Imádlak Eszter! Tudom, hogy te nem szeretsz, de azért jó vagy! Ah! te menekülsz előlem, te futsz! Eszter! Eszter! Nem, nem, visszajössz ismét, s itt maradsz nálam, ugy-e Eszter?

Oh milyen kín volt ezt hallgatni a nőnek.

Éjfélkor koczogtak az ablakon s a feltárt ajtón végre belépett a rabbi. Most érkezett meg s azonnal ide sietett. A beteg fölbredt a zajra s mikor a belépőt meglátta, egészen magához tért.

- Ah! csakhogy itt vagy! - rebegé. - Ha későn jöttél volna! Milyen iszonyú lenne az! El kell választanod bennünket! Gyorsan, mig késő nem lesz.

A rabbi az ágyhoz lépett s a beteg felemelkedett fekhelyén.

- Jőjj ide Eszter, - suttogá a nőnek, hangjában végtelen gyöngédséggel.

A nő az ágy mellé lépett. Csak egy mécs égett a szobában, s annak a fényénél olyan halavány volt mind a két arcz. A rabbi néhány imát mormolt magában.

- Elválasztalak benneteket - szólt. - Mondd meg az okot, mely elválni késztet.

A férfi még jobban felemelkedett. Minden erejét összeszedte. Egyszer mozgatta ajkait, mintha szólni akarna. Azután suttogni kezdett. «Gyűlölöm! Gyűlölöm!» S a míg a rabbi e szavakat ismétlé magában, gyöngéden, lágyan nyúlt a nő keze után s azokat ajkához szorítá. Azután még egyszer ismétlé «gyűlölöm»; akkor szemei megvillantak, mintha újra ama túlvilági fényt látná s szó nélkül, mereven dült hátra vánkosaira.....

A SZERELMES AKTOR.

Ötven év előtti történet.

Jó ötven esztendővel ezelőtt, a boldog emlékezetű Gardó Sámuel uram direktorsága idejében, sokkal jobb dolguk volt a vidéki színészeknek, mint mostanában. A néhai igazgató úr nem szükségből választotta ezt a pályát, melyet sokan a nyomorúság iskolájának szeretnek elkeresztelni, hanem valóságos szenvedélyből és szeretetből a kalandos élet és a «világot jelentő deszkák» iránt.

Ha zimankós, hideg téli napokon a zord hófúvások valami elhagyott erdei csárdába kényszerítették be az egész truppot: azt a direktor úr épenséggel gyönyörűségnek vette, s a helyett, hogy a sors ellen deklamált volna mindenféle frázisokat, inkább a keresztlábú asztalt terítettette fel s az éhes társaságot egytől-egyig megvendégelte. Ha ilyenkor egy magányos czimbalmos találkozott a kályhaszögletben: azt menten fölverték és egész reggelig eltánczoltak a nótája mellett.

Csakhogy fő gyönyörűségük mégsem az ilyen téli napokon szokott lenni, hanem nyáron, a mikor az egész társaságban senki sem találkozott, a ki valamelyik uralkodó német herczeggel cserélt volna pipát.

Tudniillik, mint már mondtam, a direktor úr nem volt szegény ember. Az apjától ötszáz hold birtok maradt rá; a mit ő jó kezeléssel hétszázig megnagyobbított. Állt pedig ez nemcsak termőföldből és erdőből, hanem egy kis szőlőhegyből is a híres Badacsonyan.

Tehát a mint a legelső nyári nap megérkezett: a trupp, ott a hol volt, felszedte magát s minden gondolkodás nélkül nekiindult Badacsonynak. Ott azután a nőket a nyári lakás belső szobájába kvártélyozták, míg a férfiak közül ki a présházba, ki pedig a padlásra helyezte el magát, a hol, az illatos szénakötegek között, a nyári évad éjszakáit nagyon kellemesen el lehetett tölteni. Hogy már most ilyen egy világbolondító, jó kedvű «komédiás»-had egy egész nyár alatt itt mi mindent elkövetett: azt már tessék elképzelni.

A Balaton ott volt a közelségben: azon szép holdas estéken nagyszerű csónak-kirándulásokat tettek s benn a víz tükrén sorra dalolták azokat az érzékeny nótákat, a miket az akkori idők operái fentartottak számunkra. S a szomorú, érzelmes dalok közben egyszer-egyszer kigyúladt az egész tó tükre; s a parton állók a velencei éjszakákat látták maguk előtt, a görögtűz fényében tündököelve. A körüllevő birtokosság szerette is ezért a jókedvű csapatot s néha-néha úgy megvendégelte és megittatta őket, hogy azok az egész hegyet felverték a dalaikkal.

Az az esztendő, a melynek badacsonyi krónikáját én itt leírni akarom, nagyon híres volt egész Magyarországon. Akkor volt az a szüret, a melynek párjára maig sem emlékeznek.

Irtak akkor ezer nyolczszáz harmincznégyet.

Ebben az évben senkinek sem volt elég a hordókészlete. A ki azt gondolta, hogy teljesen ellátta magát: csak a szüret alkalmával vette észre, hogy a sok jó, drága bort a földre kell eresztetni. Sokan árkokat ástak, a melyeket így-úgy kiköveztek: azokat töltötték meg musttal. A szüretelők nem pénzben kapták fizetésüket, hanem borban; egy napra félakót. Akkor volt csak jó dolguk a víznemisszáknak. Egy itcze bort örömet adtak egy krajczárért s ha valaki két krajczár-árut megivott: a harmadik itczét ingyen kapta meg.

Estek is akkor olyan szüretnek, hogy azoknak párját maig sem látta senki.

Nemzetes Gardó Sámuel uram is ki akart tenni magáért. A szüret utolsó napjára az egész hegyet meghívta. Természetesen mind megigértte az eljövetelet, mert az «aktoréknál» kitünő mulatságra volt kilátás.

S ha megigérték: meg is tartották a szavukat. A kitűzött napra az egész hegy beállított.

Legelsőnek is megjelent Mérey András, híres fiskális S-en; a kinek fogásait még azóta sem tudta senki sem felülmúlni. Vele jött a leánya is: Máli kisasszony, igen szép, karcsú teremtés, a kinek halavány arczához nagyon jól állottak a szőke haj és villogó fekete szemek. Utána érkezett meg az s-i főbíró; akkoriban híres, tekintélyes férfiú, a kinek szigorúságát az egész Dunántúl ismerte; azonkívül a jó, öreg G. Dániel, pesti egyetemi professzor, kedélyes, derék ember, híres történettudós; beállított egy pár provinciális poéta is, a mely osztály akkor még sokkal jobban szerette a bort, mint mostanában; és még mindezekén kívül az egész szőlőbirtokosság, ott nyaraló urak, mindnyájan a feleségeikkel és a leányaikkal. No meg hogy végre a legfőbbet is ki ne feledjem: a sokat emlegetett S. híres cigánybandája, az akkor nagy hírnek örvendő «Pákosz Gyuri» kitünő primás, valóságos virtuóz, de a legrútabb férfiú az egész föld kerekéségén.

Mindennyi sok népség között a legnagyobb figyelmet két alak ébresztette az egész társaságban: a fiskális, Mérei András, és a leánya, a szép Máli kisasszony.

A fiskalist voltaképen le sem tudom írni. Kicsiny, összetöpörödött emberke volt, rettenetes hosszú szemöldökökkel. Ha beszélt: az r-eket szörnyen megropogtatta s a szavak végét elharapdálta; s ilyenkor a kis felkunkorodó bajusza úgy mozgott ide-oda, hogy azt nézni kész nevetség volt. Ennélfogva szóbelileg nem is tudott sohasem valami hatást elérni; ámde írásban nem volt nála fűfingosabb férfiú hét vármegyében. Az egész corpus juris ott volt a kisujjában; a törvényczikkelyeket nem üvegalmáriumban tartotta, hanem a fejében. Iszonyú memoria!

Hanem a leánya: az már egészen más volt!

Tessék elképzelni egy halovány arcot, a melyből két koromnál feketébb szem mosolyog ki az emberre; karcsú derekat, melyet nem a vállfűző tett oly sugárrá, kígyómódra hajlóvá, hanem a fiatal ruganyosság; hosszú, lefolyó szőke haját, a melynek színe vetekedik az aranyéval; s mindehhez igazi arany kedélyt, örökös jó kedvet; az egész alak egy tizenhét éves gyermeké, a ki még nem tudja, mi az a komolyság.

Azt már azután mondanom sem kell, hogy a szép leány sohasem volt társaság nélkül, sőt inkább mindig annyian vették körül, hogy azt még csak leírni is sok volna.

De mindennyi sok udvarló közül a legállhatatosabb egy fiatal aktor volt, a ki az egész estén át még csak el sem mozdult a szép leány mellől. S hogy az igazat megvalljuk: Máli kisasszony ezt nem vette neki rossz néven, minthogy a fiatal ember szép és derék férfiú volt, a ki a mulattatás mesterségét kitünően értette.

Annyira ment a barátság, hogy egyszer, mikor senki sem volt közelben (ilyen szüret alkalmával nem igen veszik észre valakinek a hiányát), Kosztolányi úr (ez volt a szép aktor neve) szerelmet vallott a szép leánynak. A mire az nagy búsán azt felelte:

- Jaj, csakhogy nekem már vőlegényem van, tekintetes Rőcsey Miklós, vármegyei viczenótárius úr személyében, a ki ugyan már nem valami fiatal legény, de azért engem mindennél jobban szeret. És nekem az édes atyám parancsának engedelmeskedni kell, a ki azt kívánja, hogy Rőcsey úrhoz menjek nőül.

- Hát Máli kisasszony szereti Rőcsey urat? - kérde Kosztolányi.

- Az atyám kívánja és én nőül megyek hozzá.

- Hát én irántam nem érez semmi vonzalmat Máli kisasszony? - kérdezé Kosztolányi, olyan búsán, hogy a kis leány nagyon megszánta.

- Nem mondtam azt, - szolt a szeméit lesütve s a köténykéjével játszogatva. - Talán tudnám is szeretni, de az atyám mást kíván és én engedelmeskedem.

- No akkor minden jól van! - szolt örömmel az aktor. - A viczenótáriust nem szereti, én irántam pedig érez valami vonzalmat. Édes angyali Málim! s összecsókolta az odatévedt kis kezecskét. «Majd csak kitalálunk valamit.»

Attól fogva azután nem is lehetett az egész társaságban jobb kedvű embert találni Kosztolányi úrnál; a mely változás okát azonban nagyon kevés vendég gyanította. Az egész szüret minden multságát ő rendezte: a tánczot, a mely tartott kivilágos kivirradtig; a nagy görögtüzet, a melynek fényénél az egész környék, a messze Balaton mind tündéri fényességben úszott; a puska- és tarackklövéseket, a melyekkel az egész vidéket felverte. Mi volt ez azonban ahhoz az ijedséghez képest, midőn a hegytetőn egy egész sor tüzes-fejű ember jelent meg, iszonyúan meredező szemekkel s összeszorított fogakkal; a mi ismét Kosztolányi úr munkája volt, csinálva huszonnégy darab úri tökből, ugyanannyi gyertyával felszerelve. Hát még az a sok egyéb multság, a mit a vendégek szórakoztatására kifundált! Derék ember! Jókedvű ember! mondta mindenki.

De különösen a fiskális Mérey András uramnak tetszett meg a fiatal ember, s ezt a tetszését nem is igyekezett titkolni senki előtt, sőt inkább majd minden perczben össze-vissza ölelgette Kosztolányi urat, fel-felköszöntve rá a poharát:

- Az Isten éltesse az én dechék aktoch bachátomat! Hej! semmit se búsuljunk!

- Nem, a' világért sem, bátyám! - mondá Kosztolányi, poharát az övéhez ütve.

Attól fogva aztán nagyon gyakori vendég volt Kosztolányi úr a fiskális szőlejében. Ilyenkor Mérey András uram egy perczre sem eresztette szabadon, hanem bevezette a pinczébe és sorba kóstoltatta vele a sok különféle termést, kezdve ötven-hatvan évvel ezelőtti borokon, a melyeket még Mérey uram Istenben boldogult édes atyja, Mérey György szeptemvir szüretelt hajdanában. Ott álltak sorban a czifra évszámos hordók, régen elhalt kádárok remekei, mindenféle szép felírásokkal. A sok «Vivat patria», «Vivat Hungaria» közt a régi jó mondás: «Vina bibant homines, animalia caetera fontes», a mi annyit tesz magyarul: «Ember a bort igya meg, minden más állat igyék a forrásból.» Régi és új hordó-óriások, hatvan bornemzedékkal megtöltve, szép kettős sorban a fal mellett. Ez volt Mérey uram dominiuma! Ha ezek közt volt, minden pört, minden paragrafust elfelejtett. Kosztolányi úrnak egész délutánokat el kellett tölteni a kóstolgatásokkal, a mik véget soha sem értek.

(Az már aztán nagyon természetes, hogy az aranyszínű, csillogó nedvnek egy külön billikomot csináltatott Mérey uram, a melyre egy jókedvű szüreti jelenet alá, a Mátyás király híres billikomának két végső sora volt vésve:

«Untig igyál azért, csak vígságot ne bonts,
És ez billikumot, barátom el ne ronts!»)

Bizony ilyenformán még arra is alig maradt idő, hogy a fiatal ember Máli kisasszonynyal egy-két szót válthasson. De azért, a míg Mérey uram egy-egy levelet megírt, vagy más egyéb dolgot végzett, az aktornak mindig volt alkalmá Máli kisasszony kezét megcsókolni, fülébe édes szavakat suttozni, s egy-egy szép könyvet átnyújtani, a melynek forróbb helyeit figyelemmel aláhúzni el nem mulasztotta.

Így jött el lassanként október utoljára, a mikor is az egész trupp neki készült az indulásnak: csomagolt, búcsúzott, hogy másnap hajnalra, mikor a nagy terhes kocsik itt lesznek, készen legyen az utazásra.

Kosztolányi úr is átment utoljára Mérey uramhoz, hogy a búcsú poharat kiigya s az öreg úrtól és leányától, a mint illik, érzékenyen elbúcsúzzék.

Bizony öreg este lett már, mikorra a búcsúzás megtörtént. Mérey uram százszor meg százszor átölelte az aktort s nem győzte sajnálni, hogy a patriarkhális együttlével immár véget ért.

- Isten önnel Máli kisasszony, - szólt Kosztolányi úr a leánynak, mikor az is kezét nyújtotta.

- Az Isten áldja meg, - felelt a lány s nem is könyezett, mikor elváltak.

Alig tűnt el az aktor a bokrok mögött, egy könnyű kocsi kanyarodott be a Mérey uram szőle-jébe vezető úton. Abban ült Rőcsey Miklós viczenótárius, Máli kisasszony vőlegénye.

Ez épen jó volt, hogy az öreg úrnak lágyulni kezdő szívét megkeményítse.

Késő éjszakáig elpityizálgattak, s a közeli falu órája rég elütötte az éjfél, mire nyugodni tértek.

Másnap későn keltek fel mind a ketten. Mérey uram, a ki hozzá volt szokva, hogy rögtön, a mint felöltözött, egy pohárka szilvóriumot hörpintsen ki, csudálkozva vette észre, hogy a megszokott pohara nem áll ott a reggeliző-asztalon, a melyet pedig a leánya, mindjárt, a hogy a cseléd megterített, oda szokott készíteni.

- Még nem is kelt fel a kisasszony! - szólt a cseléd, mikor Mérey uram ennek oka felől tudakozódott.

- Nem kelt föl? - kiáltott az öreg úr. - Szinte lehetetlen! S ment maga a második szobába, hogy majd fölkelte és megpirongatja. Ennyi ideig elaludni!

Csakhogy furcsa meglepetés várt rá!

A Máli kisasszony ágya egészen érintetlennek látszott. Abban senki sem feküdt az éjszaka. Az ablak pedig, a mely a szőlőre nyílt, tárva-nyitva állott előtte.

- Jaj! Elrabolták a leányomat! - kiáltott Mérey uram. - Hogy ezt megértem! Hogy ez történt rajtam! Oh! minden szentek az égben, segítsetek!

A nagy kiáltásra Rőcsey úr is beszaladt, félig felöltözve.

- Elrabolták a menyasszonyát! - kiáltott rá az öreg úr, alig tudva szóhoz jutni az ijedségtől.

- *Elrabolták?* - szólt Rőcsey úr. - Azt hiszem, hogy nem *rabolták*. - S azzal egészen közel hajolt a Mérey uram füléhez. - Azt hiszem bátyám, hogy önkényt ment el.

- Mit mond az úr?

- Hogy megszökött az aktossal.

- Micsoda aktossal?

- Kosztolányival.

- S hogy meri ezt mondani az úr?

- Mért ne merném?

- Az én Máli leányomra? Ezért felelni fog az úr! - kiáltá a fiskális, viczenótárius Rőcsey urat hatalmasan megfenyegetve az újjával.

- Beszéljünk okosan, bátyám! - szólt a megtámadott vőlegény. - Mérlegeljük meg a körülményeket. Kosztolányi nagyon sokszor együtt volt Máli kisasszonynyal s az én kedves menyasszonyom sem igen idegenkedett a szép aktortól. Aztán meg leányt rabolni nem is divat már ma, s a kit el is rabolnának, bizony alig engedné magát egy kis kiáltozás nélkül elvitetni. Már pedig én arra a legmélyebb álmomból is felébrednék.

- De hogy megszökött volna, ezt még sem tudom elhinni, - szólt félig síró hangon a fiskális. - S akkor a kis éjjeli asztalkára esett a tekintete.

- Egy levél! - kiáltott.

Valóban egy formás, kedves külsejű levél feküdt az asztalkán. Annak a címe egy percze sem hagyta tovább kétségben Mérey uramat. Szép, vékony betűkkel volt ráírva: «Kedves atyámnak.»

A nagy izgatottságtól alig tudta azt fiskális uram felbontani. A míg elolvasta is: egyre felmeg lehúzódt a bajusza, a mi nála a legmélyebb harag jele volt. Remegve dobta oda a levelet Rőcsey úrnak.

- Olvassa ezt! olvassa ezt, bachátom!

- «Kedves, jó, édes atyám! - (szólt Rőcsey úr, a mint a levelet fenhangon olvasni kezdte.) - Ne haragudjál reám, hogy ezt elkövettem. De vajjon tehettem-e mást, ha avval egyesülni akartam, a kit minden álmom elém varázsolt, az ifjúság, a szépség és a lelki nemesség fényétől körülsugározva? Itt egy házasság vár reám, mely örökre boldogtalanná tenné életemet, ott egy álmom, mely tündérszép, atyám, s melyből mind a halálig nincsen fölédzés. Jól tudom, hogy e lépéssel egész családomat meggyaláztam, hiszen az ő osztályát még ma is «komédiások»-nak nézik, a kiknek tisztes társaságba nincsen bemenetelők. Te tudod atyám, hogy ő sokkal jobb és nemesebb, mint ama «tisztes társaság» legnagyobb része. De hát ezt a világ még sem fogná elhinni, és ezért nem is kívánom, jó atyám, hogy nekem nagy gyöngeségemért megbocsáss. Feledj el s ne gondolj rám; én, bár könyeim e papírra hullanak s maga a gondolat is elfacsarja szívemet, sohasem fogok szemeid elé kerülni. Bocsáss meg, drága atyám! Még egyszer kérlek: bocsáss meg! Szerencsétlen leányod: *Máli.*»

- Drága, szép stylus! - szólt Rőcsey úr, a szemeit törölgetve.

- Mit akar az úr a stylusával, mikor a menyasszonyát elrabolták, - kiáltott heves hangon a fiskális. - De ki is látott ilyet életében? Hogy ő nem akar a szemeim elé kerülni! Hogy ő elalszik s álmodik egész a halálig! No várj csak! Majd fölédztelek én! Majd adok én teneked! Meg annak a másiknak! Várj csak, te kígyó! a keblemen melengettelek, mégis megcsíptél. No várj csak!

- Hát mit akar tenni urambátyám?

- Hogy mit akarok? Utánok menni és visszahozni a madarat. A másikat pedig elevenen megégetem.

Már csak per «másik» beszélt az aktróról!

- Azt mondták, hogy Sümegre ment a trupp! - szólt Mérey uram, a mint egy kissé lecsillapodott. - Oda még ma este utánuk megyünk.

Nosza szakácsnének, cselédnek rögtön hozzá kellett fogni az utipogácsa sütéséhez. Mert azt senkinek sem szabad megtudni, mi az oka az utazásnak. Sőt még a pinczetok és a fain jó verpeléti is a kocsira tétetik, nehogy az utazók szomorúságát ki lehessen találni.

Szép, derült őszi alkony volt, mikor a kis kocsi a szőlők közül levezető úton kikanyarodott. Az út két felén a gazdag termésű gyümölcsfák ágai egészen a kocsiba hajoltak. Az aranypiros

körték, hamvas szilvák csakúgy kínálkoztak a leszakításra. Néhol-néhol még szüreteltek is, s az eldugott présházakból víg dal hangjai s egy-egy puskalövés hangzottak le, annak bizonyosságául, hogy ott még a tavalyi termésből is maradt meg valami. A nap csöndesen tűnt el a messze somogyi partok hegyei mögött, s az egész Balatont fátyolába borítá lassanként a le szálló alkonyathomály. Csak egy-egy tanya látszott az út mellékén, s egy-egy pusztai kút gémje ágaskodott a láthatár fölé. Mindenütt a zamatos gyümölcs üde illata érzett s a Balaton áldott levegője vevé körül utasainkat.

Mérey uram maga hajtá a lovakat, míg Rőcsey úr csöndesen pöfékedett a természetes tajtpipából. Oh, ezek a tajtpipák! a régi, jó táblabíró-világ tisztos maradékai: rólatok mennyi rege él egy-egy urambátyám ajakán s ezüstös kupakotokhoz mennyi édes emlék fűződik! Abban az időben még a szolgabíró is akkora tajtpipákkal utazott, hogy elég volt kétszer-háromszor megtömnie, hogy az egész járásában ki ne aludjék. Vajjon a pipa volt-e oly nagy, vagy a járás volt-e oly kicsiny: máig is eldöntetlen kérdés.

Éjfél felé járt már az idő, mikor a kocsis a kis mezőváros határába érkezett. A nagy korcsmából barátságos fény vetődött az útra s egynehány cigány czinczogása hallatszott.

- Itt vannak-e a színészek? - kérdezé Mérey uram az elősiető korcsmárostól.

- Itt van mind, tekintetes uram, azok mulatnak odabenn, - felelt a korcsmáros, a ki az érkezettekben vármegyei urakat sejtett, akkoriban nagy patronusait az utazó «komédiások»-nak.

Mérey uram nagy haragosan nyitotta fel az ajtót, míg a viczenotárius, mint valami Sancho Panza, csöndes rezignációval ballagott utána.

Odabenn a cigányok éppen a legvígabb nótát húzták s a nagy füstfellegben alig lehetett egyebet látni, mint egyes tánczoló párok alakjait; de annál jobban lehetett hallani a víg dalolást, a hangos kurjongatást, a mi egy-egy kancsó bor mellől kihangzott.

A mint Mérey uram szemei egy kissé hozzászórtak a füstfelleghez, rögtön egy ismerős alakot látott maga előtt. Az érdekes férfiú ott állt az asztal tetején és szónokolt az egybegyűlt rendeknek. Hogy mit: azt maga sem tudta egészen tisztán; lévén abban az állapotban, a mikor a teremtés remeke a magas égboltozatot is nagy bögőnek hajlandó tekinteni.

De bizony a fiskális minderről nem vett tudomást. Ő csak a fizionomiáját nézte a felmagasztosult orátornak, a mi pedig Koncz urat mutatta, a Kosztolányiék társaságnak érdemekben gazdag sugóját.

Mérey uramnak legelső dolga az volt, hogy a sűgő amúgy is ingatag álláspontját éppen lehetlenné tegye, s a vékony lábszárú Demosthenest lakonicze leránczigálta az asztal tetejéről.

- Meghaltam! - kiáltá Koncz úr, a mint az asztal mellett a földhöz vágódott.

- Ezután hal meg kend, ha meg nem mondja, hová tették a leányomat! - kiáltá Mérey uram.

A földön fekvő szónok pedig kényelmesen elhelyezkedett a padlón s azután onnan beszélt fölfelé:

- Tekintetes karok és rendek! - kiáltá a hahotázó aktor-seregnek. - Ez a férfiú itt a budai hóhér! A múlt héten fejezte le a nagy Martinovicsot, a szászvári apátot! Én magam is jelen voltam. Háromszor vágott hozzá a pallósával s az mind a háromszor csütörtököt mondott. Csak negyedszer sült el. Akkor a kegyetlen a bajuszához törölte a vércseppeket.

- Elhallgatsz te részeg állat! - dühöngött Mérey uram.

- Vérszomjas bakó távozz el tőlem! - szónokolt tovább a földön fekvő filozófus. - Papot gyilkoltál: pokolra fogsz jutni! Az ördögök szíjat hasítanak a hátadból. Az örök kárhozatba

fogsz beleesni. Úgy van ...oda... azaz.... ö...rök tűz...ha...lál...ba - dörmögé mindig csöndesebben s aztán a másik oldalára fordult s egyszeriben elaludt.

Ezzel nem lehetett beszélni. A többi jelenlevő pedig egytől-egyig idegen arcz volt Mérey uram előtt s így nem volt egyéb tennivaló, mint szépen lefeküdni, s jól kialudva, csak másnap reggel folytatni a vizsgálatot.

Másnap, alig hogy pitymallani kezdett, már talpon volt a fiskális. A sugót még épen azon a helyen találta, a hol tegnap este elszunnyadott.

- Keljen fel kend, vén bolond! - dörmögé a prókátor s jól megránczigálta az elnyújtózkodót. - Az ördög bújjék a kend álmos fejébe!

- Mit, mit? Kicsoda? Micsoda? - dörmögé a kis sugó, a mint lassanként a földi életre visszaszállt. - Áháháhá! - s egy nagyot ásított, aztán egyet nyújtózkodott s azzal újra az oldalára fordult, hogy félbeszakított álmát tovább folytassa.

- Felnyársallak, te pogány! - kiálta Mérey uram s akkorát rugott a kényelmesen elhelyezkedőre, hogy az attól menten kijózanodott.

- Jó reggelt Mérey uram! - üdvözlé a fiskálist, a mint tudomást kezdett venni a környezetéről. - De korán felkelt! Én sokáig voltam fenn az este: színdarabokat olvasgattam. Aludhatnám még egy kicsit.

- Alszik ám kend a pokolban. Ugorjék talpra, egy-kettő! A lusta fejét kendnek. - Hova tették a leányomat?

- Kit hová tettünk?

- Feleljen kend és ne kérdezzen! Hol a leányom? A kit az a gaz magával szöktetett. Feleletet, mert különben megharagszom.

- Ki az a gaz, kérem, a ki elszöktette?

- Ejnye, hogy a föld nyelje el a kend ostoba fejét. - Hát Kosztolányi; adta teremtette, hogy még a nevét is ki kényszerít mondanom.

- Hát mért keresi az úr Kosztolányit én rajtam?

- Megharagudtam ember! - dörgé a fiskális a kis babszem sugóra, - most már azután ne kérdezz többet, mert egy az Istenem, egy a lelkem, felnyársallak.

- De az Isten áldja meg az urat, - mosolygott a kis sugó, - hiszen én már Gulácson elváltam a trupptól. Azok Kosztolányival együtt rég V*-be mentek, a míg én itt Bajusz uram társulatához szerződtem.

- Hát nincs itt Kosztolányi? - bámúlt a prókátor.

- Dehogyan van! Dehogyan van! mondom V*-ben tessék a leányát rekvirálni.

Mérey uram egy szót sem szólt többet a sugónak, csak kifordult a korcsmaszobából s parancsot adott a kocsisnak a lovai befogására. Ó addig Rőcsey uramat verte fel álmából.

- No mi az megint, ipam uram? - szólt álmosan a viczenótárus.

- Éppen úgy leszek az ipa, ha itt lustálkodik az úr. Egy kettő, ugorjék talpra. Utazunk.

- Hová? - kérdé a jó férfiú, miközben öltözködni kezdett.

- Ne kérdezze az úr! Majd meglátja.

Egy negyedóra múlva már mind a két becsületes úri ember a kocsin ült s kényelmesen elhelyezkedve, pőfékelt az öblös tajtpipákból.

Kora hajnal volt még, a nap alig villant át a szürkületen, s üde, hűs szellő lengedezett a Balaton körül. Mintha az erdők is most ébredtek volna föl álmaikból: pompás fenyőillat érzett körülöttük s egy-egy fölébredt madár csicsergése hallatszott. A falukban, melyeken átutaztak, még néma csend uralkodott, csak egy-egy magányos házikóban égett a gyertyavilág, s a fallal kerített templom tornyából hallatszott le a hajnali harang barátságos hangja. A két utas csak egy-egy ökröket hajtó béressel, vagy kürtölő kanászszal találkozott, a kik alázatosan emelték meg a kaputos utazók előtt kalapjaikat. Az egész reggel oly szép volt, s az utazás oly jól esett, hogy egy perczre még Mérey uram is kiengedett a haragjából.

- Hol az a pinczetok, Pista? - szólt a kocsisnak.

- Hahó! Állj meg! Itt van, nemzetes uram, - szólt a Pista, - egészen felvidámúlva a kérdésre.

A fiskális sorba töltögette a pohárkákat, Rőcsey uramat s a kocsist is megkínálva a hamisítatlan szilvóriummal. Maga is fölhajtott két pohárkával.

A jó szilvalé egészen fölmelegítette a belsejüket. Mérey uram is jó kedvre hangolódott s Isten csudája, adomázni kezdett a viczenótáriussal.

Az ilyen anekdotázásnak meg az a tulajdonsága, hogy egyik adoma a másikat vonzza maga után s ha két jó adomázó összejő: véget-hosszat nem ér a historizálás. A magyar ember pedig mind jó adomázó: Istentől kapott ajándék.

Mérey uram annyira belemelegedett a beszélgetésbe, hogy még az ifjúkori csínyjeit is elmondta, a mik még abból az időből datálódtak, a mikor ő tabulæ regiæ notárius volt s az egyik zalamegyei követ háta mögött állt a pozsonyi diétán. Nagy selma volt az öreg; ki se nézte volna belőle az ember, mi mindent elkövetett.

- Nem is voltam ám ilyen anyámasszony katonája, mint vejem uram, - hamiskodék a bajusza alatt. - Bátraké a világ. Hej, ha én beszélni akarnék!

A viczenótárius néma bámulattal adózék jövődöbeli ipa kalandjainak s nagy szemeket meresztve pöfékelt tovább. Mérey uram új pohárral töltött magának a szilvóriumból; az minden haragját elkergette.

- Az ám öcsém! - mormogá kedélyesen. - Négyszem között szólva, mégsem bolond ez a Kosztolányi. Magam is szöktettem lányt fiatal koromban. Nagy akasztófa voltam én, te Niki, csak titkolom, tudod. Nem is olyan, mint te, málé!

Rőcsey uramat férfiúi erényeinek ez a becsmélése szörnyen bántotta, és sértett hangon válaszolt:

- Hallja ipam uram! Abból, hogy én nem beszélek: ne ítéljen! Töltsön még egy pohárral abból a szilvóriumból.

A fiskális töltött: nem egyet, hanem kettőt.

- Úgy ám öreg. Mikor nem látják, magam is kirúgok egy kicsit. Van nekem egy özvegy-asszonyom, ha azt meglátnád, tudom, még egyszer úgy tánczolna a bajuszod.

- Bruder! Annak bemutatol! - lelkesült a prókátor, a veje nyakába borúlva. Már mind a kettő jóformán becsípett. - Majd meglátod, micsoda jókedvű ember vagyok én, ha akarok. Éljen a szabadság!

Ez a szabadság ugyan semmi logikai összefüggésben nem volt az előbbi themával, de Mérey uram szükségét érezte, hogy kifakadjon.

Azonközben mind a két patriota jobbra-balra dülöngélt, mint a ki a föld vonzóerejével küzködik.

- Fidéls ficzkó ez a Kosztolányi! - szólt a viczenótárius.

- Vivant actores! - visszhangzott a fiskális s arra mind a két úr elszunnyadt.

Akkortól fogva aztán semmire sem emlékeztek többé; csak mintha álmodták volna, hogy a kocsis egy nagy kapu alá begördült, hogy ők néhány garádicson felbotorkáztak, hogy valami nyitott ágyon végig feküdtek; azontúl az emlékezet minden fonala megszakadt.

Késő délután volt, a mikor Rőcsey uram fölbredt álmából; egy nagyot sóhajtott: erre a fiskális is kinyitotta a szemeit.

- Hol vagyok? - kérde komoran maga elé bámulva.

- Alighanem a v*-i fogadóban, - ásított a viczenótárius.

- Ördögatta, de furcsa álmom volt. Mintha az úr valami özvegyasszonyról beszélt volna, a kinek engem is be akart mutatni.

- Bolond álom, - dörmögé Rőcsey úr hátat fordítva a fiskálisnak.

Azzal a két úr szépen felöltözködött s csak miután ez megtörtént: állt ki a fiskális a szoba ajtajába, a pinczért és szobaleányt föllármázni.

- Itt van a Gardó truppja? - kérdező hatalmas hangon a belépőtől.

- Oh! igenis. Itt vannak, igenis! Jaj, micsoda társulat! Már előadták az *«Ujholdvásárnapi gyermek»*-et meg a *«Csörgő sipkák»*-t. Jaj milyen szépen énekelnek bennük. Aztán a *«Szegény Költő»*-ben hogy megrikatták az embert. Ma a *«Pikó herczeg és a Jutka Perzsi»* lesz, épen most próbálják. Holnap meg....

- Hallgasson már el kend egyszer! - förmedt föl a fiskális. - Hát most van a próba. No jó! Oda elvezet kend bennünket!

- Kérem, nekem armálisom van. Én nem vagyok «kend».

- Nohát csak előre kend «nemes».

A legény dörmögött még valamit, de azért elvezette a két urat a folyosó végére, a honnan egyenesen a nagy szálába lehetett menni. Az volt a színterem.

Odabenn egy nagy csomó gyerek és cseléd bámulta a színészeket, kik a közönséges ruhájukban énekeltek és beszéltek a színpadon.

Mérey uram dobogó léptekkel jött előre s rögtön meglátta az üldözöttjét. Kosztolányi éppen valami operarészletet énekelt, míg Máli kisasszony egy másik nővel beszélgetett a színpadon.

- Dejszen most megvagy, átkozott! - kiáltá a fiskális s azzal a gyerekeket félrelökve, egyenesen a színpad felé tartott.

Erre a nagy lármára pedig rögtön megszűnt minden éneklés és szereplők és nézőközönség mind a belépő felé tekintettek.

- Jaj! az édes atyám! - rebege Máli kisasszony elhalaványodva.

- Nem kell félni, - dörmögé Kosztolányi a leánynak. S azzal egy ugrással lenn volt a színpadról s a dühöngő fiskális elé sietve, oly kordialiter csókolá azt össze-vissza, mintha legalább is egy húsz esztendeje nem látott bátyja toppant volna váratlanul eléje.

- Vivat patria! Az én derék fiskális barátom és protektorom megérkezett. Hozta az Isten közibénk!

- Hozott ám a Belzebub! - kiáltott a prókátor, mialatt a nyakába csimpaszkodó színészt lerázta. - Az ördög vigyen el mindnyájatokat! Soha nekem színész ne jőjjön a közelembe: mert én azt azonnal megmérgezem.

- Mi történt, az Istenért?

- Mennybéli szentek! Még kérdeni meri, mi történt? Hát nem rabolta el kend a leányomat? Kend haramia!

- Ah, vagy úgy! Hát azért ez a nagy fölindulás? Mondhatom, nem érdemes. Hát Máli kisasszony megkedvelte a művészetet és velünk jött. Ez az egész. A feleségem lesz és evvel az egész dolgot bevégeztük.

- A felesége? Szentséges Isten! Mit szól ehhez Rőcsey úr? Hallja kend, a viczenótárius szereti a leányomat, és kendet duellumra hívja, ha el nem hallgat. Ugy-e igaz Rőcsey úr?

A viczenótárius, látván, hogy az általános figyelem feléje fordul, zavarában alig bírt szóhoz jutni:

- Igen is, kérem alássan. Igen is...

- Most pedig már elég a beszédből! Leány, te veled majd odahaza beszélek. Kend pedig ne kerüljön többé a szemem elé. Egy, kettő, előre!

A leány mindeddig sápadtan ült helyén; de e szavakra fölugrott és könyezve borúlt az atyja lábaihoz.

- Oh! atyám! Ne adj engem Rőcsey úrhoz, mert az nekem halálom lesz. Kosztolányit szeretem és ő is szeret engem. Boldogok leszünk, atyám, ha egymáséi lehetünk. Ne légy előítéletes, atyám! Ne semmisítsd meg boldogságomat. Gondolj sírban nyugvó anyámra: mit szólna ő, ha engem boldogtalannak látna. Édes atyám!

- Édes bátyám! - folytató a színész. - Legyen jó hozzánk! Én méltó leszek leányára. Ne tagadja meg tőlem!

- Eh! elég a sczénákból! - förmedt föl a fiskális. - Semmi beszéd. A koci vár reánk; mehetünk.

- Tehát jó! - szólt a színész s hangja a visszafojtott könyektől reszketett. - Vigye el a leányát, Mérey uram! De vissza fogja adni, az Istenre esküszöm!

- Jó! Jó! - dörmögé a fiskális s azzal kézen fogva vezette ki leányát a teremből. Máli kisasszony zokogva nézett vissza a színészre: mintha egész lelke annál maradt volna.

- Hát maga mit vár ott? - kiáltott vissza Mérey uram a viczenótáriusra.

Mindenki oda nézett.

Az érdemes férfiú kezével takarta el arcát és hevesen zokogott. A lefolyt jelenet nagyon meghatotta.

- No hát miért sír, mamlasz? - dörmögé a prókátor.

- Kérem én nem sírok, - felelt vissza Rőcsey úr sértődötten, miközben lefolyó könyeit törölgette.

A lovakat kevés percz alatt befogták s a koci nemsokára kigördült a vendéglőből.

Még aznap este S*-en voltak: Mérey uram állandó lakóhelyén.

Hogy a következő napok mily sok bút okoztak: azt nem szükséges elmondani. Szegény Máli kisasszony folyton csak sírt s Mérey uram, ki minden megtörtént dolog daczára nagyon

szerette a leányát, sokszor vette észre, hogy a rendes és természetes jogi kifejezések helyett mindenféle ostobaságokat ír az aktákra, a melyek felett az öreg őrök mormogva szokta a fejét megcsóválni. Rőcsey úrról, kinek jó szívét mindenki ismeri, szükségtelen többet mondanunk; hiszen az természetes, hogy Máli kisasszony baja őt is gyakran megríkatta. Minden bánatnak ő volt az oka; de bizony szegény igazán nem tehetett róla.

A fiskális várta egy ideig, hogy a vőlegény sürgetni fogja a lakodalmat; de bár Rőcsey úr mindennapos vendég volt, a legkisebb célzást sem tette, sőt inkább mindjobban beletörődött a szomorúságba.

- Hát mi célja van magának a leánnyal? - fakadt ki végre a derék férfiú, miközben fel- és alátáncoltak a szemöldökei.

- Nekem, kérem, semmi, - hüledezett a viczenótárius. - Nekem egyáltalában nincsenek céljaim.

- Hát talán nem akarja elvenni a leányomat?

- De kérem, hogyan akarnám!

- Hát akkor miért nem törekedik, hogy megszeresse? Miért nem hizeleg neki, miért nem tesz ígéreteket, miért nem sóhajtoz? Hát azt hiszi az úr, hogy a sült galamb a szájába repül? Micsoda mamlasz magaviselet az egy házasulandótól?

- Hogy én sóhajtozzak! - vélé a vitéz férfiú s ezen a gondolon annyira elbúsult, hogy éppen egy szót sem tudott válaszolni.

- No mert csak azért mondom! - folytatá Mérey uram egyre mérgesebben. - Ha az úr netalán cserben hagyá a leányomat; ha csak bolondítás volt a célja: hát akkor jobb lett volna meg sem születnie. Mert én duellumra hívom az urat, és Isten úgy segítjen, felnyársalom.

- Kérem, nekem jó szándékaim vannak.

- No hát azért mondom. Két hét alatt legyen valami. Az ördögbe, mikor én ilyen fiatal voltam: nem kellett nekem ilyenre biztatás.

- Hogy én sóhajtozzak! - dörmögé szegény Rőcsey úr, mikor a fiskális házat elhagyta. - Tudom is én, hogyan kell sóhajtozni! Az ördög vigye el ezt az egész históriát!

Az a gondolat, hogy két hét alatt vagy hódítania kell, vagy felnyársalják: minden jó kedvét megszüntette.

Búsan ballagott hazafelé.

A midőn azonban a vármegyeház kapuja előtt eltántorgott: egy erős kar ütött vállára s egy jól ismert, derült hang hallatszott:

- Szervusz Niki bácsi! Épen magát kerestem.

Rőcsey úr felnézett; hát ki állt előtte más, mint a vetélytársa: Kosztolányi úr, vígan és derülten nézve a szeméi közé.

- Csakhogy találkozunk, Niki bácsi. Sok újságot kell mondanom.

Azzal karonkapta a viczenótáriust s vitte ki magával a városon kívül, a hol a hosszú jegyenesor terült el: kedvencz sétahelye a s*-ieknek.

- Így, most már egyedül vagyunk, - kezdé el a színész jókedvűen. - Most már kényelmesen beszélgethetünk. Hát először is azt kellene bizonyosan megtudnom, vajjon Niki bácsi a mi pártunkon van-e, már értem az én és Máli kisasszony közt létrejövendő házasság pártján? Erre azonban kérdés nélkül is tudom a feleletet. Eléggy tapasztaltam a Niki bácsi jó szívét s így jól

tudom, hogy mitsem óhajt jobban, minthogy a mi szerelmünk minden akadályon győzedelmeskedjék. Multkori könnyei.... oh édes jó Niki bácsi.... ugy-e, nem csalatkozom?

- Igen ám, csakhogy Mérey úr felnyársalással fenyeget, ha nem hódítom meg a kisasszonyát.

- Ördögbe! Csakhogy nem félünk ám tőle. Teringettét! Nem azért vettünk részt a kilenczediki inzurrekcióban, hogy holmi prókátor fenyegetésétől megijedjünk. No, nem igaz, Niki bácsi?

- Igen, csakhogy Mérey nagyon elszánt, ha méregbe van.

- Elszánt! Félünk is mi az ő elszántságától. A hogy én Niki bácsit ismerem, jól tudom, hogy még ma odamegy hozzá s kijelenti neki, hogy a leánya kezét ezennel rendelkezésére bocsátja.

- De azt már nem, - rettent meg a vitéz úr. - Még egy millióért sem! Nem teszem koczára az életemet.

- Már bizony kár is volna egy ilyen életért. De abban az esetben, ha én Mérey uramat meghódítom: remélem, lemond a Máli kisasszony kezéről?

- Micsoda? Ha ezt megteszi öcsémuram, még a lakodalmi költségüket is én fizetem.

- Vivat! Áll az alku, Niki bácsi! - Azzal ismét karon kapta Rőcsey urat s egész a lakása ajtajáig elkísérte.

Másnap nagy falragaszok hirdették a városban hogy Gardó Sámuel truppja megérkezett, s előadásainak sorozatát a híres «Falusi borbély» című énekes játékkal fogja megkezdeni.

Mérey uram is elolvasta a hirdetést, s aztán dörmögve, morogva tért haza a lakására s kétszeresen vigyázott a leányára. Egy élő lelket sem bocsátott be, míg jövedele célját kellőképp ki nem derítette.

Az a ház már akkor nagyon szomorú volt.

Az egykor víg, élénk leány szótlánul járt egyik szobából a másikba, semmivel sem törődött s ha kérdezték valamiről: egy-két szóval felelt a kérdésre. Ez a szomorú borús kedély Mérey uramra is ráragadt s jaj volt annak a kliensnek, a ki a haragosabb perceiben fölkereste. Senkihez sem szólt, csak a cselédeknek panasolta el bánatát.

A szintársulat megkezdte az alatt előadásait s a jó s*-iek csak úgy özönlöttek a nagy szálába, a hol a régi jó vitézi játékok járták, a könyfakasztó tragédiák s a becsületes magyar írók theatrális darabjai, melyekben a vitéz óbestereket, a derék nagybácsikat, a kifent bajuszú huszárokat, a jóságos vén kisasszonyokat, s a Máli «leányasszonyokat» oly nagy tetszéssel nézték apáink, s melyekért nem csak pénzzel, hanem egy-egy jó szürdölmánnyal s egy-egy jó ebéddel is szolgáltak a theatralista uraknak: az igazi érdem elismeréséül. A derék táblabírák s az Etelka és Kártigám mellett felnőtt kisasszonyaik sokkal lelkesebben tapsolták a buzogányos hősöket, s a kifogástalan jambusokat, mint a mai világ színházjáró publikuma, s azokról heteken át tudtak beszélni s éveken át elábrándozni. Még öreg korukban is megemlékeztek erről vagy arról a darabról, s ha mi a magunk drámáit feldicsértük előttük, csak olyanformán rázta a fejüket, mintha azt mondták volna: micsoda ez a «Vandá»-hoz vagy a «Culmhegyi haramiá»-hoz képest!

Nos tehát a színészek minden divatos darabot előadtak, s Mérey uram annál inkább nem mozdult ki a házból: minél többet beszéltek róluk a városban. Hanem ha néha kiment, nem került el a figyelmét, hogy az emberek hirtelen elfordultak előle, sőt az is megtörtént, hogy némelyik önkénytelenül a szemébe nevetett s aztán hirtelen ott hagyta a faképnél.

- Megbolondultak ezek! - dörmögé Mérey uram, s haragosan szaladt haza a lakására, a hol nem kellett emberrel találkozni. Egyedül lakott a nagy fűvel benőtt udvarban: a cselédjei és a baromfi-csapatja társaságában.

De ha ő ki nem ment: jöttek ő hozzá olyanok, kik a külső világot eszébe juttatták. Rőcsey ur minden másod-harmadnap el-elnezett egy-két pártie tartlira s rendesen ott hagyott egy-két krajczárt veszteség fejében.

Néhány nap óta azonban Rőcsey ur a játék közben hirtelen el-elnevette magát, s a mikor az ilyen váratlan rohamot vissza akarta tartani, tízszeres erővel tört az ki belőle.

- Mit nevet az úr! Megbolondult? - kérde Mérey uram haragosan.

- Kérem, én nem nevetek, - felelte a viczenótárius s ugyanakkor újra kitört belőle a kaczagás.

- De hallja az úr! A saját házamban ne üzzön csúfot belőlem s megmondja mit nevet, - mérgeződött a fiskális, - mert isten ugye nem sok kell, hogy a pohár kicsorduljon!

- De kérem, micsoda gondolat már az, hogy én nevetek, háprrrrszt! - s majd kidülledtek a szemei a kaczagástól.

- De már ez sok! Megmondja-e az ur egyszeriben, mit nevet? Vagy kényszeríteni fogom, hogy beszéljen.

- Majd holnap bátorodom, most dolgaim vannak, - menekült ilyenkor Rőcsey úr s még a másik utcában is a hasát fogta a kaczagástól.

- Hát nem mondd meg haramia! - dörmögött magában a fiskális és botot, kalapot ragadott a kezébe.

- A szemetekbe nézek: majd megtudom én, mit nevettek!

Az utcán ugyanaz a kaczagás. A boltosok beszaladnak előle a boltjaikba, a járókelők kitérnek előle s egy-egy fiatal ember hangosan elneveti magát, mikor valamelyik kollegájával összenéz. S egy embertől, a ki elhalad mellette, azt hallja suttozni: «Adta hunczut Kosztolányija!»

Tehát Kosztolányi!

Ez a szó megütötte a fiskális fülét. Tehát Kosztolányi az oka a kaczagásnak! Tehát a színházban kellett valaminek történni!

Az öreg úr haragosan fordult meg az utcasarkon s a színház felé rohant.

Épen akkor kezdődött az előadás; a nagy tömeg közt Mérey uram is megváltotta a billétjét s befurakodott a nézőterembe.

Valami új és keresett vigjáték járta, a melynek a szerzője derék és becsületes ember volt, de a nevét nem merte kitenni a szinczédulára. «Irta X Y Z úr és a nagyérdemű közönség szíves figyelmébe recommendáltatik.»

A függöny felgördült s az első jelenetek minden rendkívüliség nélkül lettek előadva. Egyszer aztán egészen üres lett a szinpad s arra valami várakozó moraj futott végig a közönségen: suttogtak, fészkelődtek. «No most jön valami nagyszerű».

Jött is.

Az egyik oldalfal mögül egy kicsiny, vézna alak lépett ki a szinpadra, karja alatt egy rettenetes nagy csomó aktával, s komolyan állt meg a néző közönség előtt.

Az pedig kaczagott rettenetesen.

A kilépő alak tetőtől-talpig Mérey uramhoz hasonlított. Ugyanaz a meghajlott testtartás, ugyanaz a leesni készülő okulárium, ugyanaz a felkunkorodó bajusz, s ugyanaz az «r»-res beszédmód: mind Mérey uram kiegészítő tulajdona, geniális megfigyelő tehetség által lekopirozva.

Mérey uram eleinte nem értette a dolgot s csak a mint jobban szemügyre vette Kosztolányit: akkor vette észre, hogy a szinpadon álló alak az ő tulajdon hasonmása, s mintha felülről egy második Mérey András beszélgetne le a néző közönséghez.

Nem kellett több a fiskálisnak!

Egy pár embert félrelökött útjából, míg az ajtóig eljuthatott. Ott a billétszedő asszonyt döntötte föl s amint a lépcsőkön lefutott, majdhogy le nem gurult a földszintre.

Rohant haza a lakására.

Odabenn a szobájában meg volt vetve az ágy; abba lefeküdt; ráhúzta magára a takarót s csak akkor jött némileg magához.

Hiszen ez gyilkosság, a mit ő ellene elkövettek. Jó hírének és tekintélyének meggyilkolása. Ennek halál a díja. S ha a törvény ezt meg nem ítélné: majd lesz ő bíró és hóhér egy személyben.

Szerencsére jött közbe egy éjszaka s azon Mérey uram, a kiállott izgatottság daczára, jól lehűtődött.

Másnap gyöngé volt, mikor fölkel; de azért felöltözött s reggelizés nélkül ment el a házától.

Korán volt még; nem sok ember járt az utczákon. Az egyiktől Kosztolányi lakása felől tudakozódott; a mire az felelt is; Mérey uram nem vette észre, hogy mosolygott is melléje.

A színész egy mellékutczában lakott; künn a város végén s még javában az igazak álmát aludta. A konyhában egy cseléd lábbelít tisztogatott, a tűzhelyen friss tej forrott: egy lélek sem volt az udvaron.

- Itt lakik Kosztolányi? - kérdé a fiskális a cselédtől.

- Igenis de még alszik, - felelte az s nagyot nézett a korai látogatón.

- Mit sem tesz, - szólt Mérey uram s azzal a mutatott ajtót felnyitotta.

Álomhozó félhomály volt még odabenn, s székeken ruhák és könyvek s az ágy melletti asztalon egy kinyitott kézirat: valami szerep, a melynek tanulása tegnap este félben maradhatott. S magában az ágyban Kosztolányi ur szunnyadozott: tiszta, szép arcza mosolygott álmában s a lelkes kifejezés, mely azt áthatotta, most is ott lebegett.

Mérey uram megállt az ágy mellett s az alvó embert szemlélgette.

S az alvó ember nem hazudik. Az álom, a fiatalabb testvér, tanult valamit az öregebbtől, a haláltól, s szintén letöröl minden hamis vonást, mely az arcot nappal elváltoztathatja. Alvás közben igaz és őszinte az arc s az ember valódi lelkét ábrázolja.

A színész, mintha megérezte volna az arczára vetődő pillantásokat, lassan, csöndesen ébredt fel álmából.

A fiskális akkor is ott állott előtte.

- Ah! Mérey uram! Hogy ily korán tisztelhetem! Rögtön felöltözöm! Csak egy pár pillanatig méltóztassék helyet foglalni.

- Köszönöm. Így is elvégezhetjük. Ön, fiatal ember, csúffá tett engem a városban s a kik eddig tisztelettel beszéltek velem, nyíltan a szemembe nevetnek. Nem fakadok ki, nem gorbáskodom; csöndesen és higgadtan igyekezem beszélni. Öreg ember vagyok s magam tettem azzá magamat, a mi jelenleg vagyok. Ez ambíció volt, fiatal ember, s ön talán nem is tudja fölfogni, mi az, és mire szolgál az embernek? Mondjuk, hogy öreg emberek bolondsága. Egy könnyelmű lépés, s most egy sorba vagyok helyezve a város bolondjaival, s hogy teljesen

utólérjem őket, nem hiányzik egyéb, mint hogy a gyerekek is utánam futkossanak. Ön tette azt s egyedül azért, mivel a leányom boldogságáért érdeklődtem. Mondom, higgadt vagyok s nyugodtságot erőltetek ajkaimra. De kérдем önt, fiatal ember, jónak tartja-e azt, a mit elkövetett?

- Bátyám! - felelt a színész s maga is komoly volt, mikor beszélni kezdett. - Igazán és őszintén fogok szólani, mint a hogy az ember az atyjához szokott; ha lehet, még annál is őszintébben. Nem volt jó, a mit elkövettem; de szívem mondja, hogy menthető volt s nem érdelem miattá kárhuztatást. Szerettem; igazán, őszintén kimondhatatlanul s most is tudom, hogy halálom lesz, ha szerelmesemtől elválasztanak. Ön, bátyám, leánya boldogságáért érdeklődik, én is azért, s kinek van jobb szándéka, nem akarom megmondani. Én leánya kezét kértem, s ön megtagadta tőlem; mert komédiás vagyok, s az egy tisztas család megbecstelenít rokonságával. Komédiás! Hát ön is így beszél-e bátyám? Hát ön is komédiásoknak nevez-e bennünket, kikben a lelkesedés szent lángja lobog, s kik egy névtelen érzésért, egy pusztá, de nemes ábrándért mindent feláldozunk: ifjú életünk minden előnyét, és egy helységből a másikba vándorlunk: azt az egy célzt elérni, mely a láthatár zenithjén felénk lobog: a nemzeti nyelv és irodalom diadalra jutását. Komédiás! Hát ki lát az én lelkembe, azok közül, kik megvető mosolylyal néznek végig rajtam, s ki tudja, micsoda láng és micsoda törekvés lobog én bennem: meg sem érthető annak, ki fáradságomat becsméreli. Oh! bátyám! gondoljon végig azokon, kik e szent ügyért életükkel áldoztak, azokon a férfiakon, kik az élet minden örömről lemondtak, csak hogy lelkük tüzének élhessenek. Mindnyájan tévedtek-e ezek? Hát üres eszme volt-e, mely ezek lelkét betöltötte, s örülség volt-e az, hogy nélkülöztek, midőn bőségben és kényelemmel élhettek volna? Egy osztály volt eddig, mely törekvéseinket méltányolta; az az osztály, az a világ, melyet «táblabíró-világ»-nak neveznek s mely mindig segítette és mindig istápolta ügyünket: az igazi magyar világ emberei. És ön komédiásnak nevez-e, bátyám? Nem; hiába mondaná: csak egy tévedés az, mi szívét elfordítja tőlem: leánya boldogulhatásában való tévedése! Hát lehet-e, ki jobban szereti őt nálam, ki jobban és hőbben megvédelmezné őt a sors és élet minden alakulásban? Oh bátyám, nem: atyám, értsen meg, s ne akadályozza meg, hogy boldogok lehessünk!

- Hát a csuffátétel? - rebegé halkán Mérey ur.

- Nem szerelmem bizonyítéka volt-e? - folytató a színész. - Nem azért tettem-e, hogy a sikerhez közelebb jussak s nem került-e fájdalmamba, hogy őnt kellett gúnyolni, bátyám és jóltevőm, kit szívemben atyámul tisztelek? S mi volt az végre is? Tréfa s bohóság, mi önként elveszíti hatályát, ha leányát nőül veszem. S ez az utolsó és egyetlen mód azt jóvátenni.

Mérey uram egy szót sem felelt; a mit a színész utoljára mondott, nagyon megingatta.

Néhányszor fel- és alájárt a szobában. Kezét ajkára tette, mintha gondolkodnék valamin.

Egyszerre megállott.

- Öltözködjék fel! - szólott Kosztolányinak.

A színész gyorsan ugrott föl ágyából: s öt percz alatt készen állott a fiskális előtt.

- Kisérjen el, - folytató Mérey uram szárazon.

Azzal mind a két férfiú megindúlt; utczákon, tereken át: fiskális uram házáig.

Máli kisasszony épen az udvaron állott; s holthalovány lőn, mikor atyját és Kosztolányit együtt látta belépni.

Mérey uram eddig egy szót sem szólt, most kézen fogta a színészt s a leánya elé vezette.

- Hát valóban nem tudsz élni nélküle?

- Atyám! - rebegé a leány.

- S igazán szereted? Nem szeszély?

- Örökre atyám!

- Jó! Jó. Semmi frázis. Isten neki: menj hozzá; magad leszel az oka mindennek. Egyik olyan mint a másik, megérdemlitek egymás.

- Atyám! - szólt mindkettő könyezve s annál többet egyik sem bírt mondani.

Mérey uram pedig csak nézte csöndesen, mily boldog ez a két ember s szívében mintha valami megnyugodott és elcsendesedett volna. Majdnem könybe lábadtak szemei.

De mikor a két szerető hálálkodni akart előtte, türelmetlenül intett kezeivel s tettett bosszúsággal felelt:

- Csak ne adnék olyan sokat a tekintélyemre. Majd megmutatnám!

Azt pedig, hogy a dolog illetén végződésének a kijátszott vőlegény, Rőcsey ur örült a legjobban; épen nem szükséges mondanom.

- & -